

FAMILIA  
Revistă de cultură  
Nr. 10 • octombrie 2009  
Oradea

Responsabilitatea opiniilor, ideilor și atitudinilor exprimate în articolele publicate în revista *Familia* revine exclusiv autorilor lor.

**Seria a V-a**  
**octombrie**  
**2009**  
**anul 46 (147)**  
**Nr. 10 (527)**

# **FAMILIA**

**REVISTĂ DE CULTURĂ**  
Fondator: **IOSIF VULCAN**  
**1865**

**Apare la Oradea**

Responsabil de număr:  
**Ioan Moldovan**

## **REDACTIA:**

**Ioan MOLDOVAN** (redactor-șef)  
**Miron BETEG** (secretar general de redacție)  
**Mircea PRICĂJAN, Alexandru SERES, Ion SIMUȚ,**  
**Traian ȘTEF**

Redactori asociați:

**Aurel CHIRIAC, Marius MIHEȚ**

## **REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:**

**Oradea, Piața 1 Decembrie, nr. 12**  
**Telefon: 40-259-41.41.29; 40-770-850068**  
**E-mail: familia@rdslink.ro**  
**(Print) I.S.S.N 1220-3149**  
**(Online) I.S.S.N 1841-0278**  
**www.revistafamilia.ro**

**TIPAR: Imprimeria de Vest, Oradea**

**Revista figurează în catalogul publicațiilor**  
**la poziția 4213**

Revista este instituție a Consiliului Județean Bihor

### ABONAMENTE LA FAMILIA

Revista Familia anunță cititorii și abonații că la abonamentele efectuate direct la redacție se acordă o reducere de 30%. Astfel, un abonament pe un an costă 40 lei. Plata se face la sediul instituției - Oradea, Piața 1 Decembrie nr. 12.

De asemenea, se pot face abonamente prin plată în contul RO80TREZ0765010, deschis la Trezoreria Oradea. Abonamentul pe un an costă 60 lei. Redacția va expedia revista pe adresa indicată de către abonat.

Tehnoredactare: S.C. Pixel Media S.R.L.

# FAMILIA

## CUPRINS

● <b>Editorial</b>		
<i>Marius Miheș</i>	- De ce a câștigat Herta Müller premiul Nobel	5
● <b>ZRF19</b>		
- Premiile 2009		8
- Premiile ZRF și temele colocviilor din 1990 până astăzi		9
- Poeți & Poeme la ZRF19		11
● <b>Asterisc</b> de <i>Gheorghe Grigurcu</i>		46
● <b>Atropină</b> de <i>Alexandru Vlad</i>		
- Sibilă		54
● <b>Nisipul din clepsidră</b>		
<i>Vasile Dan</i>	- O amintire cu Aurel	56
● <b>Un scriitor, doi scriitori</b>		
<i>Alex. Ștefănescu</i>	- Un pensionar...	59
● <b>Solilocviul lui Odiseu</b> de <i>Traian Ștef</i>		
- Povestirea <i>Ţiganiadei</i> după Ioan Budai-Deleanu - Cântul V		61
● <b>Cronica literară</b>		
<i>Ioan Moldovan</i>	- Poetul pe un câmp minat	69
<i>Marius Miheș</i>	- Ţara Făgăduinței: instrucțiuni de utilizare	71
<i>Alexandru Seres</i>	- Scrisorile regăsite ale lui Cioran	75
● <b>Monomahii</b>		
<i>Miron Beteg</i>	- Moartea fratelui geamăn (note de lectură)	79
● <b>Explorări</b> de <i>Mircea Morariu</i>		83
● <b>Camera de gardă</b> de <i>Mircea Pricăjan</i>		86
● <b>Corespondență</b>		
<i>Mircea Popa</i>	- Virgil Ierunca în corespondență cu Ovidiu Drimba	89

● <b>Interviul Familiei</b> cu <i>Gabriel Petric</i>	93
● <b>Arte</b>	
<b>Cronica teatrală</b> de <i>Mircea Morariu</i>	107
<b>Cartea de teatru</b> de <i>Mircea Morariu</i>	113
<b>Cronica muzicală</b> de <i>Adrian Gagiu</i>	117
● <b>ZRF19 în imagini</b>	119
● <b>Local Kombat</b> de <i>Alexandru Seres</i>	130
● <b>Parodia fără frontiere</b> de <i>Lucian Perța</i>	132



## De ce a câștigat Herta Müller premiul Nobel

### Pretențiile unei mândri naționale întârziate

Până în 1987 când pleacă din țară, Herta Müller a fost aproape o anonimă. Cel puțin ca scriitoare, deși publicase trei volume. Ca activist contestatar al regimului în zona Banatului comunitatea șvabă știa de ea. În această perioadă a avut un avantaj: accesul la cultura occidentală prin cărțile germane - un privilegiu nesperat. Dar și un imens dezavantaj biografic: tatăl este stigmatizat din cauza trecutului nazist, în timp ce mama e deportată într-un lagăr din Ucraina. Acestora li se adaugă persecuția Securității și marginalizarea tendențioasă, constantă.

Deodată cu premiul Nobel apar numeroase opinii pro și contra, cum e și firesc. Cel puțin stranii sunt cele care vorbesc despre o falsă disidență și despre o scriitoare înregimentată în literatura partidului, chiar premiată pentru poezie la începutul anilor optzeci. Ba auzim că ea se pronunța contra fasciștilor șvabi, ba că era întruchiparea (i) moralității. E o scriitoare română sau germană, a meritat sau nu etc.

Cert e că Nițchidorful e de pe acum un reper cultural european. Scris nemțește ori românește el contează doar ca aspect muzeistico-biografic. E româncă pentru că s-a născut aici și n-ar fi scris în germană aceste cărți tulburătoare fără experiența românească? Pentru un asemenea destin (și pentru istoricii literari implicit) dimensiunea românească a ființei ei se va numi exact așa: *experiența românească*. Nimic mai mult. Nu mai contează că s-a format aici, că toată încărcătura ei artistică se revarsă prin acest filtru. E germană pentru că a scris și scrie în nemțește, locuiește în limba germană, chiar dacă imaginarul și o parte divizată a interiorității sunt întoarse spre România.

Până la urmă, cine vrea să facă parte dintr-un lagăr? Asta a fost și poate că este România pentru Herta Müller. Pretențiile noastre



legate de înregimentarea ei artistică în literatura română sunt amuzante: e ca și cum ne-am trezi cu pasărea în mână și nu mai ținem cont de cuib. Mizăm pe latura sensibilă a Hertei Müller: aici s-a născut, aici e trecutul ei, aici s-a format. Ce dacă cochilia ei e germană?

Cu foarte puține excepții, mi-e limpede că pentru nimeni, din țară cel puțin, bio-bibliografia Hertei Müller nu este o certitudine. Poți să-i citești cărțile în totalitate în germană, s-o știi ca scriitoare, nu și biografia ei. Cu ce se umple aceasta? Cu viduri de informații, cu speculații, cu informații la mâna a treia etc. Ce este limpede din această ecuație? Faptul că se poate cunoaște, de către oricine, în totalitate, *scriitoarea* Herta Müller. Acest aspect este lăsat în planul secund. Și dintr-un punct de vedere este plauzibil. Cine din țară i-a citit cele 25 de cărți? De aici intervențiile neavizate și fantasmagorice, de aici numeroasele etichete strâmbе. Despre perioada de la Europa Liberă iarăși un vid de informații. Și așa mai departe. Între 1987 și până la căderea comunismului dar și după aceea nu știm mare lucru din biografia exilului. Doar că activitatea Hertei Müller a fost considerată subversivă și că „Aktionsgruppe Banat” este urmărit cu atenție de Securitate și desființat brusc. Scriitoarea nu a făcut parte, cum greșit citim, din acesta, ci din grupul Cenaclului de la Asociația Scriitorilor.

### Un premiu meritat

Dar să urmărim justificarea Juriului Nobel care a acordat premiul pentru „densitatea poeziei și sinceritatea prozei cu care a descris plastic universul dezrădăcinaților”. Cel puțin două justificări sunt incluse în această prezentare: că este o scriitoare complexă, deopotrivă ca poetă și romancieră și, în al doilea rând, că este o artistă a radiografierii dramei exilatului. O posibilă, deci, sugestie politizantă. Este Nobelul și un premiu politic? Evident că da. Cei douăzeci de ani de la căderea comunismului au devenit automat justificare pentru a interpreta alegerea juriului. Disidență, dictatură, moralitate, voință și mai la urmă talent ar fi motivațiile. Putem discuta despre parti-prisurile juriului suedez, că premiul, dincolo de relaționările politice are un mesaj clar: Europa este în continuare focarul cultural mondial, cunoscute fiind contrele din anii precedenți cu cei nemulțumiți de minimalizarea culturii americane. Sau, pe de altă parte, că premiul pentru literatură urmează trendul stabilizat deja în ultimul deceniu: de a-l oferi unui candidat surpriză, cu o cotă mică la bursa zvonurilor și nu în ultimul

rând având o biografie dacă nu total exotică, cel puțin în parte. Îmi place să cred – și sunt convins de lucrul acesta – că Herta Müller a câștigat prin literatura ei, nicidecum prin biografie. România rămâne „animalul inimii” ei, nu însă și patria ei de hârtie.

Mai mult decât alți exilați și disidenți, ea a vrut să se înțeleagă mai bine prin cele două țări de hârtie, pentru că în conceptul de „patrie” propriu-zis, n-a crezut nicicând. Cei care au citit fie și numai *Regele se înclină și ucide* vor sesiza o iubire atipică între etnica germană și cetățeană română. La nivelul epidermic al interferențelor lingvistice, ea recunoaște frumusețea limbii române dar și deficiențele ei, precum și legătura embrionară dintre individ și limba maternă. Aș spune că în tot ce notează despre România, despre sine, Herta Müller scrie o complexă și atipică declarație de dragoste, poetic-electrizantă și dureroasă, în egală măsură, dincolo de care transpare condiția tragică a unei ființe cu interioritatea mutilată, niciodată vindecată.

Iată ce spune într-un *fragment-cheie* – i-aș spune – din *Regele se înclină și ucide*, care, dacă ar fi fost reținut de către denigratori, ori de către cei care o judecă aiuritor pe necitite, ne-ar fi scutit de multe texte SF: „În cărțile mele nu am scris până acum nici măcar o singură propoziție pe românește. Dar bineînțeles că româna se amestecă mereu în ceea ce scriu, fiindcă a prins rădăcini în privirea mea (...). Nu mi-am iubit niciodată limba maternă pentru că ar fi limba mai bună, ci pentru că mi-e cea mai apropiată”. E vorba aici de un o permanentă explorare a unui „consens lăuntric” – o sintagmă preluată tot din memoriile autoarei. Reținem explicațiile cumva metaforice, susținute de o prozatoare în prima parte și de poetă, în cea din urmă. Limba română cu rădăcinile în privirea autoarei este definiția poetică a experienței românești, tatuajul pe care această extraordinară scriitoare l-a primit, deși nu l-a dorit niciodată. Este edificiul sufletesc de la care pornesc antenele artisticității ei aparte.

Eforturile de descalificare ale acestei mari scriitoare sunt de-a dreptul halucinante. Dincolo de constrângerile susținute din experiența românească, ea are de înfruntat, iată, insurgența aculturală a actualității.

---

# ZRF 19

Ediția a 19-a s-a consumat. A venit Crisul repede și o a luat. Aluatul acestei ediții l-am frământat cu multă poezie. Citită, recitată, rostită în fața noastră (tineri, maturi, doamne, domni, elevi, studenți, scriitori, amatori de astfel de petrecere a timpului liber). Iată care au fost oaspeții veniți la Oradea, la „Toamna orădeană”, la Zilele Revistei Familia: (în ordine alfabetică, un tandru catalog) ALDULESCU Radu, BODIU Andrei, BUCUR Romulus, CIPARIU Dan Mircea, CHIRA Minerva, DAN Vasile, DOMAN Dumitru Augustin, GUGA Silviu, HORVAT Săluc, JURCĂ Ștefan, LĂCĂTUȘ Adrian, MĂLĂNCIOIU Ileana, MOCUȚA Gheorghe, MUREȘAN Ion, NISTEA Cornel, PANTEA Aurel, URSU Horia, VĂCĂRESCU Ioan Radu, VULTURESCU George, ZUBAȘCU Ion. Cei din redacție și cei din urbe ne-am străduit să fim gazde bune. După ecouri, se pare că am reușit, și de această dată. Ne-a ajutat Primăria și un sponsor – Camera Notarilor Publici Bihor, pentru partea materială a premiilor revistei din acest an. Le mulțumim și pe această cale. Le mulțumim și confrăților din presa locală care au reflectat evenimentul în paginile ziarelor lor.

Joi, în 8 octombrie, seara, la Casa de Cultură a Municipiului, după „maratonul” de poezie, de rostiri despre rostul poeziei și de cântece arhaice interpretate de Ion Zubașcu, am devenit ceremonioși: am acordat premiile Revistei Familia pe anul 2009. Iată care sunt: Premiul „Ovidiu Cotruș” poetei ILEANA MĂLĂNCIOIU (București); premiul „Octav Suluțiu” poetului și criticului literar GHEORGHE GRIGURCU (Tg. Jiu); premiul „Radu Enescu” poetului, prozatorului și criticului literar ANDREI BODIU (Brașov); premiul „M.G. Samarineanu” prozatorului și publicistului FLORIN ARDELEAN (Oradea). Laureatții din acest an se înscriu astfel într-o extrem de onorantă galerie de scriitori premiați în edițiile precedente.

A doua zi ne-am dus cu poezia, dar și cu prozatorii și criticii prezenți la Oradea, în trei locuri plăcute și bine primitoare: Colegiul Național „Mihai Eminescu”, Colegiul Național „Emanuil Gojdu” și Facultatea de Litere a Universității Oradea. Succes peste tot. Interes, armonie, pasiune, comunicare, spectacol, dedicații, lansări de carte. A fost bine.

Seara, la cafeneaua „Astoria”, lume multă, felurită, curioasă. Conform unui scenariu ținut secret (pe cât posibil) plăsmuit de actorul Daniel Vulcu și de publicistul Mircea Chirilă am încercat să evocăm figura lui Radu Enescu și atmosfera specifică „Astoriei” din anii comunismului înfloritor la sate și orașe. Latura satirică s-a împletit însă și cu latura gravă a lecturii oferite de Ileana Mălăncioiu sau de amintirile lui Ion Zubașcu din perioada studenției orădene. A fost bine încă o dată.

Despre acestea și despre altele din ZRF 19 veți găsi fotografia și texte în paginile acestui număr. Anul viitor va fi ediția a 20-a. Ne îndemnăm să sperăm că va fi una excepțională.

*Ioan MOLDOVAN*



---

## Premiile Revistei *Familia* 2009

**FAMILIA**  
Seriile III, IV, V • Chișinău, R.P. • REVISTA DE CULTURĂ

**PREMIUL OVIDIU COTRUȘ  
se acordă poetei**

**ILEANA MĂLĂNCIOIU**

pentru modul arhetipal în care, în vremuri de potrivnicie,  
a oerotit ființa poeziei, oferindu-i un chip, un destin  
și un stil de o admirabilă unitate vizionară.

Redactor-șef  
Ioan Moldovan

**Premiile Revistei Familia 2009**



**FAMILIA**  
Seriile III, IV, V • Chișinău, R.P. • REVISTA DE CULTURĂ

**PREMIUL OCTAV SĂLUTIU  
se acordă poetului și criticului**

**GHEORGHE GRIGURCU**

pentru că, prin toate textele publicate de-a lungul unei vieți, a făcut ca  
un glas rătăcit de vremuri într-un „amar țîrg” să vibreze, pînă la  
capăt, ca o adevărată simfonie națională.

Redactor-șef  
Ioan Moldovan

**Premiile Revistei Familia 2009**



**FAMILIA**  
Num. 222 • Octombrie, 2009 • REVISTA SAZUPTORUL

**RADU ENESCU**

**Premiul Radu Enescu  
 se acordă poetului**

**ANDREI BODIU**

pentru ușurința și savoarea cu care se mișcă prin toate domeniile literaturii, reușind să îmbine strălucit seriozitatea aceluia care „pune ordine” de la catedră cu nonșalanța celui ce umblă „descult” prin cultură.

Redactor-șef  
 Ioan Moldovan

**Premiile Revistei Familia 2009**



**FAMILIA**  
Num. 222 • Octombrie, 2009 • REVISTA SAZUPTORUL

**M. G. SAMARINEANU**

**Premiul M. G. Samarineanu  
 se acordă prozatorului și eseistului**

**FLORIN ARDELEAN**

pentru performanța de a transforma o mult documentată istorie a presei orădene într-un roman captivant și pentru știința de a ridica, săptămânal, comentariul gazetăresc la rang de literatură.

Redactor-șef  
 Ioan Moldovan

**Premiile Revistei Familia 2009**



---

## Premiile revistei Familia din 1990 până azi

### Premiul Ovidiu Cotruș



1926-1977  
critic literar  
redactor, revista Familia

- 1990 - Gheorghe Grigurcu
- 1991 - Ana Blandiana
- 1992 - Ion Negoïtescu
- 1993 - Cornel Regman
- 1994 - Ion Pop
- 1995 - Ștefan Aug. Doinaș
- 1996 - Vasile Dem. Zamfirescu
- 1997 - Nicolae Balotă
- 1998 - Monica Lovinescu
- 1999 - *Nu s-a acordat*
- 2000 - Nicolae Manolescu
- 2001 - Cornel Ungureanu
- 2002 - Norman Manea
- 2008 - Ion Mureșan
- 2009 - Ileana Mălăncioiu

### Premiul Octav Solutiu



1909-1949  
prozator, critic literar  
titular de rubrică, revista  
Familia

- 1992 - Mircea Zăciu
- 1993 - Paul Goma
- 1994 - Alexandru Cistelean
- 1995 - Alexandru Mușina
- 1996 - Mihai Cimpoi
- 1997 - Mircea Horia Simionescu
- 1998 - Gheorghe Crăciun, Aurel Pantea
- 1999 - *Nu s-a acordat*
- 2000 - Vasile Dan
- 2001 - Doina Curticăpeanu
- 2002 - Radu Mareș
- 2008 - Horia Ursu
- 2009 - Gheorghe Grigurcu

---

## Premiul Radu Enescu



1925-1994  
eseist  
redactor, revista Familia

- 1994 - Alexandru Vlad
- 1995 - Ștefan Borbely
- 1996 - Adrian Popescu
- 1997 - Virgil Podoabă
- 1998 - Simona Popescu
- 1999 - *Nu s-a acordat*
- 2000 - Daniel Vighi
- 2001 - Luca Pițu
- 2002 - Radu Țuculescu, Ion Stratan
- 2008 - Octavian Soviany
- 2009 - Andrei Bodiu

## Premiul M. G. Samarineanu



1893-1959  
scriitor  
redactor, revista Familia  
seria a II-a și a III-a

- 1990 - Liviu Papuc, Constantin Mălinaș
- 1991 - Nicolae Brânda
- 1992 - Liviu Borcea
- 1993 - Blaga Mihoc, Titus Roșu
- 1994 - Ioan Țepelea
- 1995 - Autorilor „Istoriei Orașului Oradea”
- 1996 - Aurel Chiriac, Barbu Ștefănescu
- 1997 - Ioan Derșidan și Florian Dudaș
- 1998 - Liana Cozea, Ștefan Zicher
- 1999 - *Nu s-a acordat*
- 2000 - Mircea Bețea
- 2001 - Lucian Scurtu, Corneliu Crăciun
- 2002 - Mircea Morariu
- 2008 - Elisabeta Pop
- 2009 - Florin Ardelean

---

## Temele colocviilor Zilelor Revistei Familia

- 1990 - *Familia* la 125 de ani
- 1991 - Literatura mărturisilor
- 1992 - La ce bun poezia în vremuri de criză?
- 1993 - Confuzia valorilor
- 1994 - Radu Enescu sau cum gândește o „generație recuperată”  
Obsedanta tranziție a prozatorului român
- 1995 - Revistele literare: tradiție, actualitate, tendințe
- 1996 - Morfologia eseului
- 1997 - Jurnalul contra literaturii?
- 1998 - O nouă direcție în literatura română?
- 1999 - Cenzura post-editorială în România comunistă
- 2000 - Eu, scriitorul
- 2001 - Revizuirea canonului estetic al literaturii române contemporane
- 2002 - Reabilitarea ficțiunii
- 2003 - Provocarea literaturii
- 2004 - Romanul - performanțe, circumstanțe, perspective
- 2005 - Mimetismele literaturii române contemporane
- 2006 - Ce (mai) poate spune poezia română de astăzi Europei
- 2007 - Scriitorul-Cartea-Biblioteca  
Literatura română contemporană pentru Europa
- 2008 - Istoriile literare și *revizitarea* literaturii române
- 2009 - Rostul și rostirea poeziei

## Vasile Dan

### Oglinda fluidă

în locul meu un altul se naște în fiecare clipă,  
sare peste groapa de aer în care trăim împreună,  
umblă în cap precum yoghinii cu picioarele pe cer,  
îmi îmbracă repede pielea în care eu însumi ard noapte de noapte,  
n-avem decît o inimă în care stăm legați strîns  
precum siamezii galbeni din pacific,  
o singură gură, un singur nod în gît,  
cînd dorm celălalt e treaz și-mi umblă cu bocancii prin viscere  
m-acoperă, mă dă deoparte,  
o singură viață avem îmi spune,  
știe să rîdă sănătos precum un orb în fața catedralei proaspăt tîrnosite,  
el stă pe pămînt uscat, eu plutesc pe o mlaștină ca o plantă  
migratoare cu rădăcinile în apă,  
semnez asta  
cu o picătură de sînge precum o lentilă de contact tactil,  
ideea este că eu mă uit în ochii lui care sînt ochii mei  
și văd un copil născut in vitro precum singurul fiu  
al lui Dumnezeu,  
noaptea aud inima cum bate în vena albăstrie din tîmplă,  
iar dimineața îmi amintesc brusc  
de o căpiță de abur la munte ce urcă la cer  
ca o respirație în sfîrșit liberă.  
ușa de iarbă în casa în care se umflă întunericul,  
iar tu ca un cub minuscul de zahăr căzut în ea ca în ceașca de ceai  
auriu,  
îți fuge pămîntul de sub picioare,  
nici nașterea ta nu-i hotărîrea ta, nici moartea  
pe care o văd doar popîndăii galbeni dimineața în două picioare,  
o întîmplare din timpul vieții mele scrise înainte de nașterea mea  
te leagă de el,  
despre asta e vorba, alun, magnolie, vișin cu sînge în floare,  
urcăm muntele așa cum îl urcă un copac într-un picior

---

direct din cîmpie.  
degetele pot fi niște ochi mai buni  
decît ochii ficși ai pisicii urmărind vrabia roșie ce-și scaldă penetul  
în praful galben de peste nil sub nori ce vin nisipoși din deșert,  
eu sînt acel copil care strigă că arborii au aripi  
ce cresc direct din pămînt,  
că norii zboară trași de el doar cu un firicel de foc,  
ascuns în căușul palmei,  
cerul e tot o frunză uscată în levitație urcînd, coborînd,  
în care stă învelit ca într-o aură însuși Dumnezeu,  
lipsa gravitației e singura libertate pe care o poți în sfîrșit obține,  
trupul e un lest mult prea greu, o piatră de moară la picioarele unui  
nou născut,  
apoi, în fine, un penet acolo,  
un puf suflat de vînt, scuiptat din gura lui Dumnezeu  
cînd se face ziuă, fiindcă dimineață-i atunci cînd te ridici pe brînci,  
acum la cîțiva metri de tine,  
cu inima ușoară inundînd lacomă ca un muson lăuntric pornit din  
nimic,  
jos între leandri în floare, mușcate fragede și crini în narcoză  
se ascunde mic și puternic un vierme, un adevăr,  
singurul treaz ce stă la pîndă,  
liber vrea ca să fii, liber,  
el ne privește inima, ne citește pe buze  
chiar și atunci cînd nu vorbim,  
stă puțin deasupra noastră cînd facem sex  
mijlocind totul.  
nezzy, nezzy, numele tău în care mă strecor,  
precum hrana în sîngele animal,  
cîntă zeiță mînia ce-l prinse pe ahile cel iute de picior cîntă  
zeiță din fluier puterea lui care crește vai mincinoasă foarte,  
cobori în sus luceafăr blînd  
alunecînd pe-o rază ultravioletă  
prin epiderma înnorată în care stăm amîndoi înveliți  
în jurul inimii care-i un hoț la drumul mare  
pîndind răbdătoare la fiecare colț.

**Andrei Bodi**

Viena copiilor (I)

Azi pe 24 aprilie copiii au luat

În stăpânire Viena cu miile  
Au strigat au scandat  
Împotriva guvernului.

Guvernul s-a făcut nevăzut.  
Copii au strigat în fața clădirii din Hochburg apoi  
Au dat-o pe bere pe vin pe țării au coborât în metrou au  
Continuat să țipe să vorbească tare foarte tare

De parcă nu toată lumea ar fi a lor.

Viena copiilor (II)

Înfierbântat copilul Tobias și-a  
Prins talpa piciorului în ușa  
De la metrou.

S-a smuls de acolo cu un soi  
De nepăsare a început să găjâie apoi  
Cu frații lui întru coșuri.

S-au hotărât să coboare la  
Westbahnhof după ceilalți  
Rămăși pe peron cu amintirea  
Tălpii lui lipită de frunte.



---

### Viena copiilor (III)

În cafeneaua asta Eminescu  
N-a băut nimic are abia  
Jumătate de scol ziarele

Se citesc însă ca pe vremea  
Lui lumea pare atât de normală că-ți vine să  
Plângi sau

S-o urmărești mai departe  
Pe baba care citește cu lupa  
"Der Standard" articol de articol articol de articol

Seară de joi până mai apoi.

### Viena copiilor (IV)

Când a început să sune mobilul  
Să mă cheme la ședințe  
Să mă întrebe de ce nu merg totuși în delegație la Baia-Mare  
M-am gândit să le spun ceva  
Despre adevărata stare de spirit mi-a fost puțin  
Rușine de Adriana care părea mahnită și resemnată pe culmea  
De pe care

Schonbrunn se desena perfect:  
Galbe muștar pe cer cenușiu.

### Viena copiilor (V)

Am văzut inelele lui Sissi figura ei de zână figura  
De zână a lui Romy Schneider trecând prin  
Toată povestea avea un aer trist și kitsch  
Cu morți și sinucideri din

Timpul unei lumi fericite.

Drame din an în an cât pentru toată prostimea

---

---

Adunată și întrebătoare

Privind țintă la ferestrele înalte  
Topite.

### Viena copiilor (VI)

Ce spaimă poți traversa la  
Margine de imperiu tragi

O linie cu mâna amuțită  
Brusc ți se trezesc orgoliul  
Și responsabilitatea de

Urmaș al lumii selenare  
Brusc faci primul pas un pas mic

Parchetul scârțâie  
Muzeul e bine întreținut.

### Viena copiilor (VII)

Dragă Madi orașul ăsta  
Nu e loc de murit e chiar  
De trăit.

Chiar bătrânul Bacovia s-ar fi uitat altfel  
Aici pe fereastră.

Metroul merge la fix  
Nu miroase a mortăciune

Dacă ai ceva bani  
Poți să ai curaj.

## Romulus Bucur

\* \* \*

ca fost o zi frumoasă  
  lumina se-ascunde încet  
mame cu copii  
  se-ndreaptă spre casă

ai putea spune o zi împlinită  
(care e scopul unei zile?)  
rîndunelele la fel ca acum  
mulți ani  
  deja încep să plece

ca fost o zi frumoasă  
  ca un avertisment

viața o durere care trece

**George Vulturescu**

Smintit, de la o literă la alta

I

„Să nu te târești când scrii:  
poate ți-e frică, poate lichenii literelor sunt  
prea slabi să te prinzi, poate nu ți-au crescut  
ghearele și n-ai ce căuta aici fără gheare,”  
îmi zice Row, orbul.

Acum dansezi în jurul literelor  
precum în jurul butiilor într-o pivniță. Vinul  
a fiert. Dansezi de pe un picior pe altul

*dar piciorul nu-i aripă\**

Când scrii nu te târăști:  
în arabescurile literei e-o frânghie de strangulat  
o lași pe gât să lunece?  
sau ieși cu ea la *vânăre de vânt?*

II

Sminteala de-a aștepta fulgerele zile  
întregi, săptămâni, să le vezi căzând pe  
Pietrele Nordului. Smintit ochiul. Smintite  
urmele teofore ale fulgerelor lăsând litere  
smintite pe coaja pietrelor.

În Academiiile din orașe bâhlite toate literele  
sunt rânduie pe pergamente de aur:  
pentru ele se trădează, se preacurvește, se ucide

---

\* F. Nietzsche

---

„Ți-am spus că noi nu vedem cu adevărat,  
că privirea e un ou străin lăsat în cuiabarul ochiului:  
în febra cărnii tale coaja lui crapă și-i crești puii”,  
a mai zis Row, orbul.

### III

E mai multă piatră în Nord decât pământ sub  
picioare. Și sminteala lichenilor de-a se agăța de  
coaja pietrelor. Și sminteala ta de-a crede că  
*e vreme să arunci cu pietre și vreme de adunat  
pietre\*\*\*\**

Mă târăsc când scriu, de la o literă la alta:  
sunt încolăcite unele în altele ca niște limbi de câini  
numai noaptea le poate porunci să latre  
cum vinul îți poruncește să dansezi în jurul butiilor  
din pivniță

*dar piciorul nu-i aripă*  
dar limba de câine a literei nu-i în gura ta

## O pâine săracă pentru privirea de peste umăr a zeului

Nimeni nu vede mai bine decât vulturul de pe  
Pietrele Nordului. Prezența noastră în peisaj nu  
înseamnă nimic: mai important este iepurele și  
broasca și șarpele asupra cărora se și repede să le  
înșface.

Smintit, urc iar, ca și cel de ieri, smintitul,  
primul om care a urcat pe Pietrele Nordului.  
Aud vocea lui Moș Achim:  
„Nu să vezi celălalt versant, ci să umpli golul dintre ei:  
când ochii ți se împotmolesc în zare ca niște găleți în  
nămol, când privirea a devenit gheară și  
lunecă pe diamantul orizontului precum mâna  
flămândului care rupe pâinea și nu mai are  
putere să ridice dumaticatul spre gură...”

---

\*\* *Ecleziastul*, 3, 5.

---

*E în pericol  
cel care stă și așteaptă fulgerele în locul nostru  
pe Pietrele Nordului  
unde Zeii ne aduceau tăblițe cu litere  
care se coceau imediat ce le priveam  
ca niște cireșe arse de brumă*

Row, orbul de lângă mine își amintește:  
— Când am văzut prima dată fulgerul am simțit  
cum încep să-mi crească solzi de reptilă pe  
ochi: bradul despicat se aprinse, se arcui cu  
zvâcnet și se prăbuși în fața mea...  
Știu legătura, îi spun, orbul vindecat la  
Bethsaida a strigat aceste cuvinte: „Văd oameni  
umblând, îi văd ca pe niște copaci...”

*E în pericol cel care așteaptă fulgerele  
pe Pietrele Nordului*

Cu picioarele în lutul literei  
smintit și poetul din camera unui bloc  
sordid din Sătmar  
care nu evită privirea zeului de peste umăr  
și lasă pentru ea spații goale ca în teatrul lui  
Brook unde Horatio întrebă: „Cine-i acolo?”

e nevoie de un corp în teatru, Daniel,  
de corpul actorului  
smintit las în acest gol corpul literei  
o pâine săracă pentru privirea de peste umăr a zeului  
care mușcă și tace  
mușcă și tace

lutul trebuie amestecat cu salivă  
corpul literei nu se poate urca la cer  
dacă e scris cu mână de lut

*E în pericol  
cel care stă și așteaptă fulgerele în locul nostru  
pe Pietrele Nordului*

— Privirea nu e o scară, ne spune în crâșma lui Humă  
moșul Achim. Ea nu ne poate trece dintr-o parte în  
alta a versanților... O dată pe an pietrele dislocate

---

de rădăcinile arborilor, sfărmate de geruri,  
spulberate de vijelii urcă înapoi spre locul lor de  
pe versanți și întreabă exarhii muntelui:  
„Animalul îl sfâșie pe animal, omul îl îngroapă  
pe om. Nimeni nu îngroapă pietrele... Cât de smintit  
trăiește omul deasupra pietrelor ca să ne poată accepta  
ca lespede de mormânt?”

Smintit și Row, orbul care-mi spune:  
Fulgerul nu scrie nicio literă pentru tine.  
Buclele lui înghețată litera, o umplu de solzi.  
Duhoarea ei se retrage în hrube, în scorburi și  
clocește ouă viermănoase.  
Puii bat deja cu ciocul în coajă.  
Smintitule, vei zbura cu aripa lor...

### Ultimul orb

Cum e să fii ultimul, sus, pe pietrele  
Nordului, îl întreb pe Row, orbul care mă  
însoțește. Dar el izbucnește în râs și repetă  
versuri ca acestea: „lumina ca un râu”;  
„prin credință umblăm nu prin vedere”  
Râd și eu privind cerul gol.

Printre altare abandonate râsul spulberă  
cenușile. Uimit zăresc sub ele rugăciuni  
Încă arzând cu solzi de salamandră.  
Acum dacă aș privi brazii din jur  
lemnul lor s-ar aprinde vâlvătaie  
și pielea lupoaicei s-ar desprinde jupuită dacă  
mi-aș lăsa privirea pe coastele ei

Dar privesc mai departe cerul gol până îmi  
crapă ochii orfani de divin. Mi-aș dori ca  
lumina lui să fie un nisip fin în care să  
mă îngrop. M-aș lăsa acoperit fericit sub  
lințoliile ei dar e rece, e tot mai rece pe  
pietrele Nordului și încep s-o simt cum îmi  
crește direct pe trup, ca solzii. Ca solzii  
îmi sunt și pleoapele peste ochi.

---

Ești deja Row, orbul. Ultimul orb de  
pe pietrele Nordului.  
Acum știi că pe piatra  
unde n-a căzut fulgerul nu va sta îngerul,  
nici vulturul, nici șarpele. Ea e herbul  
nisipurilor în care Dumnezeu și-a lăsat urma  
tălpilor.  
Le iei în creierul tău orfan de divin  
și te lași călcat de ele noapte de noapte până  
Începi să vezi cu ele:

vezi cum vin fără număr pe pietrele Nordului  
se fotografiază și rîd  
se giugiulesc pe sub tufe de jnepeni  
și nu știu că sunt morți

lupii îi văd  
urșii îi văd  
și vulturii îi văd cum vin fără număr și  
se miră cum umblă morții pe pietrele Nordului



## Gheorghe Mocuța

### întâlnire rotată

la celălalt capăt al firului  
o voce inconfundabilă timbrată mimând disperarea  
vibrează în eter mă trezește din visul unei după amiezi  
de vară  
cu politețea ei exagerată cu insistența ei agasantă  
insensibilă la lenea primei duminici din iunie  
ați ghicit  
e chiar vocea poetului petru m. haș  
care s-a trezit literalmente în gara curtici  
după ce adormise într-un tren rapid.  
îi mai lipseau exact treisprezece mii de lei  
numai treisprezece mii  
ca să se poată întoarce la arad dar cum el tenebrosul  
iconoclastul neconsolatul vorbea o altă limbă  
decât cea a funcționarilor și ofițerilor  
din gara de frontieră nimeni nu părea dispus  
să renunțe la mărunțișul necesar  
în plus patronul restaurantului din gară  
tocmai lipsea și nimeni nu putea crede  
că domnul acela bizar cu barbișon și cu un discurs  
cam redundant căzut parcă  
de pe o altă planetă îi putea fi prieten  
și toată povestea părea cusută cu ața albă a unei iluzii  
din panoplia unui don quijote valah.  
povestea asta chiar îți dădea fiori  
*uite domnule închipuie-ți mai spunea vocea aceea tabagică*  
*așa ceva nu mi s-a mai întâmplat nici în țara lui rimbaud*  
(chelnerița și ofițerii de la masă ar fi jurat că e vorba de rambo 2)  
*unde călătoream nestingherit și oamenii te ajutau poooliticooși*  
*ce oameni domnule pooet și critic*  
*ce oameni suspicioși și nerecunoscători cu valorile*

---

*în propria ta țară îmi spunea poetul beehăind în receptor  
abuzând de telefonul pe care chelnerița miloasă i l-a pus la dispoziție  
așa că sper că dumneavoastră domnule critic care veți scrie  
un eseu pe această temă cunoscându-mi atât de bine opera  
și biografia  
dumneavoastră nu veți rata o asemenea întâlnire cu atât mai mult cu  
cât  
am pregătit-o de atâta vreme chiar dacă nu-i așa stați la celălalt  
capăt al firului ăăă vreau să spun al orașului cu oameni gospodari  
dumneata poate chiar ai sentimentul de frontieră în sânge  
am scris asta într-un comentariu și acum te rog să-i comanzi doamnei  
o votcă băi pientru mine trâmbița vocea bardului hașiot  
vizibil iritată dar suav arogantă  
încât într-un târziu i-am adus aminte că totuși vorbea la telefon  
prin bunăvoința acelei doamne care a răsuflet ușurată când am  
cerut-o la telefon  
promițând rezolvarea pe cale amiabilă a diferendului  
provocat de apariția bizară a unui artist boem  
prin ale cărui buzunare vântul sufla cu putere.*

regretam desigur întâlnirea promisă  
cunoscută fiind slăbiciunea poeților pentru ratări și naufragii  
dar nu puteam să ajung în timp util trenul aștepta în gară  
chiar întoarcerea pohetului la arad  
și vocea îi tremura din ce în ce mai nervoasă  
scârbită de cunilingusul receptorului fierbinte  
știam amândoi că mai sunt și alte trenuri dar totuși am amânat  
conștient întâlnirea îndelung pregătită  
în aceeași zi la aceeași oră  
la care bush se întâlnea cu puțin la aniversarea petersburgului  
toot la o populară votcă  
dar noi eram decizi să explorăm hazardul  
și cu cabotinismul specific vârstei  
ne amânam întâlnirea și dădeam mereu târcoale  
unei situații ambigue pe care o perpetuam și pe care  
numai literatura cu ițele ei încurcate ar mai putea-o  
descâlci ca să se împlinească versul PrOfETULUI de mișca:

„spania îți va fi recunoscătoare”

**Ștefan Jurcă**

Ceas albit

Arde steaua luminînd distanța  
Rouă-n buze iarba poartă  
Ceas albit al dimineții  
Mi-ai promis o altă soartă  
Timpul curge în clepsidre  
În poeți dureri și spaimă  
Numai îngerii albaștri  
Și cu marea se îngaimă

Ochilor căprui-lentile...  
Știu că mă încearcă vina  
Că nu m-a uitat Augustus  
Și-am iubit-o pe Corinna

Noaptea de-acasă

O stare de frig care nu trece  
Noapte de toamnă senină și rece  
Pe fereastră văd ulița largă  
O visez bogat luminată  
Ca pista unui aerodrom  
Da,îngerul trebuie să vină  
În singurătate mai înghit o pastilă  
După o zi o simt inutilă  
Durere în gît și stare de frig  
Un zgomot egal de motor  
Este îngerul,lumina pare să crească  
Roz,violet,îngerească  
Străbate crengile nucului  
O pală de vînt rătăcită  
Prin noaptea de-acasă  
Pe cer e luna boțoasă

---

Alte pastile,mult mai amare  
Și iar acel zgomot egal  
E doar frigiderul  
Din camera cealaltă  
Încă o noapte acasă-a trecut  
Dintr-o celulă a timpului spartă  
Febra de-aseară n-a mai crescut  
Pe cer stelele desenează o hartă.

### Oglinda

S-a dus bruma de tinerețe deodată  
Cu liniștea din casa noastră  
Deasupra stejarilor canadieni  
S-a dus totul într-o vagă uitare  
Venele se-ngroașă peste pulpe  
Genunchii-s moi tociți ca piatra fântânii  
Pisoiul nici nu micună,el ar vrea  
Să poată vorbi să fie stăpîn  
Peste porțelanuri și alte obiecte  
Încremenite-n vitrine  
Doar oglinda culoarului stă  
Ca o proastă ce-și arată goliciunea  
Stă așa mută își arată averea  
Crengile de tei zac aruncate în colț  
Lângă ușă mireasma lor ne adoarme  
Trecem în vise vârtoase ca într-o  
Apă străvezie în care  
Plutim fără noimă

Toate s-au dus numai florile  
De tei stau la uscat pe zicare  
Doar oglinda ca proasta-și arată  
La toți goliciunea.

### Pastel

Ninge pe lume cu fulgi grăbiți  
Privesc printre crengi pe fereastră  
Cum se-nvăluie lumina cu neaua  
Un câine pe cărarea albastră  
Caută urme ori hrană cățeaua...

---

Bate vântul și-mprăștie fulgii  
O rețea difuză călătorește acum  
Prin văzduh ca un giulgiu  
Apoi vine calmă zăpada pufoasă  
Să unească pământul cu cerul  
La casele noastre de-am fi să privim  
Pe ecrane imagini din lume  
O mașină troienită face zgomot și fum  
Ninge cu fulgi grăbiți peste liniștea lumii  
Ce bine-i să fii la tine acasă  
Cînd ninge-n Maramureș senin  
Și nu ești la drum  
Ce bună ar fi o sticlă de vin  
Să lumineze pe masă acum

### Priceasnă

Hai, spune Fecioară  
Că primăvara e sfântă  
Când lumina răsare pe lume  
Sufletul exaltă și cântă,  
Că pomii-s cuprinși  
În corole de flori  
Firul de iarbă-nverzește  
Sub văzduh fără nori

Prezența ta e un duh  
Ce pornește lumina pe munte  
Aripi de înger înfloresc în grădini  
Văile trec în valuri cărunte,  
Cât de firesc se așterne  
Zumzetul ce sporește  
Să revină la viață  
Toată ființa-și dorește...

Ascultă măicuță  
Rugăciunea străbună  
Fă să-ncolțească în lume  
Sămânța cea bună.

**Dan Mircea Cipariu**

repede-încăinte

în ziare scrie  
că vom muri de sete căldură și foame

în ziare  
nimeni nu își cere iertare de la nimeni

în ziare  
comerțul cu cartușerii e în floare

fericirea stă hămesită la podea  
călcată în picioare de ideologi și cardinali

îmi ofer ce mi-a mai rămas:  
o supradoză de așteptare!

iubește sau crapă!

interioare jefuite  
apoi părăsite  
de o instanță nedreaptă și irațională a scrisului

sunt un creier asediat de punkeri și grafferi care  
multiplică și vopsesc același sentiment  
același avertisment  
„iubește sau crapă!”

pac-pac!  
până când vine femeia plătită a unui zeu  
să contabilizeze

---

câte pagini albe și biografii negre se destramă

femeia plătită a unui zeu spală visele de mult sânge și de multă carne

femeia plătită a unui zeu ia fiecare os pentru a fi trecut în alfabetul de întuneric

femeia plătită a unui zeu scoate din creier Talmudul, Biblia, Coranul

„iubește sau crapă!” spune ea  
alături de motocicliști grafferi și punkeri

„îl poți întâlni pe Bunul Dumnezeu fără ideologii și bărci de salvare”

„iubește sau crapă!”

### inițiere

când se termină anatomia

merg acasă

pregătesc baia și biciul

cartea de rugăciune

cununa din flori de câmp

sunt gata de purificare

de mersul pe jos

pe străzile cu oglinzi și clopote sparte

sfârșitul îmi arată o fereastră închisă

în spatele căreia – se spune –

vor lua lumină

profanii

sfârșitul îmi dă de mâncare

se poartă din ce în ce mai bine

cu mine

cu tine

---

## business class

singurătatea  
ca o lumină tăioasă  
îmi tatuează mușchii feței  
apoi cutia toracică  
apoi locurile de afișaj public  
în care ai adăugat  
"iubește sau dispari!"

îți răspund prin telepatie, nu în scris!

așteptarea ta îmi pare tot mai mult  
un labirint  
cu manej  
cu sticle de rom cubanez  
cu sânge albastru  
cu abecedare ce hrănesc câini și pisici

copiez mereu ceva din trecut  
ca să salvez  
noi și neatinse  
proprietăți de sânge și cuvinte

Sfârșitul cu pălării roz răcoroase  
cu hainele și gândurile cele mai curate  
mă primește cu whisky și gheață  
la business class

## Es Kribelt..

șampanie și nostalgii carnivore  
fluturi în stomac  
în creier  
ferestre și porți trântite din teamă

cuvintele sunt de prisos:  
nu am câștigat niciun război  
nu am ieșit din criză  
umbrele îmi calcă în picioare viața și scrisul!



---

în piață  
insomnii  
pepeni galbeni  
negustori de măști și de timp

un recuperator îmi strigă până la epuizare:  
„nu poți vinde sufletul acesta decât dacă el este foarte curat!”

### Ceasornicăria Orfeu

trăiesc între limite și bucătării  
aștept un doctor de suflete  
aștept o mașinărie de curățat spaimele

sunt un client resemnat dar perfecționist:  
livrez singurătate  
saci  
camioane  
vagoane  
bombardiere de singurătate

Ceasornicăria Orfeu  
așteaptă tot ce-i mai bun de la mine!

### military pub

absolutul e un vierme ucigaș  
care se hrănește cu mine

scriu sticle  
sparg poeme  
un pat neatins mi se deschide  
ca o fericire promisă

nimicul se face țandări  
în timp ce pisica toarce până la ziuă  
golul meu interior

**Ion Zubașcu**

## Manifest la intrarea în noua preistorie a lumii

### Între Comună Primitivă și Comuna din Paris

Toate analizele științelor umane și conștiințelor lucide ale artei contemporane din ultima vreme tind spre o concluzie din ce în ce mai sigură: *postistoria va atinge o fază nouă a preistoriei*. Actualul "sat global", care este omenirea, n-are încotro se îndrepta decât spre o nouă Comună Primitivă, atât doar că – în mod paradoxal – acest "sat global" a trebuit să devină „oraș universal”, ca să poată ajunge în noua *Comună Primitivă*, care se anunță în zorii mileniului trei.

Partea de istorie dintre sfârșitul primei Comune Primitive a omului și Comuna din Paris, să spunem (cei 200 de ani care au urmat, din 1789 până la revoluțiile anticomuniste din 1989, au funcționat ca un fel de desăvârșire a dezastrului politic uman), nu e decât un strat foarte subțire din lungă poveste a omului, evaluată din zorii apariției sale ca specie sapiens. Pojghița a ceea ce numim azi *istorie* ar fi cam cât scoarța vegetală de la suprafața Pământului, în raport cu stratificările geologice care coboară până în miezul său de foc viu, astral, umanitatea petrecându-și restul timpului geologic la extrema numită convențional *preistorie*. Cu *postistoria* noastră de acum, suntem pe pragul paradigmatic de intrare într-o nouă astfel de lungă perioadă temporală, confirmându-se axioma infailibilă conform căreia extremele se ating întotdeauna.

### Inevitabila preistorie nouă

Pe măsură ce lumea de azi evoluează, ca ansamblu, mari zone ale umanului individual se sălbătesc, extinzând rudimentaritatea,

---

primitivismul și barbaria într-un univers tot mai sofisticat și subtil, din punct de vedere tehnologic. În noul realism globalizat, cât va mai rămâne din ce anexează progresiv jungla virtuală de pe internet și din telecomunicații, vor trăi ființe cu psihism haotic, copiii din trei, patru căsătorii, cei adoptați de familii homosexuale, cei născuți de mame-surogat, cei tratați genetic ca OMG-urile vegetale, feții-frumoși născuți cu spermă din băncile de material seminal al geniilor, iminentele clone umane, cei născuți pe alte planete, cei retreziți din containerele criogenice etc, etc.

În acest haos poaspăt al umanității iminente, care va asalta mijloacele vetuste, deja, de investigare și tratament ale psihologiei și psihiatriei actuale, numai avangarda creației artistice (în sens de înainte-mergătoare) va putea pune ordine nouă, prin imaginația și intuițiile dintotdeauna ale creatorului de valoare, prin gramaticalizarea noii dezordini mondiale, îmblânzind și domesticind fiarele nebuniei ce vine, făcând din înspăimântător de agresiva junglă a viitorului suflet uman o grădină locuibilă, sau măcar suportabilă.

### Zone de nouă autenticitate

Pe vremea lui Balzac și Flaubert nu erau televiziuni, nici internet, nici atâtea ziare și radiouri, nici gugălu', nici enciclopedia liberă Wikipedia, care disponibilizează - uzând moral - informația despre realitatea imediată. Dacă vreau să aflu informații istorice despre societatea contemporană, nu apelez la literatură, ci la sursele de mai sus, la puternicele motoare de căutare de pe internet, în arhivele online ale marilor cotidiene, televiziuni, agenții de știri etc. Artă de azi trebuie să scormonească după zone de autenticitate nouă, acolo unde nu pătrund aspiratoarele de praf și pulbere ale informației cotidiene.

### Pulverizarea conceptului tradițional de istorie

În folderele calculatoarelor de azi e depozitată mai multă istorie decât tot ce-au stocat arhivele memoriei colective a omenirii, de la origini până în prezent. Dar însuși conceptul de *istorie* e relativ recent, în raport cu originile îndepărtate ale omului, apărând doar odată cu fantasma identitară a statului și cu nevoia ei progresivă de a controla biografiile individuale, până la anihilarea lor, în timpul formelor patologice de control total, aplicate de dictaturile strivitoare de la sfârșitul secolului XX.

---

Dacă infrastructura registrelor biografice ale statului modern înregistra inițial doar data de naștere, botezul parohial, fișele matricole, serviciul militar, certificatul de căsătorie, bunurile materiale în arhivele cadastrale sau fiscale, cartea de muncă sau certificatul de deces, odată cu proliferarea nelimitată a rețelelor globale de informații și comunicare multimedia, subiectul biografic e înregistrat, poate fi urmărit și reconstituit dintr-o junglă fabuloasă de arhive ale numeroaselor instituții care stochează în prezent informații confidențiale despre persoană, pe lângă cele ale primăriilor, firmelor angajatoare, sau ale organismelor fiscale: puzderia de servicii secrete (doar în România sunt vreo șase oficiale), arhivele spitalelor, centrelor de sănătate și ale instituției medicului de familie, arhivele băncilor și bancomateor, cât și ale diverselor magazine și firme (stații de benzină, de exemplu), care stochează informații video, arhivele poliției (inclusiv de circulație), cu camere de luat vederi montate pe străzi, sau în locurile aglomerate, cum ar fi stațiile de metrou, miniarhivele telefoanelor mobile și ale calculatoarelor celulare etc.

Dar tot acest imens material de arhivă despre individ, stocat de burocrăția oficială a statului, nu înseamnă mai nimic pe lângă cantitatea practic nelimitată de informații adăugată de revoluția internetului, ale cărui arhive de pe Google, Yahoo, Gmail, MySpace, Facebook, Youtube, e-mailuri, bloguri, site-uri, diverse forumuri de discuții și socializare etc, pulverizează pur și simplu conceptul tradițional de *istorie*.

### Istории instant despre orice persoană

Într-un ocean de informații despre orice individ, oricine poate scrie orice fel de istorie despre absolut oricine și orice, doar cu osteneala de a selecta, ordona și gramaticaliza abundența informațiilor. Dar dacă putem obține *istorii instant* de pe Google, doar în 30 de secunde, accesând supraponderabilitatea rețelelor virtuale de informații, într-un context nelimitat de proliferare a canalelor de comunicare, în care suntem supra înregistrați și arhivați, la ce mai e bună o „istorie”, în sensul tradițional al termenului, și ce șanse de perenitate mai are istoricitatea ei, când până și viitorul se modifică rapid, chiar în clipa când e pe punctul să devină prezent?

Istoriile tradiționale, inclusiv cele literare, îi vizau doar pe „cei aleși”, autoritatea unor astfel de demersuri, devenite acum caduce, derivând din calitatea și calificarea celor ce alegeau și decideau intrarea selectivă în istorie. Dar acum „istoria” s-a descentralizat prin dezautorizare și, în cele din urmă, chiar prin... dezistorizare: datorită rețelelor multimedia de comunicare și canalelor globale de informații,

---

ea nu mai curge doar prin jgheburile și robinetele de aur ale câtorva privilegiați de performanță, ci prin curțile și dormitoarele tuturor celor apti de o biografie. Inevitabil, ideea de valoare, de glorie antumă sau postumă, și chiar cea de nemurire se dizolvă în supra-abundența semnalelor multivore ale releelor omniprezente de istoricitate și a stocărilor în arhivele memoriei nelimitate, oferite de lumile virtuale de pe internet, care ne ispitesc în plus, ca bonus, cu posibilitatea să ne identificăm cu toate ficțiunile identitare pe care ni le putem imagina, prin avatarurile potențiale.

Dispariția aparentă a ideilor de valoare și perenitate „istorică” ar putea șoca și neliniști, la o primă vedere asupra perspectivei pe care ne-o oferă viitorul imediat. Ne putem liniști, însă, constatând evidența că marile mituri și capodopere ale umanității, cum ar fi Upanișadele, Vedele, Ghilgameș, Iliada și Odiseea, Miorița etc, etc, care provin din zăcămintele de oralitate ale îndepărtatelor timpuri prescripturale, au răzbit prin zeci de milenii, din generație în generație, până la noi, prin ceea ce s-ar putea numi selecție naturală.

### Tranzistoria ca stick personal de memorie

Dar dacă o poate scrie oricine (despre orice și oricine), ce sens mai are „istoria”? Și, mai ales, ce punem în locul ocupat în mentalitatea colectivă modernă, a ultimelor sute de ani, de sigla identitară a conceptului liniștor de „istorie”? Răspunsul vine aproape de la sine, dacă ne gândim la revoluția provocată, cu desăvârșită discreție, de apariția modestului aparat de radio cu tranzistori, care a mutat practic lumea de pe soclul ei multimilenar în mâinile persoanei, la purtător. Prin analogie, viitorul va fi dominat pentru un timp indefinit de acum înainte de un fel de „istorie cu tranzistori”, sau de ceea ce am putea denumi *tranzistoria*, mizând inclusiv pe jocul asociativ de sensuri al prefixului *trans*.

Prin urmare, *tranzistoria* nu va pune accent pe calitatea imuabilă și durabilitatea lucrurilor, ci exact pe opusul ei, asta însemnând tot ce poate fi circumscris de conotațiile unor termeni actuali ca: tranzit, tranziție, tranzitivitate, tranziență, în sensul în care toți aceștia vizează ceea ce este trecător, efemer, instabil, în devenire, viteza de modificare a relațiilor omului cu realitatea curgătoare a lumii, pentru a se putea adapta și supraviețui ca ființe spirituale, importantă fiind nu supraviețuirea „cadrelor istorice” dat, ci a omului viu și incontrollabil, încadrat de ramele fluide, procesuale, ale evoluției sale. Schimbând accentul de pe o istorie centralizată și osificată, a oficialității unice, dominante și acaparantă, pe *tranzistoria portativă*, similară stick-

---

ului personal de memorie, viitoarea ființă umană va câștiga controlul asupra rapidității cu care prezentul se transformă în trecut, ca o urgență chirurgicală tot mai presantă, cu scopul ca această conștientizare a radicalei mutații să poată provoca reflexul anticipativ, punând prezentul și trecutul foarte recent să genereze viitor uman de lungă durată.

### Întoarcerea la arta tribală

Oportunitățile lumii de azi de a scrie și citi s-au înmulțit incredibil, au părăsit suportul tradițional al hârtiei, proliferând incontrollabil pe mărfuri de larg consum și mijloace de transport în comun, pe automobile de firmă și personale, pe ecrane tv, calculatoare, laptopuri și telefoane mobile, pe ziduri și panouri stradale, pe haine și chiar pe suprafețe neașteptate ale anatomiei umane. De asemenea, s-au înmulțit prilejurile de a comunica prin scris, pe internet, de la orice distanță, prin împrăștierea familiei și a comunităților tribale pe suprafața Pământului. Forumurile articolelor din edițiile online ale cotidianelor, televiziunilor și radiourilor, cât și puzderia de publicații virtuale, de reviste online, site-uri, bloguri și mail-uri zilnice, individualizate, democratizează scrisul, aducându-l - în raport cu hegemonia tot mai evidentă a imaginii - la același nivel de notorietate folclorică al oralității mioritice, prescripturale, și transformându-l în cele din urmă într-o nouă etnografie, postmodernă, postscripturală, postapocaliptică, postistorică. Artă graffiti, sau muzica hip-hop a marilor orașe, seamănă izbitor cu ceea ce făceau primii pământeni care desenau pereții peșterilor, cântând și dansând la lumina *focului viu* din zorii civilizației.

În acest context, devine tot mai evidentă realitatea că intrăm într-un fel de nouă preistorie, la alt nivel al spiralei civilizației umane. Am început - ca urmare - să scriu literatură tribală pe internet, pentru membri ai familiei mele din Europa și America, dar și literatură de apartament (peștera mea de beton) pentru prilejuri preamenești ale familiei de acasă. Cititorul viitorului nu poate fi decât unul familial, al miclor comunități în curs de diversificare, cu necesități spirituale specifice, dar deschis inclusiv către marele trib care începe să devină omenirea sincronizată și în progresivă omogenizare culturală de azi.

### Întoarcerea la Domnul Zeu

Întoarcerea prin spirit la elementaritate, pentru a regăsi vitalitatea nouă de regenerare a creației, presupune întoarcerea mai înaltă la

---

sursa tuturor surselor de putere ale lumii. Întotdeauna în istorie, criza Omului a fost însoțită de criza credinței în Dumnezeu. Criza artei și a omului se va încheia doar când va sfârși criza credinței în Puterea cerească a cărei parte mărunță suntem. Artă noastră va regăsi omul de azi doar în măsura în care îl va regăsi, mai întâi, pe Domnul Zeu, cel viu dintotdeauna.

Adevărat, Dumnezeu ține în mână infinitul lumilor sale, dar – oricât ar părea de șocant – Dumnezeu cunoaște numai din exterior anumite realități umane. Dumnezeu nu poate minți, fura, înșela, păcătuia, ucide, deci nu poate cunoaște din experiență proprie infracțiunile multiple ale codului penal. Creatorul ceresc nu poate muri niciodată (decât în imaginația lui Nietzsche și a unora sau a altora dintre epigonii săi), prin urmare nu poate trăi pe cont propriu cumplita experiență umană a morții. De aceea s-a întrupat în Fiul său Cristos, pentru a cunoaște din interior, "pe propria piele", toate limitările dureroase ale omului și umanului, rămase inaccesibile și de neînțeles până în clipa răstignirii, așa cum unii medici își riscă viața experimentând mai întâi pe ei înșiși medicamentele curajoase, prescrise abia ulterior comunității.

Artistul autentic este și el creator de universuri, ca și Dumnezeu, dar de universuri interioare, nesfârșite în energii potențiale, jumătatea de clepsidră (sau capăt de balanță) a cosmosului de afară. Ca și creator al universului său lăuntric, scriitorul este fratele bun al lui Cristos: cine îi citește cărțile, îl vede pe Tatăl în spatele lumilor sale imaginare. De aici și responsabilitatea morală a artistului de valoare față de semenii, care învie din morți ca Isus cu fiecare creație a sa. O sărbătoare a Paștelui ar trebui să fie fiecare poem al nostru. A fost o clipă, sau poate o eternitate, când umanitatea însăși nu era decât o proiecție imaginară, un vis, un joc de spirit, un poem, în mintea universală numită Dumnezeu.

## Cărțile de trăit

Sunt cărți de citit și cărți de trăit. Pe măsură ce scrisul și cititul vor fi la îndemâna tuturor, prin mijlocul proliferant (și nu îndeajuns de evaluat în radicalele lui consecințe viitoare) al internetului, generațiile de azi și mai ales cele ce vin vor fi îngropate într-un noian de cunoștințe, dar nu vor ști să trăiască pașnic și frumos, cu ele și din ele. Vor fi tot mai căutate cărțile care te vor învăța cum să-ți trăiești cât mai profitabil viața, în ordine civilizatoare, tu și familia ta, cărțile care te vor înfia, asemenea Bibliei, convingându-te că un caracter moral, ca destinul omenesc al lui Cristos, este posibilitatea cea mai măreață din umanitate.

---

## Hai să scriem toți o singură Biblie, în următoarea mie de ani!

Am debutat editorial în 1982, cu volumul de versuri "*Gesturi și personaje*", în care fiecare poem purta titlul unui topos antropofil cristalizat de umanitate: *Ecologie umană, Homo ludens, Omul holografic, Omul de Neanderthal și Omul de Cromagnon, Omul antigravitațional, Antropofagii, Omul de la recepție, Homo spray, Homo cogitans, Omul practic, Omul închis, Homo cinematographicus, Omul statistic, Omul deschis, Căldura umană, Omul de Cuvânt, Omul munților, Omul disponibil*. În 1996, poetul Alexandru Mușina a publicat volumul "*Unde se află poezia*", care include eseul "*Noul antropocentrism*" (scris și el în 1982 și reluat în toate cărțile sale ulterioare de eseuri), teorie de referință, devenită de-a lungul anilor centrul viziunilor sale estetice. Mă bucur că volumul meu de debut din 1982 s-a sincronizat, ilustrând teoretizările valorosului poet Alexandru Mușina, la fel cum aș putea spune, mai în glumă, mai în serios, că o altă carte a mea, "*Omul disponibil*", publicată în 1999, a făcut pârție virtuală masivului eseu "*Omul recent*", al lui Patapievici, apărut în anii următori și viu comentat în presa noastră literară.

În măsura în care arta are o puternică vocație anticipatoare, scriitorii de valoare ai României ar putea lucra (în mod benevol, desigur), măcar o mie de ani de acum înainte, la o singură scriere, ca și "tribul Cărții Sfinte", în timpurile Vechiului Testament. Ar fi o șansă mai mare să răzvim în lume, ca popor, decât să ne risipim destinele cu orgolii personale insașiabile, luând fiecare afirmarea universală pe cont propriu și pulverizându-ne, astfel, energiile creatoare, mărturisitoare sau profetice. Evident, și eșecul ar fi de proporții istorice, cum se întâmplă de două mii de ani încoace cu literatura română, dar măcar am ști și noi ce avem de făcut, de la un punct încolo, pentru următoarele milenii.

### Vocația misionară a creatorului de mâine

Scriitorii și artiștii, în general, și-au pierdut audiența cam de când creația lor a renunțat la epic și dramatic, la baladesc și imn ocazionat de sărbătorile tribului, cedând teatrului și filmului teritorii continentale mari, care le aparțineau, și retrăgându-se, odată cu modernismul, spre polii cu o mare condensare magnetică a substanței creative, spre groenlandele și antarcticele îndepărtate de lume ale sensului poetic pur.

Pentru a-și recâștiga audiența de care s-a bucurat întotdeauna, poezia va trebui să revină la dramatic și narativ, cum se întâmplă în textele de azi ale recitativelor hip-hop (lipsite din păcate de valoare, în



---

sine, dar importante ca simptome ale direcției viitoare) și în creațiile de ultimă oră ale celor mai tineri creatori. În paralel cu descoperirea unor formule actualizate de adresabilitate a mesajului literar, creatorii vor trebui să-și actualizeze, în egală măsură, vocația misionară rămasă latentă cam de multă vreme, practicând un anume misionarism literar, pentru început, în instituțiile cu profil educativ, universități, școli, biserici, biblioteci, centre de cultură, în alte diverse localuri și spații neconvenționale, în special acolo unde se selectează și se întezărește formarea publicului viitor de cultură. Fără această activare urgentă a vocației educativ-misionare, artistul de mâine, indiferent cărui gen al creației se va dedica, nu va putea revigora interesul pentru artă și recupera un teritoriu cedat temporar tokșoiștilor tv, politrucilor, vipurilor publicitare, predicatorilor religioși, știriștilor, editorialiștilor ș.a.

### Restituirea in integrum a fostelor proprietăți estetice

Puterea înnoirii limbajului și spectacolul impunerii lui într-o societate liberă a aparținut întotdeauna creatorilor, liderilor autentici ai capacității de formare și modelare, curajoaselor conștiințe creatoare. În acest sens, va avea loc, cu siguranță - în paralel cu restituirea fostelor proprietăți confiscate abuziv de comunism - și restituirea *in integrum* către adevărații creatori a fostelor proprietăți estetice, acaparate acum, la fel de abuziv, de noul colonialism consumatorist, adus de tancurile mass-media ale globalizării, valoroasele domenii ale frumuseții publice, care au asigurat culturii rolul de coloană vertebrală a conștiinței umane, de-a lungul miilor de ani de civilizație.

Cea mai riscantă și periculoasă meserie din lume nu e presa, cum se apreciază de obicei, ci creația artistică. E adevărat, nimeni nu împușcă poeți pe stradă, cum se întâmplă cu jurnaliștii curajoși de investigație de azi, dar a monitorizat cineva câți creatori autentici mor anual, autodevorați de singurătate, sărăcie, alcoolism, nebulie, eșec social și pustietate sinucigașă - boli profesionale ale oricărui creator adevărat, care-și pune cu acuitate problema autenticității și valorii sale? S-ar putea ca tocmai această străveche meserie a umanității să nu aibă un viitor, în România și în lume?

### Rolul diecilor, cantorilor și logofeților în geneza literaturii române

În Maramureș și, probabil, în multe alte părți din Transilvania, există obiceiul rămas viu până în prezent ca la fiecare înmormântare,

---

după încheierea ritualului religios al prohodului, oficiat de preot, înainte ca sicriul (*copârșeu*) să fie scos din curtea (*trarea*) casei, pentru a fi dus spre cimitir (*temeteu*), diacul să cânte *verșul* celui decedat, o compoziție proprie care sintetizează în metrica poeziei populare, dar cu abundente trimieri sapiențiale biblice, destinul celui decedat, întâmplările mai spectaculoase prin care a trecut în viață, împrejurarea care i-a prilejuit moartea, iertările pe care le cere familiei, rudeniilor și cuscreniilor, vecinilor, prietenilor și cunoscuților, cât și sfaturile date de cel aflat pe pragul călătoriei spre lumea cealaltă întregii comunități prezente la spectacolul tragic al înmormântării (*petrecanie*).

Aceste compoziții ale diecilor, care pornesc de la informațiile biografice oferite de familia decedatului, sunt scrise în caiete, păstrate de-a lungul timpului și transmise din generație în generație, pentru a folosi ca model de compoziție, anumite structuri narative fiind preluate la morți diferiți. Cum diecii erau știutori de carte, compozițiile lor brodate pe informații biografice particulare, în cele două zile de la deces la înmormântare, se detașează de specia etnografică a *bocetului*, *cântecului zorilor* și al *bradului*, creații exclusiv folclorice, *verșul la morți* fiind un gen intermediar, între creația folclorică și cea cultă, proporția și dozajul elementelor actualizate de limbaj și tematică, cu abundente trimiteri biblice, variind în funcție de talentul, cultura, îndemânarea și personalitatea diacului improvizator. *Verșul biografic* al celui decedat era cântat de diac, de obicei pe o melodie sfâșietoare, într-o liniște cu adevărat mormântală, acesta fiind ultimul moment petrecut de sufletul răposatului în curtea casei sale, în mijlocul familiei și al rudeniilor, emoția și hohotele generale de plâns, la auzul secvențelor cheie din viața celui tocmai ieșit din lume, cunoscute de întreaga comunitate, sau cuvintele adresate de acesta soției, copiilor, celor din familie, inclusiv verilor, nepoților, cuscrilor și prietenilor, apelați nominal, întreaga atmosferă tulburătoare a momentului acoperirea precaritățile de versificație sau lipsa de talent a versificatorului.

Cu toate acestea, *caietele de verșuri ale diecilor*, acoperind zeci și sute de ani din biografiile tuturor celor morți dintr-o comunitate, sunt un material literar copleșitor, mai puțin cunoscut, cercetat și evaluat, oferind un bun prilej de a ne revizui teoriile despre originile literaturii române scrise, despre *rolul diecilor poeți* în geneza ei, cât și despre rostul pe care ar trebui să-l redobândească poezia în viața unei comunități actuale. Din acest punct de vedere, însuși mitul fondator al culturii noastre, care este "*Miorița*" (ca să nu mai vorbim de popularul fenomen al "*Cimitirului Vesel*" din Săpânța), apare ca *verș* din ritualurile arhaice de înmormântare și doar această revelație, cu toate conotațiile majore pe care le presupune, ar fi suficientă pentru a cerceta și reevalua lucrarea diecilor și locul pe care îl dețin în geneza culturii noastre.

---

## O soluție vitală pentru poezii de mâine

În mod paradoxal, vitala literatură română de azi are prea mulți și diverși poeți, în raport cu numărul relativ mic al criticilor la fel de valoroși, care să-i evalueze și claseze, majoritatea sufocându-se în marile orașe. Adevărul e că atât de mulți poeți nu încap nici în istoriile literare, toți câți ar merita, nici nu ajung să fie citați integral și urmăriți în evoluția lor, de-a lungul anilor, de către puținii critici onești, grupați în jurul universităților sau al revistelor literare, tot mai puțin difuzate și citite. În mod vizibil, critica noastră literară de azi nu mai răzbește în fața unei atât de mari diversități a poezilor și creațiilor lor de valoare, nereușind nici să-i citească pe toți, nici să-i înțeleagă, să-i asimileze și să-i evalueze ca lumea pe câți i-a citit și, pur și simplu, nu știe ce să facă în fața acestei diversități valorice eruptive, cu adevărat copleșitoare.

În această situație, practicarea *versului funebru*, o specie artistică aflată la confluența dintre genurile liric, epic și dramatic, compusă și cântată de diecii anonimi, în fiecare comunitate umană de pe văi și munți, poate de la începutul lumii până acum, oferă alternativa salutară ca poezii cu vocație, cântăreții preamenescului, ai vieții, dragostei și morții, să părăsească marile aglomerații urbane, unde se strivesc unii pe alții, înghesuindu-se să ia premiile mereu neîndestulătoare ale USSR, sau să cucerească paginile tot mai zgârcite ale diverselor istorii literare, și să se întoarcă la originile literaturii, regăsind din nou comunitățile umane (abandonate de pulverizatul discurs modern), care ar avea atâta nevoie de talentul și vocația lor, asumându-și rolul fascinant de *dieci* care cântă destinele oamenilor, la trecerea lor ireversibilă din lumea cea vie în lumea cea fără umbră.

În orice caz, revelația că toate comunitățile arhaice au avut *diecii* lor (sau cum s-or fi numit în timpurile orginare), *logofeți știutori de carte*, poeți care nu le-au lăsat viața lor trecătoare necântată în versuri, poate de la începutul lumii, oferă o motivație vitală de a scrie oricărui poet de azi și de mâine: oriunde și oricând va ființa o comunitate locală de oameni, ea va avea nevoie de scriitorul ei, în măsura în care spaima de moarte și adâncul instinct de supraviețuire al speciei umane, mai ales în ordine spirituală, dincolo de limitele întâmplătoare ale vieții, naște adevărata poezie și marii poeți dintotdeauna ai lumii.

## Terapia de peșteră

Ziarele scriu că o nouă terapie cucerește lumea extenuată de stresul de azi: weekendul în sicriu. Contra unor sume considerabile,

---

societăți turistico-terapeutice le vând celor dornici de relansare spirituală un loc pentru două zile de vacanță, petrecute în condițiile mortal de austere oferite de un sicriu. Ceea ce la început părea să fie doar o atracție exotică a început să devină fenomen de masă: după două zile și o noapte trăite efectiv într-un sicriu, ca într-o avanpremieră a lumii veșnice de după moarte, cei vii se întorc din nou la viață, la propria viață, cu o poftă inimaginabilă de trăit. Dar această viziune poate fi dusă la ultima ei consecință: cei conștienți ar putea scoate din priză toate legăturile lor cu lumea de azi, întorcându-se periodic la peșteră și la condițiile originare ale omului din Comuna Primitivă, pentru perioade de timp care ar putea rămâne definitive. Pentru aceasta, ar trebui să respecte însă câteva reguli terapeutice simple, de genul:

În perioada retragerii, oamenii să nu mai vorbească în cuvinte goale, care au pierdut până și sensul sensului, ci doar în *grai viu*, fiecare cuvânt rostit trebuind să aibă acoperire deplină și sinceră în propriul trup, dar și în realitatea și faptele dinafară.

Oamenii să nu mai mănânce bucate și alimente moarte, ci doar *hrană vie*, obținută prin propriile eforturi, în propria grădină din preajma peșterii.

Să nu bea lichidele reziduale ale diverselor tratamente chimice, ci doar *apă vie*, din izvoare neîncepte, de preferință din fântânița sau suvoiul găsite în propria peșteră.

Să nu aprindă decât *foc viu*, cu amnar, cremene și iască, sau să ia foc din arborii trăzniți de fulgere în timp de furtună, iar acest foc viu să fie păstrat la gura peșterii neîntrerupt, zi și noapte, pe tot timpul viețuirii.

### Orice n-are legătură cu Cerul să fie socotit un lucru mort.

Să vorbească în versuri și în cântece, rânduierile conviețuirii să fie cântate și toate socotelile cu numere să fie ținute cântându-se.

Să nu aibă nici o valoare de schimb mărfurile socotite îndeobște comerciale, ci doar lucrurile spirituale, fie ele sentimente, idei, imagini și gânduri frumoase, cuvinte alinătoare, cântece vindecătoare.

Să se renunțe la bani, orice cumpărătură să se plătească în stele de pe cer și în perle de pe fundul oceanului. Iar când cerul va fi înnorat, pe timp de furtună, și nu se vor vedea stelele, iar marea va fi tulburată, oamenii să cumpere pe încredere și să întărească târgul făcut cu străngeri de mână, îmbrățișări și săruturi pe obraz, iar dacă valoarea tranzacției va fi mare, se vor putea săruta buze pe buze și inimă pe inimă.

---

Arta să se întorcă din nou la oameni și la viață, nimeni să nu mai scrie și creeze pentru manuale și biblioteci, săli de expoziții și muzee, ci doar pentru oamenii vii ai comunității, pentru memoria lor și moștenirea lăsată urmașilor, transmisă prin tradiții vii, din generație în generație.

Peștereni să nu mai trăiască în aglomerații mari, peste puterile lor, ci doar în grupuri care să se extindă doar atât cât ține bătaia cuvântului viu, *puterea cuvântului și a cântecului*.

Fiecare comunitate de peștereni să-și facă rânduieli, obiceiuri și datini după propria imaginație.

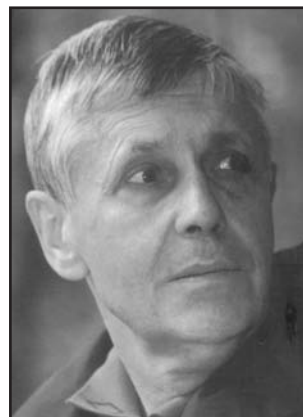
Cei care vor încălca aceste rânduieli, liber consimțite la intrarea în peșteră, să fie excluși din Comuna Primitivă și condamnați să trăiască exclusiv în societatea globală, postmodernă, cu bănci, automobile, supermarketuri, televizoare, calculatoare, celulare și stickuri.

Să sperăm, însă, că aceste cazuri vor fi tot mai rare, pe măsură ce masa mare a pământenilor va ajunge la conștiința că singura lor salvare e întoarcerea în noua Comună Primitivă, de după falimentara societate postistorică de acum.

---

Asterisc

**Gheorghe Grigurcu**



Peisaj

Un uragan se subțiază pînă poate trece  
aidoma unui fir prin urechea acului

un copac descrește descrește  
pînă devine o singură frunză

o piatră la picioarele tale o piatră  
nudă cum moartea

pasul tău vechi  
putrezește-n locul tău.

Visuri

Visuri visuri înfundate aidoma  
țevilor de la canalizare

cum să cîntărești nimicul  
care-i lipsește visului  
nimicul care-i prisosește

zecimalele lor zănatice  
bîzîitoare cum țînțarii.

## Desen

Puțină atenție și se  
limpezește conturul

altminteri confuz ațos  
acidoma unei legume bătrâne

conturul din care iau naștere lucrurile

lucrurile din care luăm naștere  
noi.

## Ar trebui

Ar trebui să asurzești cum un motor  
ce nu se-aude pe sine  
să-ți verifici virtutea precum viitorul  
prin mijlocirea cărților de joc  
să ai trac înainte de-a adormi  
cum un actor înaintea unui spectacol.

## Construcție

O fericire o mare  
fericire e-n zidire  
trecutul și viitorul schimbă fețe-fețe  
prezentul e-n mortar și-n mistrie  
în a zidului cerbicie  
brațul zidarului invincibil  
ca orice prăbușire  
inimă-i titubînd pășind cu prudență  
pe schelele gata surpate.

### Semn de carte

Din simpla ta respirație alcătuiești  
un film dar argumentația lui  
rămîne afară asemenea unui ciine  
legat cu lanț de cușcă.

### De noiembrie

Un înger de nisip un fum acru  
ieșind din apă o crevasă despicînd  
pagina cărții  
un vînt ars cum o hîrtie un nor  
cu miros de-animal  
o țearvă plînge cum un copil  
o toamnă legănîndu-se cum un balansoar  
apoi Soarele cum o pălărie cu boruri de ninsoare.

### Trei zile

Trei zile-alintate trei zile  
în care n-ai făcut nimic  
străvezii cum lacrima

trei zile în care nici măcar  
n-ai plîns

trei zile-n care-ai așteptat  
ce? Așteptarea.

### O piatră de inel

La inelul din degetul tău  
e montată Grădina  
ce-a făcut cu puțință



Pustiul

la inelul din degetul tău  
e montat Pustiul  
ce-a făcut cu puțință  
Grădina.

### Meteorologie

Ploaie domoală cum o peniță mișcîndu-se pe hîrtie  
  
tunete îndepărtate cum un text  
ce se pierde-n memorie  
  
vînt înrămat cum un tablou.

### Instalație

În norul cu damf de rachiu de duzină  
s-a ascuns o pasăre  
care nu se-mbată care nu  
e decît alambicul prin care licoarea  
se distilează mai departe-n țării.

### Ilustrată din Tg.Cărbunești

Îți înmoi condeiul în apa Gilortului și scrii  
despre visele mișcîndu-se leneș în depărtări  
aidoma unei turme de vite  
  
despre trenul cu ritmu-i metalic  
care cu sîrguință coase valea de deal  
  
despre razele ce se-ntorc nepăsătoare  
din rîu înapoi în Soare.

### Pluvială

Văd călimara ploii în care-și înmoaie  
lumina condeiul său postmodern  
și iarăși un text un mănunchi  
de mici rădăcini abia smulse  
încă umede șovăitoare iarăși cuvinte  
ele însele demonstrabile  
vegetale sinapse ce nu mai au nevoie de nimic

Cartea cum o grămadă de pietre.

### Deasupra

Deasupra foarte deasupra-n văzduh  
(cerul alb cum o mână obosită)  
pasărea cîntătoare nepăsătoare  
își înșfacă figura astfel cum  
un uliu își răpește prada  
și nu e nimic de făcut aici ziua cum  
un pahar de alcool răsturnat pe tăblia mesei  
în timp ce văzduhul își îndreaptă  
cuta mătăsoasă-a căderii  
în golul de dincolo.

### Gîngăanii în Amarul Tîrg

Plin de gîngăanii Amarul Tîrg  
beție de luciri văluriri complicații  
de steme acvatice  
la sfîrșitul acesta de primăvară  
sterp prematur  
gîngăanii vorace cucernice  
deopotrivă sugînd  
sîngele omului sîngele Domnului.

## George

Excedat de nesăbuiința acestei  
retorici care inundă veacul  
poruncește poeziei „pe scurt  
cît mai pe scurt” o reduce  
la un singur cuvînt  
apoi la un singur punct  
care-n liniștea-i monahală  
poate visa Cuvîntul.

## Trei poeți

Spune-n cîntecul său  
ceea ce se spune și ce nu  
se spune.

Spune ce merită și ce nu  
merită a fi spus

Spune ceea ce pur și simplu  
se spune.

29 mai 2008

Azi 29 mai atîția cîini striviți  
pe somnoroasele șosele-ale Valahiei

grămezi de griji însîngerate încă

priviri încremenite cum pelicula  
într-un aparat de filmat

resturi ale unui văzduh frînt cum un vreasc

privindu-i simți cum Dumnezeu  
e viu aidoma ție.

### Biserică transilvană

Clădită-i mica biserică pe-un simplu freamăt  
de timpuri ce nu mai au trup  
doar o-nțepătoare mireasmă precum pelinul

în preajmă-osemintele se-nfilnesc aidoma unor  
țărani cuviincioși își dau binețe se-nchină

pe-un perete sfinți noduroși cum arborii  
păzind turma cu rîndul

prin lemnoasele încîlcitele slove ale ceaslovului  
se-nfoaie soborul de vrăbii

catapeteasma cum un măr rumen.

### Baladă

Închis pentru că a ascuns ceva  
închis pentru că n-a ascuns nimic  
închis pentru că a inventat ceva  
închis pentru că n-a inventat nimic  
închis pentru că a umblat  
închis pentru că a stat locului  
închis pentru că a vorbit  
închis pentru că a tăcut  
închis pentru că a cerut  
închis pentru că n-a cerut nimic  
închis pentru că a trăit  
închis pentru că n-a mai putut trăi.

### Ilustrată din Tg.Cărbunești

Se-mpiedică dealul de-o piatră de nimic de-o pietricică. Dealul întreg.  
Și cum se ridică-n picioare cum suie cum cade cum suie din nou  
așa schilodit cum e. Dealul pe care-l privești încețoșat ca pe-o uitare  
deasupra silozurilor. Între dinți nisipul norului încă atît de cald.

### Domestică

Rămîne să scrii o desigur să scrii  
azi despre una mâine despre alta

covorul pudic se-mbujorează tot timpul

fereastra se-neacă-n valul albastru al abstracțiunii  
ce pizmuiește trupul uman

apa de la robinet parodiază oarba încredere-a curgerii

Timpul: o sugativă  
a singelui ce se scrie pe sine.

### Ziduri

Ziduri atîtea ziduri  
amestecate cu muzici.

### Speranța

Și tot mai speri s-oprești  
dezastrul  
să fii tu însuși  
dezastrul.

---

Atropină

**Alexandru Vlad**



## Sibilă

Într-o noapte am visat-o. Am știut din prima clipă că ea este, cu acea certitudine fără argumente pe care o ai în vise. Și eram conștient și de faptul că nu-i decât un vis, dar participam cu toate simțurile, îmi percepeam toate emoțiile cu o sensibilitate pe care nici treaz n-aș fi avut-o. Am simțit cum îmi crește pulsul, cum mi se accelerează respirația. Simțeam până și faptul că mi se ridicase sângele în obraji. Ea își ceru scuze că venea atât de târziu, se lăsase atât de mult așteptată. Părea că avuseseră o întâlnire și venea de undeva anume, și era în același timp preocupată de ceea ce lăsase acolo. La un moment dat chiar mă atinse, își puse mâna ușor peste mâna mea, și în această atingere era atâta electricitate, i-am simțit căldura mâinii și a trupului cu atâta intensitate încât am fost o clipă în primejdie să mă trezesc. Ea înțelese și zâmbi, își retrase mâna ca să-mi pot ține firea, să putem rămâne împreună. Mă cuprinse cenestezia fericirii. Știi că ești o ființă prețioasă? îmi spuse ea. Dar va trebui să știi, ca să poți merge mai departe. Ca să faci pentru mine și pentru tine, pentru noi, ceea ce trebuie. Îi percepeam respirația, carnația superbă și căldura trupului deși era ascuns în veșminte. Când m-a atins cu poala rochiei am simțit același lucru ca atunci când mi-a atins mâna. Firescul și concretețea prezenței ei erau aproape insuportabile. Ochii căprui cu irizații verzi, părul șaten, fruntea, câțiva pistrui pe obrazul rumenit de soare – în sfârșit o vedeam cum arată. Vedeam limpede peste umărul ei ramurile cu frunze și fructe, mere coapte, roșii la culoare și deja grele încât trăgeau ramul în jos. Aerul era cald și saturat de lumină. Aș fi privit în jur, dar nu puteam întoarce capul. Nu exista nici o primejdie, până acolo unde eram noi nu putea ajunge nici un intrus. Ne percepeam prezența într-

atât încât nimic nu ne putea tulbura. De fapt puterea aceasta era a ei. Era în carne și oase. Îi simțeam umărul rotund pe care nu și-l trăgea când se atingea de al meu, simțeam că ea înțelege tot ce se întâmpla cu mine și că asta n-o deranjează, ba dimpotrivă, participa și ea fără reținere, într-o complicitate în care mă iniția. Un mod cu totul superior de-a ne percepe reciproc prezența. Mă privea drept în ochi și asta îmi aduse fericirea la o intensitate insuportabilă. Ceea ce mi se întâmpla nu putea avea alt nume decât revelație. Și cu senzația aceasta m-am trezit, disperat s-o păstrez sau măcar să mi-o amintesc ori de câte ori mă voi simți în stare de-o asemenea integritate emoțională, ca pe un etalon. Am simțit că mi se făcuse un dar, și dacă mi se făcuse un dar însemna că fără să-mi dau seama îl meritam, sau cineva mai puternic decât mine știa că îl merit. O clipă m-a cuprins teama că voi uita, așa cum se uită visele, dar apoi am încercat să mă liniștesc singur: nu-i nici pe departe o problemă de memorie, cum crezusem în naivitatea mea de-o clipă. În trup încă mai păstram toate senzațiile. Afară se auzea ploaia, care parcă se intensificase. Sunau jgheaburile și gălețile puse sub ele, auzeam chiar și un fâșâit abia perceptibil – toate simțurile mi se amplificaseră.

---

## Nisipul din clepsidră

**Vasile Dan**



### O amintire cu Aurel

Era deja un tînăr imberb atunci cînd l-am întîlnit în mod real. Altfel nu exista decît în mod confuz în mintea mea ca unul dintre numeroșii copii ai clanului Constandin, băieți arțăgoși, cu vînă, cîtiva orășenizați intempestiv, risipiți care încotro prin firguri provinciale de pe Mureș, aproape de la izvoarele acestuia – Tg.-Mureș –, pînă la Deva. Deși un copilandru acolo atunci cînd îl întîlnisem, părea, nu știu de ce, că a fost sărit direct în plină bărbăție, peste pubertate vreau să zic, peste adolescență, peste această perioadă tulbure, devastatoare, plină de neliniști și fantezii erotice confuze, și căreia îi datorăm apoi aproape totul. Ca orice bărbat sigur pe sine, pe energia lui intactă pe care părea că abia și-o poate stăpîni, trecea solitar printre muritori cu o carte în mînă. Un Hamlet de la țară, de la Chețani, patetizînd amar de unul singur pe malurile de lut ale Mureșului plin de bulboane ascunse, printre cîrduri nesfîrșite de gîște și rațe măcăind sau bătînd indolente din aripile lor imens-inutile, sau printre cele ale puștanilor de aceeași vîrstă cu el, pe care însă îi domina fizic umilitor, goi și costelivi, lovind brownian o minge de cauciuc udă și prost umflată, printre smocurile de iarbă sălbăticită, necesită ale arenei din fața haltei C. F. R. aflată, niciodată n-am înțeles de ce, în curbă, astfel încît navetiștii – aproape toți bărbații satului – erau basculați la coborîrea din tren direct pe pietrișul murdar de uleiuri arse, dintr-un tren aproape răsturnat, cumva într-o rînă. Sau în care urcau icnit – cea de jos o împingea pe ce din față de fund – femei vărsate în rochii decolorate de atîta purtat, ca niște cepe uitate în cămară de peste an. Mai ales marșea se întîmplau toate astea, cînd era tîrg mare de vite la Luduș, iar lîngă el, lîngă tîrgul de vite, și cel de păsări, de caș, brînză, ouă, lapte dulce și acru, de haine și încălțăminte, în special pentru copiii rămași acasă sau ajutînd mamele la căratul coșurilor de nuiete încărcate cu gîște și rațe îndopate trei săptămîni la rînd cu boabe de porumb înmuiat, spre îngrășare.



În acest mediu viu, pestriț, clocotind de viață sălbatică, de sînge veșnic înnoit în familii cu cîte 7-10 copii mi s-a arătat viitorul poet. Atunci era doar un emul inocent și îndatorat al unui profesor provincial de limbă și literatură română de la Liceul din Luduș, cel mai vestit, căci cel mai greu, din întreaga Cîmpie a Transilvaniei. Cînd i-am adus primele cărți (prin 1966-1967) din Cluj, într-un geamantan mic, din carton presat – Rilke, Trakl, Bacovia, Novalis, Hölderlin, Tzara, Blaga (interbelic), dar mai ales textele proaspete ale junilor primi ai incipientului „Echinoc” (Ion Mircea, Dinu Flămînd, Adrian Popescu) – a renunțat definitiv și ofuscat la orice alt autor de manuale (inclusiv la cartea pe care o avea la purtător cînd l-am întilnit atunci, cred că un Alecsandri). O va lua într-o direcție pe care nimeni, nici eu însumi, firește, nu avea cum să o anticipeze. Spre o poezie în care limba era dublu rafinată pînă se obținea din ea o esență euforizantă, un drog semantic, pe care doar cei cu papilele fine și exersate îndelung puteau să o deguste.

Abia mai tîrziu, foarte tîrziu aveam să întilnesc texte semnate de un alt Aurel Pantea. Unul compativ, conafin, mai mult, consubstanțial cu lumea și locul lui de start literar. Sînt poemele din „Vatra” nr. 5/ 2008, după mine cele mai savuroase, cămoase, senzuale, texte lirice scrise pînă acum de Aurel Pantea. În orice caz altul decît cel din *Negru pe negru*. Ascultați-l:

„Am trăit în mijlocul lor, între pupături  
ieșite din pofte, am văzut buze umede  
năclăindu-se, brațe de bărbați pe trupuri  
de bărbați și femei, încolăcirii de familie  
în ocazii rare, dragoste și instincte placînd  
zile de vară, sudori și vin și cărnuri, cînd  
se despărteau noroiul rămas  
încremenea ca o piele de pachiderm  
sub soarele atacînd din toate părțile  
satul.”

sau:

„În asta a fost atîta că ai putea face o funie  
să treci Murășul cu ea, spuneau adolescenții  
buboși de Tori lui Rusu, căreia îi cam plăcea  
și l-a făcut pe Aurel cel orb, el trecea cu ochii  
solziți prin sat, mai mult era dus, dar venea vara  
acasă și duminica se rădea la frizerie unde duhăneau  
bărbații și spuneau bancuri porcoase, iar Aurel le  
cînta cum a trecut el pe lîngă tinerețe, iar bărbații

ziceau, săracul, și frizerița deschidea ușa să arunce  
părul tuns și vorbele grele și cîntecul ce pe niște  
mortăciuni, pur și simplu ca pe niște mortăciuni și o  
chema Neli, dar nu era din sat.”  
(„Aurel cel orb”)

Eu unul, cel puțin, aștept o carte „În progadie” semnată de Aurel  
fie și cu un heteronim. În fond nu asta are importanță.

---

Un scriitor, doi scriitori

**Alex Ștefănescu**



Un pensionar...

La un examen cu Șerban Cioculescu, un coleg al meu de facultate a vorbit despre un manuscris al lui Eminescu și, ca să epateze, a precizat numărul de înregistrare al manuscrisului de la Biblioteca Academiei Române. Era, bineînțeles, un număr fictiv: 2684. Șerban Cioculescu l-a corectat tacticos:

– Manuscrisul la care vă referiți are numărul 6541.

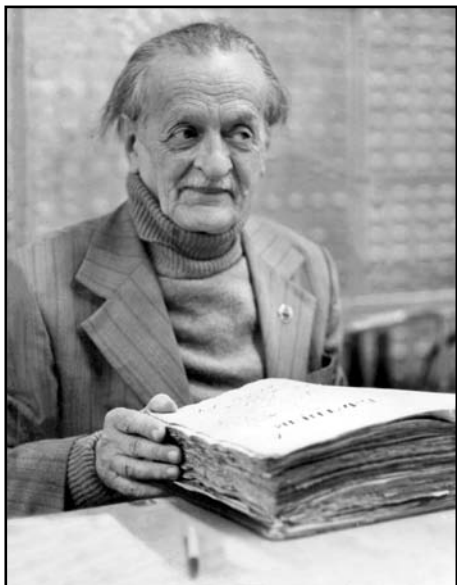
Întâmplarea s-a petrecut în 1969. Profesorul era pe atunci și director al Bibliotecii Academiei, unde petrecea mai mult timp decât în propria lui casă. Citea neobosit cărți de dată recentă și incunabule, examina, uneori cu lupa, manuscrise, litografii, hărți, hrisoave, diferite alte documente. Era un erudit de modă veche, cu o serioasă cultură clasică.

Au trecut anii. În 1974 mă aflam la Constanța și urmăream, la televizor, o anchetă făcută pe stradă de un reporter care voia să demonstreze că firmele unor magazine sunt inadecvate sau absurde. Ajuns cu explorarea pe Calea Victoriei, el s-a oprit în fața unui magazin de stofe, *Electa*.

– Poftim, stimați telespectatori, a pufnit el sarcastic, în microfonul cu fir lung, conectat la un car al Televiziunii parcat în apropiere (pe atunci nu existau microfoane fără fir), „e-lec-ta”! Nici măcar „electra”! Dar să aflăm opinia trecătorilor, pentru că, nu e așa, ei sunt cei care se împiedică zilnic de asemenea denumiri.

Primul trecător consultat era un zugrav cu o salopetă pătată de var și vopseluri:

– Știți cum se numește magazinul acesta?



Zugravul, ușor speriat, ca la orice întâlnire cu un reprezentant al unei instituții de stat din acea vreme, a ridicat repede privirea și a silabisit:

- E-lec-ta.

- Ce înseamnă asta? Ce fel de produse se vând aici?

-... Păi, cred că... aparate electrice, becuri, cabluri.

- N-ați ghicit. În magazin se găsesc... stofe.

Râzând primul, reporterul i-a dat de înțeles necunoscutului că poate să rădă și el, ceea ce s-a și întâmplat.

Au mai fost intervievați, în același mod, doi-trecători până

când reporterul l-a oprit, din întâmplare, pe Șerban Cioculescu însuși, care ieșise probabil tocmai atunci de la bibliotecă și se îndrepta spre casă.

- Al, a exclamat atunci cu satisfacție reporterul care în mod evident nu îl cunoștea pe Șerban Cioculescu, iată și un pensionar. Bună ziua, tovarășe. Îmi permiteți să vă întreb ceva?

- Sigur, a răspuns afabil Șerban Cioculescu.

- Vedeți ce nume are magazinul din fața noastră?

- Da, *Electa*.

- Ce cuvânt o mai fi și ăsta?!

- „Electa”, i-a răspuns „pensionarul” cu o răbdare de pedagog, este participiul verbului latin „eligo”, la feminin. La masculin are forma „electus” și înseamnă *ales, de foarte bună calitate...*

Reporterul a rămas năuc. Secvența care a urmat, filmată într-un studio al Televiziunii, fusese adăugată la montaj. Stând pe un scaun, la un birou, reporterul se chinuia să zâmbească, explicând telespectatorilor:

- L-ați recunoscut, fără îndoială, pe istoricul literar Șerban Cioculescu. Să fim însă sinceri, nu oricine poate avea cultura sa... etc.

**Traian Ștef**



Țiganiada  
sau  
Tabăra - Țiganilor

*De această dată întâlnirea are loc la casa poetului de la Podgoria. Casă cu zid de cărămidă, în deal, etajul înconjurat de un balcon din lemn cu stâlpi de stejar încrustați, cu flori în față, trandafiri și tufe de primăvară, în spate pomi fructiferi, mai ales cireși, vișini, piersici și caiși, iar mai departe, cât vezi cu ochii, viile.*

Cîntul V

*În care statul țiganilor nu are o prea bună temelie, Tandaler se arată ca un bărbat adevărat, Principele cercetează tabăra țigănească împreună cu garda îmbrăcată turcește, iar pe Parpangel îl readuce la viață cu mare greutate isteța lui mamă.*

Ca o negreață înarmată apărea țigăניהea nu departe de Inimoasa. Mai mult în popasuri și mai rar în mișcare. Iar bătrîניהea mai coaptă la creieri și bărboasă se tot sfătua cu cei mai de cinste, cum o făcuse și pînă atunci. Tocmai se întorsese de cîteva zile înțeleapta solie cu bun răspuns în care Domnia le spunea să facă toate lucrurile după pofta lor. Pofta lor dintîi era ca distanța de la Flămînda pînă la Inimoasa să se scurteze la trei mile, a doua să facă atîtea popasuri cîte voiesc, să mînhînce, să bea și să danseze. O singură grijă trebuiau să poarte pe drum: ca, dacă se va întîmpla să dea față cu turcii, să nu se gîndească la moarte, să arate îndrăzneală, să fie inimoși, să n-o ia la fugă de-a-ndăratelea, că atunci nu le va mai trimite merinde.

- Minunată cerere, minunat răspuns, nu se putu abține Criticos. De aici se cunoaște că Principele ia în glumă această prezență a țiganilor, că face un joc cu ei, altfel cum să le răspundă să facă după voia lor.

- Ce-ai fi vrut, cum să răspunzi nebunului care credea că Principele poate scurta depărtarea de la un loc la altul și să facă dintr-o milă numai jumătate? Întrebă mirat-amuzat Formosus.

- Dar Vlad avea un scop pe care l-a împlinit: să-i aducă pe țigani aproape de Inimoasa. Pentru asta s-a învoit cu toate cererile lor, aprecie Petru Maior.

- Tu le crezi pe toate acestea? Eu, nu, vere, i se sdresă Stultissimus lui Onochefalos.

- Cum să nu le cred, dacă așa sunt scrise, veni răspunsul acestuia.

- Să urmărim mai departe sfatul țiganilor, întrerupse Ioan Deleanu conversația oarecum redundantă.

După multe glasuri, cuvinte, sfaturi, păreri, și-a adus aminte și Băliban că are ceva de spus și a cerut să i se dea cuvînt și ascultare. Nimeni nu i s-a opus și atunci a rostit cu ton răspicat:

- Bărbați buni, înainte de toate trebuie să punem lucrurile la locul lor și să hotărîm: oare sîntem siliți a ne bate cu turcii? Să gîndim cu mintea trează și să pricepem că din asta mare năpastă va da peste noi. De ce ne trimise Vodă aici? De ce ne puse armele-n spinare? De ce ne dete mălai și slană? Toate acestea nu-s lucruri curate pentru mine. Mă tem să nu ne fi trimis aici cu bună știință la pieire. Deci eu socotesc că ar fi mai bine să ne tragem în sus, cătră munte, să nu așteptăm pînă vine turcul să să-ncrunte în sîngele nostru. Să mergem cătră Cetatea Neagră că acolo ne așteaptă norocul.

La care Goleman se potrive, arătîndu-și și el rostul printre ei, zicînd:

- Oricare nu-i încuiat la minte și care nu visază cu ochii deschiși va vedea și va înțelege că Vlad Vodă nu ne-a luat în serios, ci în șagă. Au socotiți voi că el nu știe cu cîtă putere vine turcul să-i robească țara? Planul lui împotriva oștilor păgîne este ca atunci cînd vor veni și vor da prima năvală pã noi să ne găsească și noi să stăm cu vitejie în calea lor chiar dacă or fi sute de mii, ca el, apoi, fără prea mare osteneală să dea peste dînșii care vor fi slăbiți de moartea noastră și să poarte o biruință ușoară. Spuneți-mi acum de ce s-ascunde? De ce nu sunt oameni prin sate? Toți au fugit nu se știe unde și au luat cu ei tot ce-aveau acasă. Văzut-ați din loc în loc vreun om, vreun animal sau măcar un ciine? Cum dară să nu credem că suntem mînați mișelește la moarte ca o cireadă proastă? Oh, amară și cumplită soartă avem! Îmi crapă inima de jale, de milă și de frică.

Atunci s-a sumețit Tandaler între ei:

- O, voi, toți, iepuri fricoși ce sunteți aici în țigănie! Mai mult mă mir de voi, moși înțelepți, cum aveți răbdare să ascultați vorbindu-se tot de frică și de lucruri înspăimîntătoare? Să fugim? Încotro? Și pentru

ce? Să fugim așa, de frică? Da de unde! Iacă lângă noi e codrul, să se ascundă cine se teme! Dar cui îi mai bate inima voinică în sân să stea locului cât poate! Iar de-a vrut Vodă să-și facă izbîndă într-ahăst chip, cumpărîndu-ne cu niște slane și mălaie, să-i arate acum țiganii că nici ei nu sunt niște pui dă căprioară.

Tandaler și-a încheiat cuvîntarea în aprobarea bucuroasă a adunării, mai ales a tineretului, bătrînii arvînd unele îndoieli în legătură cu răspunsul la năvala turcilor.

- Se arată Tandaler viteaz cu gura, nu se putu abține Petru Maior, dar vom vedea mai încolo cât îl va ține curajul.

- Dar bine ziceau ceilalți și Goleman, interveni pentru prima oară un bărbat în uniformă de căpitan pe nume Alazonis. Mai bine să fugă dacă nu au o poziție bună. Și țiganii aveau una foarte rea, iar avangarda, adică aceia care stau înaintea oastei, plecase după bureți în loc să rămînă pe loc și să păzească.

- Păi nu-i de mirare dacă socotim că avangarda țigănească nu-i ca a oștilor regulate, ci țigănească. Și doară le era foame, iar foamea nu are lege. Uitați-vă și la avangardele noastre ce fac cîteodată, interveni lămuritor Simplissimus.

- Niște babe! Era exclamația căpitanului, care se împăună în continuare. Afiția oameni se tem de cîteva sute de turci. Eu singur nu m-aș teme de o sută.

Între ascultători mai era un oaspete în uniformă, rănit la un picior, care privea lucrurile cu mai mult realism:

- Lesne-i a grai de după cuptor sau de la gura sobei, dar ia să fii o dată pe front și o să vezi tot zece în loc de unul.

Ioan Deleanu nu le mai dote prilej de controverse pentru că în tabăra țigănească lucrurile se precipitau. Povesti mai departe.

Nici nu se temeau țiganii în zadar. Tocmai se auzeau țipete îndepărtate, dar dese. Avangarda care se dusese după bureți era pe un dîmb mai înalt de unde se zărea o trupă mare de turci apropiindu-se călare. Au alergat într-un suflet strigîndu-le celorlalți „fugiți că vin turcii”, iar fricoasa țigănime, și mai înspăimîntată, nu știa ce să facă. Țipete, vaiete, plînsese. Alergau care-ncotro, căutîndu-și scăparea.

Cei care mai erau la sfat nu și-au dat seama din prima clipă ce se întîmplă. S-au deșteptat mai pe urmă și au uitat și ei de toate, de arme, de bătălie, de țărișoară și au apucat fuga cea sănătoasă, năzuind că vor fi apărați ascunzîndu-se după o tufă mai deasă. Nu era cu putință să găsească, însă, scăpare cineva, să se ascundă, pentru că toți se buluceau unde era grămada mai mare, unde-i vedeau pe alții. Așa ca oile blînde în staul, cînd adulmecă lupul pe-aproape. Își ascund capetele în blana celorlalte și nu se mai gîndesc la altceva. La fel și țiganii, săracii. Se îmbulziseră toți într-un loc și se ascundeau

să nu vadă cum vin turcii ca o furtună să dea peste dânșii, să-i lase fără dulcea lor viață. Când vrăjmașul a ajuns la ei, toți s-au prăvălit la pământ întinzându-și grumajii a plecăciune și brațele a rugăciune, cerșind milă cu lacrimi amare:

- Văleu, văleu, strigau ei plîngînd, pierit-a săraca țigănie.

Un turc s-a apropiat atunci de prima grămadă. Ținea în mîină o hîrtie din care le-a citit următoarele: "Pentru că voi, ciori blestemate, ați socotit a vă bate cu noi și v-ați ridicat cu toată hoarda nerușinată și cu armele împotriva noastră, ia veniți să vedem cît sunteți de voinici, iar cine nu iese în față e un milog, un iepure fricos și un om de nimic. Și pentru că ați cutezat să purtați armele pe care nu se cuvine să le poarte decît un ostaș viteaz, veți fi pedepsiți cu moartea pentru că le-ați făcut de rușine, în timp ce femeile și copiii nevinovați vor fi luați în robie."

Înțelegînd acestea, țiganii au încremenit de frică. Unul leșina fără de veste, altul amuțea, altul amorțea nemaisimțînd nimic, altul se văita în gura mare, altul plîngea cu sughițuri. Cu toții se pierduseră cu firea, numai Neicu își mai păstra mintea limpede și, cugetînd un pic, un gînd bun i-a răsărit în minte. S-a hotărît să iasă înainte doar-doar îi va îndupleca prin rugăminți și plecăciuni. A luat cu el și alte fețe bătrîne, au ieșit din grămadă și s-au arătat în fața celui care părea a fi cel mai mare între turci, au îngenuncheat rugîndu-se cu vocea plînsă:

„Domnilor turci, fie-vă milă de țigănia noastră săracă. Ne jurăm pe Dumnezeu că nu de bunăvoie, ci siliți am luat armele, că altfel mai rău ni s-ar fi întîmplat, de nevoie suntem în ahăst loc. Pentru toate e Vlad Vodă vinovat, Dumnezeu să-i plătească, el ne-a băgat în ahastă mocirlă, că neamul nostru țigănesc cu toată lumea trăiește în pace și noauă nu ne plac războaiele, nu vrem să luăm ce-i a altora. Nu vă lăcomiți la sufletele noastre mișele, dară, luați-ne averile, pita din traistă, dezbrăcați-ne pînă la piele, numai lăsați-ne viața și copiii și femeile să ne mîngîie. Bine știți că și la voi trăiesc săracii țigani numai din milă, că nu merg la război numai dă musai, iertați-ne dară, acuma întîia oară, să vă ierte și pe voi Maica Precurată. O, să vă ajute luna, iertați-ne, Mahomed să trăiască mulți ani, uitate fie cele trecute, să ne trăznească Dumnezeu dacă avem noi vreo vină între lucrurile aheste, că pentru noi o năpastă au fost. N-o să aveți niciun folos dacă ne luați viața și vor rămîne singure nevestele noastre cu copilașii în brațe, jelindu-ne.” Neicu voia să mai adauge ceva, dar Răzvan izbucni cu bucurie: „Iată, acesta este Măria-Sa”. Îl cunoștea pe Principele Vlad chiar dacă era îmbrăcat în haine străine și era el într-adevăr însoțit de călărime aleasă. Se abătuse dinadins să-i pună la încercare pe țigani. Abia-și putea reține risul cînd li se sdresă cu mînie prefăcută: "O, copii netrebnici, aceasta-i vitejia voastră? Ciori blestemate, pentru asta v-am dat arme, și moșii, și hrană-ndestulată, ca-n loc să vă apărați iubita țară, în loc să vă bateti



cu turcii păgîni, să aruncați asupra mea vorbe de ocară și apoi să vă predați, voi, atîtea mii de ostași înarmați, cîtorva sute de vrăjmași? De aici încînte merinde nu veți mai primi pînă la prima biruință cu turcii, iar de vă veți pleca lor, așa cum ați făcut-o în fața noastră, vă voi reteza cu sabia pînă la cel mai mic”. Neicu a fost acela care i s-a adresat și de această dată: „Să ieși, Măria Ta, dar n-avem nicio vină noi, că cine-ar hi crezut să ni se întîmple una de ahasta, să vină adică asupra noastră valahi îmbrăcați turcește? Socotește și Măria Ta! Și judecînd drept, nu se cuvenea să ne bagi atîta frică-n spate cu păcăleala asta blăstămată, să te trăiască Dumnezeu, dar asta nu fu glumă țigănească”.

În acel moment s-a apropiat în mare goană un călăreț care i-a dat de știre Principelui că un stol din oștile păgîne s-ar fi oprit și se odihnea lîngă o mănăstire în așteptarea altora care erau pe drum. Principele a înțeles și, fără altă vorbă, a întors împreună cu garda sa, iar țigănimea noastră bărbată arăta ca trezită din vis, bucuroasă că a scăpat de moarte și de frică. A revenit bărbăția lor neînfricată de după ușa și, cu cît se îndepărtau mai mult călăreții, ieșeau ca iepurii scorniți din culcușuri uitînd repede pățania prin care trecuseră. Apoi au început să se mire cum i-a putut înspăimînta adunătura aceea de valahi în veșminte străine, arătîndu-se mai viteji ca niciodată. Mai mult, Muț a început să strige din toată puterea: „Ia întoarceți-vă, vitejilor, voi căroră vă place să umblați numai cu înșelăciuni, a veni pe furiș ca să spăriați copiii din scutece”. După el, s-a îndemnat mai toată gloata murgă, a prins inimă și aveau chiar chef de bătaie, dar Vlad cu ai lui erau deja departe și nu mai era nimeni prin preajmă să-și astîmpere pornirea războinică. De-ar fi la om tot atîta curaj și voință pe măsura vorbeii, o, cîte și cîte sute de viteji ar fi biruiți de o gură. Atunci cel cu gura cea mai mare ar fi cel mai tare viteaz.

- Aicea multe sunt de adăugat, rupse firul povestirii Criticos. Parcă ar fi întipărită aici firea țiganilor. Pînă a nu ști că aceia nu erau turci adevărați, nu puteau grăi un cuvînt de frică, iar după ce au plecat valahii au început a se lăuda.

- Muț, adică, văzînd că aceștia sunt departe și nu-l mai aud, a început să strige și să-i cheme să le arate că nu se tem, explică Mitru Perea. Bine zice poetul că de s-ar putea bate dușmanul cu gura, cel cu gura cea mai mare ar fi viteazul cel mai tare.

- Neicu, săracu, se amuza Simplissimus, le amesteca pe toate, și pe Maica Preacurata, și luna, și pe Mahomed, doar-doar va scăpa.

- Iar Mahomed nu mai trăia demult, și credința lor era alta, nu în Maica Fecioară, preciză Criticos.

Că lucrurile nu stăteau chiar așa, se va vedea mai departe. Tocmai cînd aveau mai mare dorință de a se bate, întîmplarea le-a adus prilejul potrivit să-și astîmpere îndîrjirea nemaipomenită. Omar Pașa, conducătorul oștilor turcești, ieșise din tabără cu o ceată să

cerceteze împrejurimile și ajunsese în fața lor. Cum i-au văzut, țiganii au fost cuprinși iar de fiori de moarte și în tabăra lor s-a lăsat tăcerea. Cel care le-a risipit îngrijorarea a fost Tandaler, cu aceste cuvinte:

- Să ascultați cu toții și să băgați de seamă că Vlad Vodă iar se întoarce și vrea doar să-și ridă de noi. Dar fiți bărbați și țineți-vă bine, nu vă lăsați cu una-cu două că nu sînteți făcuți din ouă. Îndemnul s-a răspîndit din om în om, din gură în gură și mare era îmbărbătarea țigăniei, de ziceai că învie morții. Fiecare își lua armele cu mare curaj, gata să pornească la luptă. Pînă au apucat ei să se înarmeze, turcii s-au apropiat și văzînd Omar Pașa gloatele țigănești a trimis cîțiva soldați de-ai lui să le vorbească. Dar nu mai era chip pentru că viteaza armată lăliie nu mai cunoștea frica și așa de mare era pornirea lor încît mare zgomot cu uiete și strigăte răzvătea de pretutindeni și năvăleau din toate părțile lovindu-se unii de alții. Atunci a apărut Parpangel pe calul lui Argineanu și cu armele lui, alergînd în aiureala-i nebunească în fruntea hărmălaiei țigănești drept spre turci. Mare îmbărbătare a fost asta pentru țigani, văzînd cum un singur viteaz se repede asupra unei oști întregi și mai mult creștea îndrăzneala lor. Iar turcii cum au văzut atîta mulțime alergînd spre ei cu atîta tărie în frunte cu Parpangel care purta cu el un arsenal întreg, au făcut cale-ntoarsă înspăimîntați. Parpangel își continua drumul avîntat cînd o întîmplare nefericită s-a ivit. A apărut în calea lui o rîpă mare și a căzut de pe cal cînd acesta a dat s-o sară în noroi, cu capul în jos, iar calul a fugit mai departe nepăsător. Țiganii înaintau tot mai încet și pentru că îl pierduseră din priviri și pe el – nu știau că e Parpangel – și oastea păgîină, s-au întors cu voie bună în tabără, bucuroși de triumful asupra oștii valahe. Căci bine se zice: cînd vrea norocul și dormind îți cade para-n gură. Jocul norocului a fost și aici, dar țiganii n-au priceput. Tocmai cînd Omar Pașa a vrut să pornească să împresoare tabăra țigănească a apărut Vlad cu garda sa și s-a repezit asupra turcilor pe care i-a prins într-o vale îngustă și i-a nimicit, omorînd o mare parte dintre ei. Omar Pașa abia a scăpat cu cîțiva de-ai lui.

Țiganii credeau pe mai departe, așa cum prostia îi înșeală pe oameni, și tare se făleau, că au făcut față oștii valahe venite să-i pună iar la-ncercare.

În acest timp, mama lui Parpangel își aștepta fiul să se întorcă acasă cu mireasa lui. Avea inima plină de îngrijorare pentru că acesta nu mai apărea. Brîndușa, căci așa o chema, era vrăjitoarea cea mai vestită din lume. Stîrnea dracii din lăcașul lor și cu farmece nemaipomenite transforma oamenii în jivine sălbatice și vite de casă. Nu era descîntec pe care să nu-l știe și cît ai bate din palme se înfăptuia.

- Aici, precum se vede, interveni Eruditus, poetul nostru parcă îl imită pe Homer. În *Odiseea* lui Circe îi transformă pe însoțitorii lui Ulise

în porci și alte vite.

- Vrăjitoarele noastre de astăzi, aduse vorba la prezent Petru Maior, dar multă putere firelor roșii din cusătură.

- Acest fel de vrăjitori și aceste ceremonii se regăsesc la mulți poeți vechi, dar n-am auzit ca în prezent să se mai întâmple așa ceva, fu de părere Eruditus.

- Toate le-a împrumutat poetul nostru de la alții, fu concluzia lui Musofilus.

- Să vedem mai departe vrăjitoriile Brîndușei, reluă Ioan Deleanu. După ce a bolborosit cuvinte de neînțeles, au apărut doi balauri groaznici, cu guși împetrițate și foale mari, cu aripi și pe spate cu solzi și cu niște cozi lungi, încîrlibate. Le-a pus frîie de lînă, a mai făcut să apară o căruță fără roți, s-a urcat în ea cu un toiag învîrstat în mînă, i-a îmboldit și a început să străbată văzduhul. Balaurii inhămați zburau ca vîntul după cum îi îndemna și-i mîna vrăjitoarea. Într-un ceas a înconjurat tot pămîntul valah, dar nici o rază de speranță n-a răsărit să-și vadă feciorul dorit și s-a lăsat păgubașă. A coborît într-o rîpă adîncă, a luat căpestrele de pe balauri și i-a făcut să piară cît ai clipi. Apoi a scos din sîn un fluier, a fluierat cît a putut de trei ori și imediat au apărut o mulțime de spirite necurate din toate părțile, le-a trimis să caute pretutindeni, să-i spună unde e fiul ei și de ce nu mai vine acasă. Ele s-au întors repede să-i spună că fiul ei se află în viață și a dus-o la el cît nici nu gîndești cel ce era mai mare peste răs\_pîntii. Așa a ajuns maica duioasă, Brîndușa, la Parpangel, care era aproape fără suflare, cu oasele rupte. L-a luat pe brațe, a chemat lighioanele groaznice, l-a pus în căruța vrăjită și l-a dus pe o stîncă înaltă și rotundă din niște munți apropiați, l-a scaldat în nouă feluri de ape ce se găseau într-o peșteră adîncă, apoi a fiert mai multe feluri de ierburi într-o căldare, din altele storcea mustul, în altele-l îmbăia, iarba vîntului, spînz, limbă-vecină, romaniță, nalbă, mătăciune, pătlagină, șovîrv, cicoare, troscoteț, poțbal, mătrăgună și alte ierburi doar de ea știute, stoarse, amestecate, fierte, combinate în mai multe feluri ca să-l ajute. Iar după ce l-a scaldat în acestea toate, l-a uns, l-a învelit, a început să-i bată iar inima, sîngele a început să-i umble iar prin mădulare și în dimineața de-a treia zi a dat semne de viață. A început să respire și să-și miște mîinile și picioarele, s-a deșteptat apoi ca din somn, a rotit privirea și după ce a părut că o privește pe mama sa cu ură a vrut să închidă iar ochii. Atunci Brîndușa l-a strîns de mînă, văitîndu-se cu amar: „Of, Parpangele, mai clipește cu cea lumină a ochilor tăi plini de jale. Uită-te spre mama ta și n-o lăsa în jale și amar”. Afîit de puternice erau vaietele mamei nenorocite, încît din pragul morții se întoarse sufletul lui Parpangel și-i vorbi feciorul îndurerat: „O, mamă, pe Dumnezeu, mare păcat vei avea că m-ai trezit la viață. O clipă de m-ai fi lăsat, le vedeam pe toate cîte-or fi să fie de

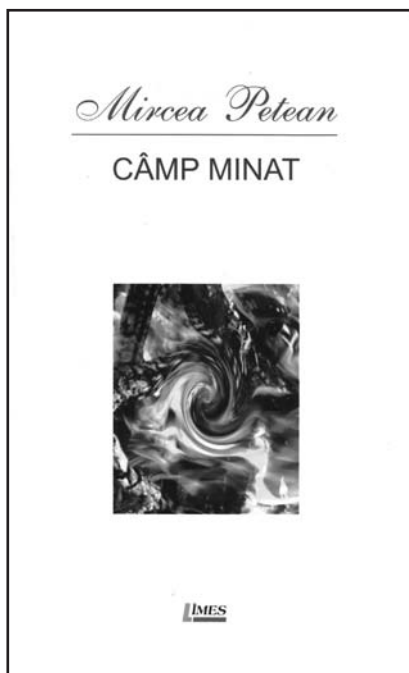
acum înainte pînă la capătul veciei". Mama sa l-a mîngîiat atunci și l-a sărutat, i-a povestit tot ce se întîmplase, i-a mai dat leacuri, iar el și-a amintit de Romica cea frumoasă, și-a venit în fire, căci Brîndușa l-a încredințat că fata trăiește, că încă este virgină, că nu iubește pe altul și astfel se însănătoși Parpangel. Vrajitoarea i-a pus atunci în niște plăcinte calde alte farmece care să-l adoarmă, l-a urcat în cotiga fermecată lîngă ea și l-a dus ca vîntul și ca gîndul în zbor acasă, în dalba țigănie unde toți o țineau în mare petrecere și veselie. Tocmai sosise și Romica și povestea întîmplările prin care trecuse, cum a nimerit la acel palat, cum s-au prefăcut toate într-o baltă mare, cum de acolo a scos-o o măgăriță înaripată. Tocmai cinaseră cînd a ajuns nevăzută Brîndușa, l-a trezit prin farmecele de ea știute pe Parpangel și a trimis după Romica să și-o facă noră și fiică.

Respiră ușurat Ioan Deleanu după această secvență rostită parcă dintr-o suflare. Gazda îi invită în pivnița unde ținea butoaietele cu vin, într-o încăpere ca un fel de anticameră. Pe o masă lungă, din lemn de brad, erau farfurii cu cîrnați ungurești, picanți, castraveți murați la butoi, brînzeturi și plăcinte, unele de post, sticle cu mai multe feluri de vinuri și palincă, pahare.

**Ioan Moldovan**

## Poetul pe un câmp minat

- **Mircea Petean**
- **Câmp minat**
- **Editura Limes**
- **Cluj-Napoca, 2009**



*Câmp minat* este cea mai bună carte (de până acum) a poetului. El ține o permanentă legătură cu cititorul, de pe poziția unui „profesor de poezie” sau a unui instructor de geniu (a se înțelege: a unui inițiat în această artă deopotrivă benefică și pernicioasă), practicând un soi de pedagogie/propedeutică, în ideea educării inocentului cititor (dacă mai există așa ceva) cu privire la periculozitatea contactului acestuia din urmă cu Textul, cu Poema, cu Poemul, având în vedere că există o „toxicitate” greu de cuantificat a acestora. Poezia, dă de înțeles poetul, este primejdioasă și e nevoie de un antrenament continuu pentru a nu compromite întâlnirea reală cu ea. În fapt, Mircea Petean este însuși cititor sieși, ucenic și maestru deodată, grav și ironic în amestec imprevizibil. Teritoriile poeziei se proiectează în „câmpuri minate”, numele lor fiind poemul, dar mai ales Poema, după

cum ține autorul să ne convingă.

Textul se scrie singur, dar numai în măsura în care acumulează înfrângeri succesive, eliminarea unor tentații stricăcioase: „o înfrângere a tentației de a te reciti”, „tentația de a citi orice din oricine”, „aceea

de a scotoci prin dosare cu materiale refolosibile/ bloc-notesuri agende caiete sinucigașe/ prin sertarele și sertărașele memoriei prin buzunare”, „suprema tentație (...) aceea de a da cu tifla în programele artele poetice teoriile/ indicățiile și planurile din cuțite și păhară ale tale/ ori ale altora”. Un adevărat program de interdicții în urma cărora, ca după un act de penitență și sacrificiu, ai putea accede „la înălțimea Poetului”. Este un mod de a face poem din meditația asupra facerii înseși a poemului.

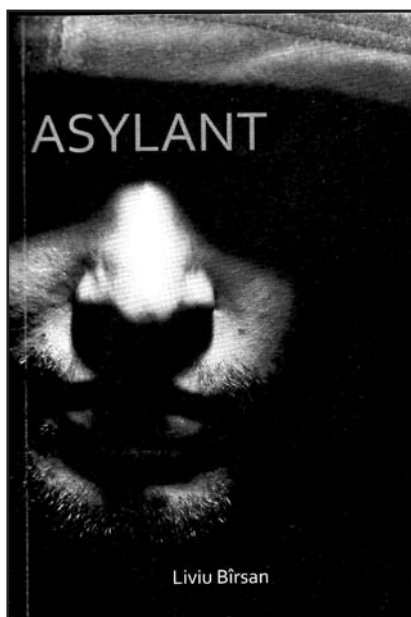
„Lecțiile” poetului propun și tema poemului ca „poem uitat”. Adesea ceea ce ajunge la cititor e un „poem uitat”, refacere parțială, precară și oarecum caricaturală a ceea ce a fost (?) adevăratul poem, pierdut definitiv într-un limb lăuntric, în labirintul interior, spațiu „de pasaje, scări și cărării/ care urcă și coboară”, ca într-o pulsiune misterioasă a unei realități accesibile doar la modul oniric și față de care „plasa cuvintelor” se arată mult prea fragilă. Poema din labirint este „Poema viselor mele/ pe care niciodată n-am avut norocul de-a o privi în față”, fel net de a mărturisi setea de puritate și autenticitate în poezie. Acest „niciodată” al accesului la absolut și la adevărare generează în laboratorul poetului, oarecum compensativ, tranzitoriu, debusolant și sadic, varii „cosmicării”, „mitologice”, „fapte diverse”, șotii, răbufniri sarcastice, vituperări politico-socio-morale, Mircea Petean fiind un specialist al punerii în scenă (lirică, totuși) în textele sale a unui soi de spectacol grotesc de marionete pe care poetul le mânuiește cu un surâs sardonic, ori cu amuzată dar rea stare de spirit.

O iritare mereu reînnoită, un fel de supărare enervată față de lume și, nu în ultimul rând, față de lumea literară, cu fauna ei generică și cu vanitățile și iluziile insașiabile din „Domeniul Literelor”, alimentează multe texte cu desfătător sarcasm (vezi *Vaca Patriarhală* sau *Scroafa Comunistă* etc.) proiectat cu fervoare asupra bâlciului mundan și cultural.

**Marius Miheț**

## Țara Făgăduinței: instrucțiuni de utilizare

- **Liviu Bîrsan**
- **Asylant**
- **Editura Curtea-Veche**
- **București, 2009**



O vasă experiența de viață îl definește pe Liviu Bîrsan. Scurta prezentare a biografiei lui e deja un atu și o invitație molipsitoare pentru cititor – acesta află că are de-a face cu un om umblat, trăit, cum se spune, înțelept. Pentru că unicitatea lui Bîrsan vine din direcția exilului. Anii tranziției și cei de după aderarea la spațiul european au înregistrat în romanul contemporan replici autohtone ale schimbărilor. Foarte puțin, în schimb, proza actuală vorbește despre experiențele milioaneilor de români plecați la muncă în străinătate. Liviu Bîrsan pare a fi adeptul ideal al acestor mișcări seismice interioare prinse cu precizie în *Asylant*, mai cu seamă, dar și în romanul de debut: *Ochiul și pulberea* (2007). Poveștile din romanul *Asylant* nu sunt altceva decât replicile noilor oameni din subterane, azilanții.

Dincolo de social, politic și psihologic el e interesat de aspectul macabru al existenței pentru că intuiește sau știe că nu poți construi un profil al emigrantului român defilând cu scene idilice. Liviu Bîrsan cunoaște foarte bine cum anume se trece de la o condiție la alta, cum se pervertesc sufletele, cum ne familiarizăm cu deriziunea. Sunt și temele prozei lui.

## Ich bin ein Berliner!

Ambele romane ale lui Bîrsan problematizează capitalismul schizoid și iluzia materialismului care sucombă orice conștiință pură. În Germania tuturor posibilităților, azilanții români se adaptează perfect condițiilor impuse. Neavând identitate oficială în țara-surogat, Orbison, Giani Cercel, Nelu Kukuvea, Olga și alții înțeleg să profite de bunăstare prin intermediul plăcerii: banii o susțin sau o cumpără. În acest sistem lipsește orice spiritualizare, astfel că indivizi precum Pablo Costache e tipul perfect al inocentului transformat dostoievskian în reversul său. În caruselul supraviețuirii, Costache devine brusc un altul și toate valorile păstrate demn o viață dispar sub presiunea păcatului necesar. Narator și autor, Orbison e orbul prin excelență, dar și cel care - atunci când răul e înfăptuit - „vede” cel mai limpede. În lumea azilanților, handicapul său e un privilegiu nesperat, deficiența e avantaj și mimarea condiției - arma perfectă de manipulare.

Bîrsan creează prin acest personaj-simbol mașinăria perfectă de pervertire. Totdată, Liviu Bîrsan reușește să îmbine un personaj-narator cu un autor simbolici: dincolo de poeticitatea ce implică viziunea totalizatoare a vieții înregistrată de un autor orb, există o pronunțată tentație a livrescului. Orbison e un Homer al timpului nou, un Paris ce-și răpește propria Elenă (Olga-„Euris”) dar și un profet, cum presupune magnatul excentric Günther Freidenk. De aici și derapajele subtile ale cărții: în prima parte Berlinul cu lagărul azilanților, spațiile prostituției și cele ale tâlhăriilor domină narațiunea, detaliat și cu ample excursuri și evenimente, în timp ce ultima trimite cititorul într-o sumă halucinantă de experiențe în spații exotice unde personajele își păstrează foarte puține trăsături marcate deja cu acribie pe sute de pagini. Mai mult, cartea are o sumedenie de episoade memorabile, fiecare în sine putând să constituie nucleul unui roman în parte.

Dacă majoritatea prozatorilor colecționează subiecte, Liviu Bîrsan le-a trăit. Își permite să facă risipă de evenimente, desfătarea cititorului fiind asigurată până la saturația datorată neverosimilului.

În această zonă de trecere de la verosimil la neverosimil pierde teren proza lui Bîrsan. El se grăbește, pe alocuri, să prezinte episoade numeroase, le dezvoltă cu atâta ardoare că neglijează intensitatea trăirii acestora (de către eroi și cititori). Chiar și numai dacă am luat totul ca o amplă metaforă ori alegorie a condiției azilantului sau a românilor din străinătate, prea-plinul cărții nu-și trăiește rostul destul. Poate greșesc, însă e singura explicație posibilă pentru derapajele prozei lui Bîrsan, pentru nefirescul în care se scufundă narațiunea ca la un semn. Ai spune că legăturile dintre momentele simbolice lipsesc sau sunt neprelucrate, însă nu e chiar așa. Afară de supraofertarea golită



de tensiune, proza lui Bîrsan are de pierdut și din cauză că narațiunea nu se oprește mai devreme. Un roman cu o asemenea miză se putea încheia pe la jumătate. Efectul era deja câștigat.

### În căutarea identității

Azilanții sunt „niște veșnic solicitanți” iar Spandau, lagărul german, este o „arca lui Noe a prăpădiților”. Bîrsan are ambiția să prezinte acest purgatoriu al birocrăției occidentale cu poveștile lui vesele și triste. Cum vremea românilor e pe ducă în spațiul german, mai întâi peripețiile fantastice rememorate ale lui Trașcă - un povestitor din timpul comunist cu imaginație bogată - atât de necesare comunismului arid, introduc cititorul într-un imaginar complex. Acesta se întretaie mereu cu episoadele realiste, multe împinse la granița naturalismului. Tonul confesiv, personalizat, cu verbializări dinamice este completat cu reveriile diverse, multe livrești. Dacă „munca e handicapul celor ce văd” și „lumea de azi e o lume a văzului și imaginii”, nu e de mirare că „în ziua de azi, cel mai mare handicap este să fii om ca toți ceilalți”. Sunt gândurile lui Orbison psihologul desăvârșit al acestei lumi. Nici el însă nu are cum să-și reziste succesului datorat propriului handicap, de aceea are nevoie de tratamente sado-masochiste.

Relaționarea cu poetul antic are o multiplă însemnătate. Cum am subliniat, cea mai importantă este cea care traduce numele lui Homer: *ostatic*. În jurul acestei semnificații construiește Liviu Bîrsan personajul și lumea ce-l definește. Mai întâi e un ostatic în lagărul cu azilanți care nu sunt altceva decât fosile vii, o specie neocrotită de lege, cu identități ce durează până la expulzare. Orbison e apoi un ostatic al plăcerilor; el caută profesiunile carnalității extreme pentru că suferința și-a pierdut sensurile. În final devine ostatic pe vasul lui Günther, ambarcațiune numită simbolic *Impertinence*, fiind obligat să vegheze moartea acestui maestru atipic; în ultimul rând el decide să fie tatăl oficial al lui Bebe, copilul Olgăi și al lui Costache. Romanul va dobândi în final un accent pseudofilozofic, cu trimiteri nihiliste și adleriene. Ideea e că între Berlin, Sevilla, Republica Dominicană și celelalte repere din Caraibe, Țara Făgăduinței se înfățișează și dispare cu repeziciune, ca orice plăcere interzisă. Interesant e că majoritatea eroilor sunt în al treilea deceniu al existenței lor, maturizați deci, dar nu de-ajuns. Orbison cu chipul lui de înger tânăr e profesionistul furtului din „templele moderne”- mall-urile: paradisul pentru consumatorul occidental.

Cum realitățile se succed atât de hipnotizant, eroii au vreme să-și regândească interioritatea. Insensibilul Orbison pare decis să se

compromită pentru a proteja pe naivul Costache și se întrebuițează serios în a face pe plac tuturor. Uciderea lui Vichi, acest Menelaus ce stă în fața fericirii, declanșează motorul conștiinței. Günther e în această ecuație simbolul securității și al libertății.

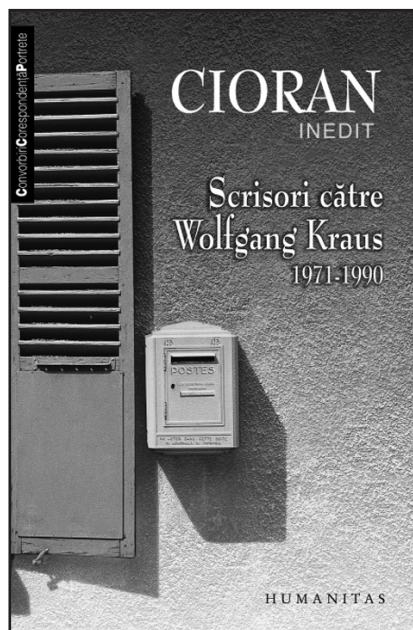
Bârsan crede că în orice cădere există posibilitatea transformării, prin ceva ce se păstrează intact în ființa indivizilor. Dragostea schimbă oamenii de-asemenea dostoevskian în proza lui Liviu Bîrsan. Tot ce pregătește romanul mai bine de 200 de pagini se transformă în următoarele două sute în reversul așteptării. Metamorfoze bruște, schimbări de macaz existențial, toate pe fondul apocaliptic al potopului din Caraibe. Pentru că „moartea e mai excitantă ca sexul”. *Asylant* e un roman despre umanizare; de la condiția de pacienți politici și economici ai unei țări, azilanții devin îngrijitorii unui magnat care le împărtășește condiția de ostatici într-o lume imperfectă pentru cei care duc o existență fidelă carnalității excesive. Adepții acestui „Dumnezeu obosit”, Günther - la fel de izolat de familie precum azilanții de pe arca sa ce supraviețuiește miraculos potopului din Caraibe -, încep să creadă. Olga devine sora Cătălina, Costache pătimește în închisoare iar Orbison reface legătura cu umanitatea prin acceptarea rolului de tată.

*Asylant* e o carte inegală, cu multe reușite exemplare dar și inexactități care strică expresivitățile construite cu migală. Mă tem că Liviu Bîrsan n-a avut puterea să taie în carnea textului, mult prea prins în declarația de iubire față de lumea redată - care are, evident, atâtea de spus. Oricum, autorul scrie un roman bun, chiar întins și precipitat. E un maestru al prozei pe spații restrânse, de unde-i reușesc, de altfel, majoritatea efectelor pozitive.

**Alexandru Seres**

## Scrisorile regăsite ale lui Cioran

- Emil Cioran
- Scrisori către Wolfgang Kraus
- Editura Humanitas
- București, 2009



Cât este de vastă corespondența lui Cioran? Nu putem ști cu precizie, neexistând, după știința mea, vreun plan de editare a acesteia. Scrisorile lui Cioran au rămas, în bună parte, în posesia destinatarilor înșiși (sau a urmașilor acestora), răspândite prin arhivele unor biblioteci (unele din Franța, cum e fondul Cioran de la Biblioteca literară Jacques Doucet), ori, în alte cazuri, păstrate de custozii ca Mircea Handoca. O parte dintre ele au fost publicate în *Scrisori către cei de acasă* (1995), ori în volume de corespondență ale unor figuri reprezentative ale culturii române (Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu), altele au apărut prin diverse reviste literare. Merită amintite aici cele 12 scrisori adresate prietenului său Bucur Țincu, publicate de Ion Vartic<sup>1</sup>. Și mai sunt, desigur, cele făcute publice de Friedgard Thoma, iubirea tomnatică a lui Cioran, într-o carte de

senzație<sup>2</sup>, mult discutată – și discutabilă.

O neașteptată descoperire, făcută în urmă cu câțiva ani de profesorul George Guțu, care a dat întâmplător peste 158 de scrisori

---

<sup>1</sup> *12 scrisori de pe culmile disperării*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 1995

<sup>2</sup> *Pentru nimic în lume*, EST, 2005

în Arhiva Literară a Bibliotecii Naționale Austriece din Viena, s-a materializat recent într-un nou volum de corespondență, *Scrisori către Wolfgang Kraus*, apărut în vara acestui an la Editura Humanitas, constituindu-se într-unul din evenimentele salonului de carte Bookfest.

Poate părea ciudată această abundență epistolară, din partea unui om având faima unui însingurat, aparent mizantrop, fugind de societate. Există însă și explicații, pe care ni le dă Cioran însuși. "Având (...) avantajul de a fi un leneș, am scris un număr considerabil de scrisori", mărturisește el într-un articol apărut în *Nouvelle Revue Francaise* și reluat în deschiderea volumului *Scrisori către cei de acasă*, adăugând: "Schimbul epistolar îi dă leneșului iluzia activității". Tot acolo e pomenit și un episod ce pare să-l urmărească, fiind relatat și în volumul de față, cel al doamnei care i-a scris, timp de un an, "motive pline de elogi formidabile" și care s-a dovedit a fi o bătrână bizară, "detracată", episod ce îi oferă prilejul de a reflecta asupra "curiozității mele morbide față de oameni, maniei mele de-a scrie și de-a răspunde la scrisori", corolarul meditațiilor sale pe acest subiect constituindu-l cunoscuta sa formulare aforistică "Conversație cu un absent, scrisoarea este un eveniment major al singurătății."<sup>3</sup>

În prefața singurului volum consistent apărut până acum, dedicat corespondenței lui Cioran, *Scrisori către cei de acasă*, editorul Dan C. Mihăilescu afirmă că, fără a avea pretenția de a fi exhaustivă, ediția conține suficiente eșantioane reprezentative pentru activitatea sa epistolară, exprimându-și dubiul că "scrisorile trimise altor destinatari ar fi putut adăuga vreun element insolit sau decisiv". Așa o fi, n-avem de unde ști, atâta timp cât corespondența, presupus amplă, a lui Cioran pare să rămână pentru moment răspândită în cele patru zări, fără ca cineva să depună eforturi pentru a o strânge laolaltă, în scopul publicării ei în volum. Judecând însă după descoperirea făcută de George Guțu, la Viena, e posibil ca un eventual demers de cercetare sistematică a diferitelor arhive în care e de presupus să se mai găsească misive cioraniene să ne mai provoace și alte surprize.

Scrise pe parcursul a aproape douăzeci de ani, în perioada 1971-1990, scrisorile lui Cioran adresate filosofului și cercetătorului austriac Wolfgang Kraus sunt de o cu totul altă natură decât misivele trimise "celor de acasă". Nu doar fiindcă e vorba de o persoană din afara anturajului său de tinerețe, relația neavând o la fel de intensă coloratură afectivă, ci și pentru că ea a debutat – și continuă pe o durată de timp considerabilă – pe un fond lucrativ, pragmatic, Cioran fiind interesat de publicarea la Editura Europa din Viena (unde Kraus era, în acea vreme, director de programe) a uneia din cărțile sale, *Demiurgul cel rău*. În scrisorile adresate altor prieteni, din vremea în care tocmai făcuse

---

<sup>3</sup> idem, p. 11

cunoștință cu Kraus, Cioran îl recomandă cu căldură – spre exemplu lui Wolf Aichelburg, scriitor german originar din Transilvania, căruia îi scrie în repetate rânduri că e “un personaj important”, “foarte serviabil, influent”, “în care se poate avea încredere, foarte serios”<sup>4</sup>. Lucru care ne arată că, cel puțin la debutul relației sale cu filosoful austriac, Cioran îl aprecia în primul rând datorită poziției acestuia în sistemul cultural vienez. Desigur că, ulterior, prietenia dintre cei doi se dezvoltă și pe latura afectivă, în primul rând datorită numeroaselor afinități de ordin cultural (dar și socio-politic), corespondența lui Cioran umplându-se treptat cu obișnuitele sale reflecții filosofice, ori observații în marginea cărților citite - ba chiar și de confidențe privind sănătatea sa precară, presărate cu sfaturi ale “specialistului” Cioran privind diverse afecțiuni, neezitând să recomande, ca și în cazul altor prieteni, remedii inedite și rețete medicale testate pe el însuși...

În ciuda acestor semne ale unei tot mai mari apropieri, Cioran i se adresează invariabil interlocutorului său, de la prima până la ultima epistolă (cu excepția unei singure scrisori, oficiale), cu formula “Dragă domnule Kraus” - și asta pe parcursul a aproape 20 de ani și în ciuda numeroaselor întrevederi personale. Nici urmă de vreun semn al afecțiunii, Cioran păstrând distanța (nelipsită însă de cordialitate) prin modul său de adresare, tot timpul la persoana a doua plural. Cum e posibil ca doi oameni de aceeași vârstă să fi menținut timp de decenii o politicoasă distanță, în ciuda strânselor relații, a apropierii lor sufletești, a destăinurilor de natură personală, a confidențelor (e drept, și ele respectuoase), rămâne un mister.

Dincolo de această ciudățenie formală, mărturisita “manie epistolară” a lui Cioran se manifestă și aici pe deplin, misivele sale scrise în scopuri îndeobște practice fiind presărate cu binecunoscutele sale obsesii privind puținătatea și dificultățile scrisului, plăcerile (enorme) ale lecturii, “plictiselile” provocate de boli sau de bătrânețe, oroarea de pălăvrăgeală și de vizitele cunoscuților. Li se adaugă însă nuanțe noi, uneori surprinzătoare: spre exemplu, aflăm despre utilizarea limbii române, pe care susține că a abandonat-o din momentul stabilirii sale în Franța, că “A vorbi românește înseamnă pentru mine un pericol literar de moarte”, iar despre scrisul său în limba franceză, desăvârșit din punct de vedere stilistic și pentru care fusese omagiat de mediile literare, că “A scrie franțuzește este pentru mine un disconfort pe care nu-l pot depăși ușor”. E drept, această ultimă afirmație e făcută în sens pozitiv, ca o piedică binevenită în calea grafomaniei care îl paște pe orice scriitor serios...

Lipsa de activitate îi prilejuiește, nu fără o delicioasă autoironie, cugetări aforistice în marginea condiției sale de “leneș”, una dintre

---

<sup>4</sup> *Scrisori către cei de acasă*, Editura Humanitas, București, 1995, pp. 246-263

ele meritând să fie citată pentru ineditul ei: "viața este pentru mine suportabilă numai grație faptului că o privesc ca pe un fel de concediu." Iar spre finalul corespondenței sale cu Wolfgang Kraus, găsim una dintre puținele reflecții prilejuite de evenimentele din România post-revoluționară, despre care, decepționat, declară sentențios: "Totul a eșuat în această țară. Asta e singura ei originalitate."

Aș mai aminti un aspect, poate mai puțin cunoscut marelui public, dar care apare cu o mai mare pregnanță în scrisorile către Wolfgang Kraus: în ciuda aparențelor de pustnic izolat în inima Parisului, Cioran era un mare amator de călătorii. O afirmă în varii ocazii în fața prietenului său vienez, pomenind cu evidentă satisfacție fie de deplasările sale prin Spania, Olanda, Elveția ori Anglia, ori de planurile de a călători la Veneția sau în Germania. Cel mai îndepărtat punct al planetei în care reușește să ajungă e Grecia (de care îi pomenește în două rânduri lui Kraus), unde s-a deplasat pentru o conferință la Atena, nepierzând însă ocazia de-a face și un scurt sejur în Corfu, dintr-un motiv extrem de personal: fascinația sa, greu explicabilă (dar pe larg relatată într-un interviu<sup>5</sup>), pentru celebra Sissi, împărăteasa Austriei, care îndrăgise insula, construindu-și acolo chiar și un palat. De altfel, Cioran nu pierde prilejul de a sublinia și aici, în marginea numeroaselor sale considerații despre declinul Austriei (pe care îl consideră ca prefigurându-l pe cel al Europei), că "Împărăteasa Elisabeta face parte din biografia mea spirituală."

Este de amintit și faptul că toată această corespondență cu prietenul său austriac a fost purtată în germană, editorul și traducătorul George Guțu consemnând cu oarecare mândrie și faptul că versiunea românească a scrisorilor apare înaintea publicării lor în limba în care au fost scrise.

De bine, de rău, corespondența lui Cioran, în măsura în care a putut fi găsită, a fost publicată, fie în cărți, fie prin reviste. Grație unei întâmplări fericite, epistolarul cioranesc e completat în măsură considerabilă cu volumul apărut acum la Editura Humanitas. Mai rămâne ca un cercetător suficient de pasionat de opera lui Cioran să identifice, prin arhivele publice ori cele particulare, locuri unde se mai află ascunse scrisori ale sale, pregătind astfel terenul pentru un epistolar de o mai mare anvergură - poate într-o ediție similară cu cea realizată de Mircea Handoca în cazul lui Eliade. Căci editură dispusă să-l publice s-ar găsi, cu certitudine.

---

<sup>5</sup> *Elisabeta sau vulnerabilitatea*, în *Convorbiri cu Cioran*, Editura Humanitas, București, 2004

---

Monomahii

**Miron Beteg**



## Moartea fratelui geamăn note de lectură

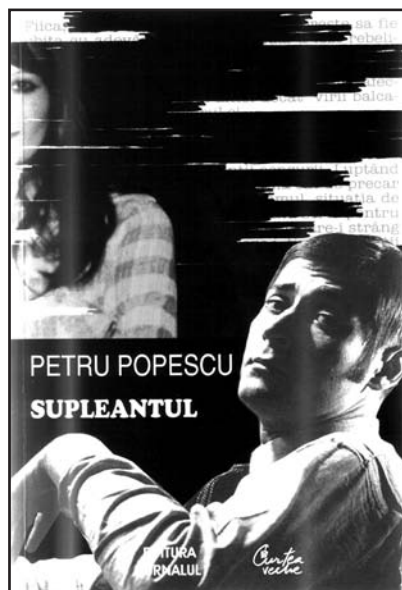
LECTURILE SIMPLE SUNT, ÎN FOND, ca și bucuriile simple, cele mai rigide. Cele mai stoice. „Natura a dat cărnii de porc în loc de *sare* un *suflet*, ca să nu putrezească”, ne definea Chrysipp, cu o răutate pe care doar flecarii greci o puteau avea. Citit cu această definiție în minte și ghidați de reflexele unor curiozități perverse de bizoni istorici interesați de folclorul neocapitalist creat în jurul fostei familii prezidențiale, *Supleantul* lui Petru Popescu e o poveste bine scrisă, fără excese de reflecție și fără revărsare stihială de judecăți, fără intransigențe și fără deprinderi de dantelăreasă, a iubirii dintre un tânăr „inocent” (atribut care-i place suspect de mult autorului) și o suavă domniță din stirpea familiei domnitoare. Fiind scriitor, și încă unul de succes, această iubire, cu cât mai ascunsă cu atât mai controlată de alții, îi putea răpi, definitiv, un alt atribut, de astă dată esențial: libertatea de a scrie. O poveste cu câteva personaje memorabile, cu mai multe secvențe care se uită greu și, mai cu seamă, în substanța ei, oarecum pătimăș mitologică: într-o lume golită de zei dar plină de statui, imobilă în autoreferențialitatea ei, cineva depune mărturie că i s-a oferit prilejul (în aer, mai întâi, lucru esențial, fiindcă nimic din acest roman nu va urma legile pământului) de a lega curelele sandalelor aurite ale unei zeițe. Autorul chiar notează undeva că, într-un dialog – „parcă aș fi rostit o incantație magică”. De aceea, la acest nivel, repet, lectura poate fi un lung banchet ori o greață continuă. Răul e memorabil doar în artă, în viața de zi cu zi, în amănunt, când sufletul ajunge mai grunjos decât sarea pentru a nu putrezi, e febril și sufocant. *Supleantul* poate trezi deliciale cărturărești ale istoricilor și astîmpăra curiozități meschine, ori poate dezgropa, în alții, monștrii hidoși ai fricii, foamei, frigului. Ai amintirii netrucate. Neromanțate. Stratul de carne și sînge al mitologiei. Așa scris, *Supleantul* e un risc asumat. Poate de aceea ultimul capitol – și a fost, se pare, asta limpede în intenția autorului – nu seamănă defel cu celelalte,



fiind de un simbolism violent. Vizita împreună la Machu Picchu, simbol al unei civilizații libere dispărute pentru totdeauna, întâlnirea pe drum cu Loren McIntyre, descoperitorul izvorului Amazonului, cu cel mai mare debit de apă dulce din lume, tot un simbol al libertății nestăvilite dar cu izvoare misterioase, mitologizate vreme de sute de ani (întâlnire care a avut loc, pare-se, doar peste câțiva ani), întrebarea care-l macină, pășind pe locurile sinuciderii prințeselor Inca, „De ce v-ați luat viața? De ce n-ați fugit, de ce n-ați trăit? [...] De ce nu v-ați salvat?”, toate acestea construiesc, hollywoodian și inutil, un decor de carton refolosibil pentru împlinirea, aproape *explicarea* unui sentiment care pînă aci te captivase. Cei doi fac dragoste noaptea, afară, printre stînci care încă păstrează căldura soarelui.

Dimineața el o contemplă dormind dar n-o trezește, deși își propuseseră să vadă împreună răsăritul. De fapt, n-au cum să vadă *același* răsărit. Pentru fiecare soarele răsare din altă parte. Apoi el fuge spre pădurea amazoniană (libertatea ca o junglă) traversînd, periculos, un pod suspendat pe care doar alții știu să i-l țină în echilibru. Încărcate, grăbite și patetice rămîn totuși emoționante ultimele șire: „Unește-ți ritmul pasului cu ritmul unduirii punții și-ți vei găsi ritmul firesc... Am învățat o lecție de viață. *Adios* din nou, *buena suerte, a su cuerpo y a su alma!*” Reîntors la scrisul în limba română după zeci de ani de la fuga-rămînere din 1974, finalul romanului reprezintă o a doua fugă a lui Petru Popescu. Nu dintr-o țară, nu dintr-o limbă, ci din mrejele propriilor amintiri. Riscînd, n-a avut curajul s-o facă pînă la capăt. „Romanele sunt vise, visele autorului”. Poate că de astă dată Petru Popescu s-a trezit din vis prea devreme. Cu un capitol mai devreme. E aci o oboseală ca un rest de plată. Deși, scriitoricește, valoric, Petru Popescu nu (mai) are nimic de decontat.

*SUPLEANTUL REIA, ÎN ALT REGISTRU*, o temă pe care autorul o abordase încă din 1971 în romanul *Dulce ca mierea e glonțul patriei*. Cum poți iubi un lucru pe care toată preajma te îndeamnă să-l urăști? Vorbind despre *Dulce ca mierea...* un personaj (tatăl) chiar spune: „Dar ce mă îngrijorează e sentimentul pe care îl exprimă: nemulțumirea, durerea internă, *divizarea*. Nu se poate trăi schizofrenic, și tocmai asta exprimă aceste pagini. Cum poți să iubești o patrie... pe care o și detești?”



Petru Popescu, *Supleantul*, Editura Jurnalul; Curtea Veche, București, 2009



Poți iubi fără determinanți, poți iubi punînd între paranteze lumea cu toate ale ei, fără a purta cu tine, la vedere, acel *schizein*, acea despicare a sufletului și a minții care să te transforme doar într-un foileton dintr-o revistă de psihiatrie? E cu puțință puritatea, neprihănirea într-o iubire ce are totul noroios în jur și care, odată împlinită, te-ar transforma într-o *curvă*, chiar dacă una politică și stilată. Lucrul n-ar fi greu, cu o vorbă cinică a Luminiței, „tot ce trebuie să-nveți e să sugi și să oftezi”. Iubind, cîtă libertate îți mai rămîne? – îmi pare tema principală a romanului lui Petru Popescu. Că, întîmplător, e vorba de un scriitor, a cărui libertate e oarecum cuantificabilă, e o libertate afișată în texte, în opinii, una care poate fi măsurată mai ușor, libertatea dinlăuntru confundîndu-se de cele mai multe ori cu libertatea afișată în agora, și de o tînără reprezentînd „a doua voce feminină” din țară e numai un accident biografic excelent folosit. Tema discutată aci de Petru Popescu (și la care ajunsese încă înainte de pomenitul accident biografic) constituie una – banal spus – general-umană: cum putem iubi rămînînd în același timp liberi, ori cum ne jucăm cu propria libertate riscînd să iubim. Cît *schizein* suntem în stare să suportăm, cît mai rămîne din noi atunci cînd începe să însemne și celălalt ceva. Cît e pierdere, cît e risipă, și cît e cîștig, dintr-o rentabilă „afacere cu suflete”. Ca și în creștinism, iubirea adevărată înseamnă asceză. Pustnicire. Fugă. Doar așa poți iubi liber și pe deplin. Construindu-ți, departe de el, obiectul iubirii. De fapt, toate descrierile ființei iubite din *Supleantul* au ceva de pictură bizantină. O sfințenie delicată, a formei, a conturului, iar nu rezultată din jocul de lumini și umbre și nici din tonuri de culoare. Totul e atît de simplu, de idealizat în paginile în care e prezentată eroina principală încît descrierea e, pînă la capăt, paradoxal credibilă. Vorbind despre romanele premoderne, atît de detestate de unii, Toma Pavel (în *Gîndirea romanului*) se întrebă: „Eroii romanelor de odinioară reprezintă, într-adevăr, obiectul unei idealizări, dar nu se poate oare admite că idealizarea aceasta este purtătoare de adevăr”. Lucrul acesta îl reușește, pe deplin, într-un roman hai să-i zicem realist, Petru Popescu: o idealizare purtătoare de adevăr. Ținînd cont de toate astea, nici nu mai știu cît din hotărîrea de a trece, în finalul romanului, acel pod suspendat către necunoscut are de-a face cu frica de a-și pierde libertatea ca scriitor ori cu teama de a-și pierde, dăruindu-se, libertatea lăuntrică pur și simplu. A iubi înseamnă a te deforma lăuntric, a nu mai fi tu. Dar feroneria scriitoricească poate scoate lucruri extraordinare din aceste de-formări. Majoritatea porților de acces către locurile sfinte au fost lucrate de feronieri atinși de aripa înțelepciunii.

PLECÎND „N-AM VRUT SĂ PARTICIP la imaginea negativă (a României), fiindcă ea era, din păcate, mai prezentă și mai agasantă decât merita. [...] Iar lumea occidentală, am constatat cu ușurare, conține deja suficiente mărturii anticomuniste. E mai atrăgător pentru mine să

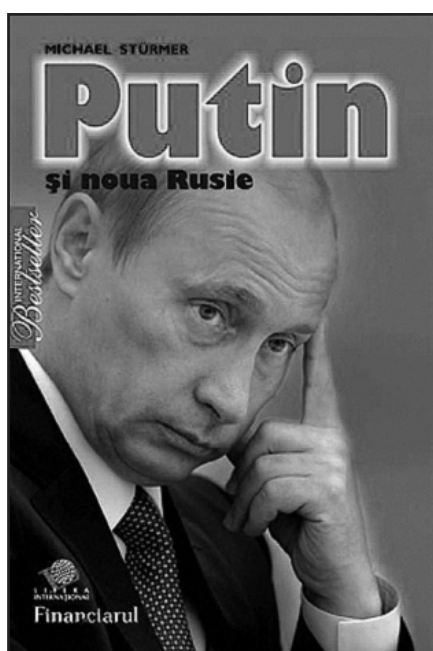
scriu azi despre România, când trecutul nu mai e controversat." Trecem peste această remarcă dintr-un interviu nu tocmai vechi (de mirare la un lucid ca Petru Popescu), privind trecutul necontroversat al României. Într-adevăr, n-a făcut și nu face parte din diaspora agresivă, din exilul acuzator. La o adică, Petru Popescu și, să zicem, Paul Goma parcă au părăsit patrii diferite. În retorica reaşezării dincolo de granițe, primul și-a văzut cuminte de treabă (și e și o dimensiune negativă în acest „cuminte”), școlindu-se, la propriu, în noul stil de-a gândi, de-a scrie și de-a trăi, cel de-al doilea a refuzat să se desprindă măcar o clipă de realitățile românești, transferînd, aș zice glumind, Piața Matache în Place Pigalle. Această atitudine măsurată, liniștită, se explică și prin pomenita idealizare purtătoare de adevăr. Nu a regimului, nu a realităților românești, dar măcar al unui reprezentant al lui, rămas încarcerat, așezat permanent sub umbrele întrebării pe care și-a pus-o autorul în legătură cu prințesele Inca: „De ce nu v-ați salvat?”. Nu poți privi înapoi cu minie o închisoare în care știi că măcar o parte dintre gardieni sunt și ei tot niște bieți prizonieri. Din punctul acesta de vedere, Petru Popescu a fost mai liber decît alți scriitori în situația lui. Nu și-a epuizat obsesia în devalorizarea unui regim, ci valorizîndu-și-o prin scris. Asta pe de o parte. Dintr-o altă perspectivă, Petru Popescu a devenit un om liber, ca în tragediile antice, în urma unui dezastru interior: moartea fratelui geamăn. Într-o monografie a propriei deveniri, ca scriitor, acest moment e unul crucial. E un loc comun faptul că, în regimurile totalitare, scriitorii autentici au fost obligați să se dedubleze, să-și inventeze, să-și modeleze un frate geamăn pe care să-l arunce în social, pe care să-l trimită pe stradă atunci cînd regulile regimului o impuneau. Un frate geamăn pe care să-l expună caznelor, excomunicării, chiar, metaforic, morții pentru a putea rămîne, la masa de scris, ei întregi. Doar cruzimea, maxima cruzime cu acest plăsmuit frate geamăn îți oferea șansa supraviețuirii neciuntite. Era nevoie de un alter-ego pe care să-l arunci în arena leilor ideologici. Petru Popescu n-a fost nevoit să facă asta. Lui, comunismul, refuzînd să importe niște vaccinuri doar pentru că erau „capitaliste”, chiar i-au ucis fratele geamăn. Cu care, uneori, dascălii îl confundau la școală. Nordicii au o legendă sacrificială, în care unul dintre frații gemeni trebuie să moară pentru ca să supraviețuiască celălalt. Petru Popescu și-a privit, pînă în ultimele clipe, fratele murind. Atunci a devenit – oricît de crud ar suna asta – liber. Comunismul ucisese jumătatea din el de care avusese nevoie, lăsînd celaltă jumătate liberă și nelegată prin nimic. Atît de liberă încît își putea permite chiar să iubească o progenitură a răului. Atît de liberă încît să știe să plece la timp, deși succesul literar pe care îl avea putea fi un vameș mult mai de temut decît patruzele de la granițele reale. Și atît de liber încît să poată rosti, prin *Supleantul*, încă o dată biblicul „Non sum custos fratris mei!”.

---

## Explorări

### Mircea Morariu

#### Putin și noua Rusie



de Michael Stürmer  
Editura Litera Internațional  
București, 2008

Citesc și scriu despre excepționala carte *Putin și Noua Rusiei* a politologului și istoricului german Michael Stürmer într-un august canicular, în care televiziunile românești nu fac decât să reprogrameze filme demult văzute ori să difuzeze talk-show-uri sleite pe tema nesfârșitelor certuri din coaliția fragilă PD-L- PSD. Buletinele de știri românești sunt – am mai spus-o – îndeobște puțin preocu-

pate de evenimentele din străinătate care, pesemne, nu fac *rating*. Cu toate acestea, în spațiul extrem de restrâns rezervat „paginii externe”, câteva zile la rând sunt inserate știri despre tot felul de fapte, mai curând extra-profesionale, de *public relations*, ale fostului lider de la Kremlin, Vladimir Vladimirovici Putin. Putin făcând sufundări subacvatice, Putin jucându-se de-a fierarul. Fostul ofițer KGB, născut în 1952 la Sankt Petersburg, devenit prim-ministru în august 1999, desemnat succesor de Boris Elțin în decembrie 1999, ales președinte al Rusiei în martie 2000, printr-un amețitor joc în a cărui gramatică analiștii politici de azi se descurcă încă cu dificultate, cel care s-a arătat atât de puțin abil să managerizeze în august 2000 criza scufundării submarinului nuclear *Kursk* nu mai e președintele țării din primăvara anului 2008. dar rămâne în continuare în centrul atenției. E o vedetă pe care încă și mai elegantul lui succesor, Dmitri Medvedev, nu a izbutit ori nu vrea să o egaleze.

Vladimir Vladimirovici și-a jucat perfect rolul, nu a forțat Constituția, nu a modificat-o pentru a putea obține un al treilea mandat prezidențial, l-a desemnat drept succesor pe Dmitri Medvedev la 12 decembrie 2007, acesta a fost ales la 2 martie 2008, iar în luna mai a aceleiași an a preluat puterea. Imediat l-a numit pe Putin șef al guvernului.

Așa încât Vladimir Putin și-a respectat făgăduiala. A părăsit Kremlinul, nu și Rusia.

Putin a preluat administrarea Rusiei într-un moment în care populația era dezamăgită, dezabuzată, sărăcită, în care salariile și pensiile nu se mai plăteau la timp, în care diferențierile sociale erau extrem de accentuate, în care mai toată lumea credea că ursul rusesc e la capătul puterilor. Credea acest lucru acea parte a lumii ce nu cunoștea zicerea-avertisment a lui Winston Churchill, dintr-un discurs rostit la BBC: „Nu pot să vă spun cum va acționa Rusia. Este o ghicitoare înveșmântată într-un mister înăuntrul unei enigme”. Adică, Rusia este o „Matrioșkă”, așa cum o va defini într-o carte recent apărută la București, Adrian Cioroianu, istoric și fost ministru de externe.

„Rușii – scrie Michael Stürmer în cartea sa – consideră că noua lor eră a început între anii 1999 și 2000”. Adică atunci când bătrânul și bolnavul Elțin l-a chemat în ajutor pe tânărul și dinamicul Putin. În 2007, aproape de încheierea celui de-al doilea mandat prezidențial, adresându-se națiunii, Putin spunea: „Împreună, prietenii mei, am realizat deja multe”. Ajudat de mediile de informare pe care, în marea lor majoritate a ajuns să le controleze grație companiei de stat *Gazprom*, Putin a izbutit să transmită țării și lumii mesajul său de victorie și mândrie. De mândrie, de orgoliu, dar și de avertisment: „Am întărit suveranitatea și am refăcut integritatea Rusiei. Am dus la renașterea statului de drept și a supremației Constituției. În ciuda unor pierderi și sacrificii profunde, datorită curajului și unității poporului Rusiei, agresiunea terorismului internațional împotriva Rusiei noastre a fost respinsă”.

Și tot în 2007, mai exact la 10 februarie, Putin, încă președinte al Rusiei, lua parte la Conferința pentru Securitate de la München. Acolo l-a văzut pe Vladimir Vladimirovici, Michael Stürmer, autorul cărții ce prilejuiește aceste însemnări. Acolo Putin a transmis clar încă un mesaj – Rusia vrea să fie respectată. Nimeni nu are dreptul să o ignore. Rusia va juca un rol activ pe plan european și mondial. Rusia e, în continuare, o mare putere. Scrie Michael Stürmer: „ Ar fi o prostie din partea consilierilor și analiștilor politici din Occident să nu accepte faptul că Rusia este o mare putere sau că influența ei nu ar fi una în creștere. Pentru fiecare concesie făcută de Rusia, fie că este vorba de Kosovo sau de controlul armamentului, Kremlinul cere un preț”. Kremlinul nu se mai folosește de tancarile sale ori de cele ale Pactului de la Varșovia. „Ci – scrie Michael Stürmer – de dependența crescândă față de petrolul, gazul natural și conductele Rusiei”... „Metodologia puterii a devenit una mai civilizată, esența puterii fiind însă în continuare aceeași”.

Într-un articol intitulat *Biblia, Verdi și geopolitica: proiectul Nabucco* publicat în nr. 284 al revistei *Dilema veche*, Adrian Cioroianu, scrie că „...Rusia vrea să controleze livrarea gazului și nu producția. Împotriva acestei ambiții s-a născut Nabucco”. Dar, adaugă comentatorul, Rusia are deja o alternativă la alternativa Nabucco. Și încheie: „Nu știu cum se face, dar parcă există oameni (și țări) care câștigă în orice situație”.

Sub conducerea lui Putin, Rusia nu a devenit numai o țară care câștigă. Rusia e și „Rusia lui Putin”, cum o numea cu anumite nuanțe în cartea sa jurnalista Anna Politkovskaia, dar e mai cu seamă un mare jucător

pe piața mondială a energiei. Și pare a ști să joace acest rol aproape fără cusur.

Michael Stürmer ne propune în cartea sa o analiză profundă a felului în care Putin a construit „noua Rusie”, bazându-se pe extraordinara putere pe care i-a conferit-o energia. Fructificând împrejurările ce au făcut ca prețul gazului și al petrolului să fie într-o creștere și la un nivel sensibil favorabil, Putin a jucat cartea câștigătoare, iar analistul german are meritul de a-i fi înțeles esența jocului și de a ști să-i explice esența. E limpede că analistul îl apreciază pe Putin. Dar – lucru fundamental pentru profesionalismul unui analist – nu îl și idolatrizează. Îi

sesizează părțile bune, dar și defectele – alergia cu greu reprimată la democrație, la NATO și la UE. Înțelege care sunt limitele proiectului său politic și geo-strategic. Atrage atenția că Putin nu este infailibil. Că moștenirea sa mai are și pete negre. Dar mai cu seamă subliniază faptul că nu doar țările din *vecinătatea apropiată*, pentru care Putin și oamenii săi nu și-au ascuns niciodată interesul, ci și celelalte țări trebuie să fie atente la Rusia. Că politica externă este o treabă de profesioniști. Și nicidecum locul unor declarații de Popeye Marinarul. Așa cum se mai întâmplă, din păcate, și la București, unde după o doză de spanac stropit cu whisky se spun vrute și nevrute.

---

## Camera de gardă

### Mircea Pricăjan

## Lecturi

Lucian Dan Teodorovici  
*Celelalte povești de dragoste*  
Ed. Polirom, Colecția „Ego. Proză”  
Iași, 2009

De la un volum la altul, Lucian Dan Teodorovici și-a rafinat tot mai mult arta narativă. Progresul e simțitor și incontestabil. Iar noul său volum, *Celelalte povești de dragoste*, este, poate, cel mai elocvent în această privință.

De o claritate desăvârșită, într-un stil unic, deja inconfundabil, dovedind un simț al măsurii de invidiat, volumul cuprinde 11 povestiri care comunică la un anumit nivel. Sunt povești din spatele unei mai mari povești de dragoste. Povești de plan secund, acele povești care, însumate, dau, de fapt, imaginea poveștii actuale, de ansamblu. Sunt, la drept vorbind, istoria devenirii sentimentale a unui individ, evenimentele aparent banale care l-au... înscris pe orbită. Decupaje de viață, *abile* decupaje de viață. Tragice, comice, anecdotice, toate cu acea gravitate personală pe care doar timpul o scoate la iveală.

De reținut, în special, *Pe catalige* și *Copilul-lup*.

Liviu Bîrsan  
*Asylant*  
Ed. Curtea Veche  
București, 2009

Liviu Bîrsan a publicat, în 2007, la editura Polirom, romanul *Ochiul și pulberea*. O carte extraordinară, prea puțin băgată în seamă de specialiștii noștri într-ale literaturii.

Anul acesta, editura Curtea Veche a publicat *Asylant*. Cu totul neașteptat: nimic din primul roman nu anticipa această a doua apariție. Dacă *Ochiul și pulberea* era o carte scrisă parcă de un expert într-ale manipulării media, descriind un scenariu de răpire cu accente televizuale, *Asylant* arată un autor capabil să schimbe complet registrul narativ. De la scriitură (fraze tăiate, cu bătaie scurtă, verb puternic) și până la subiect (viața unor azilanți în Germania, cu prostituate, hoți de magazin, drogați etc.), romanul e o perfectă transpunere în granițele realității românilor plecați la muncă „în afară” a prozei de factură așa-zis „nihilistă” practică de Chuck Palahniuk. Iar comparația trebuie lăsată în cei mai laudativi termeni.

Greu de surprins în câteva cuvinte ce se întâmplă în *Asylant* se poate spune doar că e o carte de neocolit. Așa banal cum sună.

Florin Lăzărescu  
*Lampa cu căciulă*  
Ed. Polirom, Colecția „Ego. Proză”  
Iași, 2009

Aceeași lume bine surprinsă în gesturile ei reflexe, cu personaje vii, adevărate, care se descriu prin exprimare. Câteva povestiri mai vechi, dar care nu au circulat la vremea lor, și restul – noi; ba una, cea care dă titlul volumului, chiar transformată în scenariu, în 2006, ecranizată de Radu Jude și premiată la Festivalul de la Sundance. Dintre cele 10 povestiri, tocmai aceasta, *Lampa cu căciulă*, iese în față. Și pe bună dreptate. Rămâne, cred, de neuitat pentru oricine a citit-o scena în care tatăl și fiul trag după ei, învelit în pătură, un ditamai televizorul, peste câmpuri noroioase, pâraie, prin ploaie, pentru a ajunge la oraș, la „depanator”. La fel de percutante sunt, însă, și *Nea Mihai și tovarășul Dumnezeu* și *Maimuța*.

Mihnea Rudoiu  
*N-are momentan titlu*  
Ed. Curtea Veche  
București, 2009

Patimile lui Ralph Thomason, ostaș ratat, momentan domiciliat la pârnaie. Povestea vieții lui de până acum. Scrisă cu inteligență, pricepere, umor. Un flux al conștiinței pe-un făgaș înfricoșător de familiar.

Un text scris cu grijă, cu atenție la detalii, cu firele bine legate, împletite într-o țesătură fină, actuală. Personajul lui Ralph e credibil, bine conturat (după modelul arată, nu

spune), iar găselnița cu schimonosirea numelor proprii (Grygore, Phylip etc.) și de localități (Ckonstantza) sugerează extrem de bine alienarea, dar și înstrăinarea de... românism?

Textul curge fluent, firesc, cu un ritm propriu, foarte plăcut, iar excursurile fac, de fapt, tot deliciul lecturii. Un autor care merită urmărit în-deaproape.

Andrei Simuț  
*Calvarium*  
Ed. Bastion  
Timișoara, 2009

Bulversant, buimăcitor, angosant, sufocant acest roman, să-i spunem, de studenție, cu o structură complexă, doldora de imagini vii, amănunțite.

Roman de debut fiind, te-ai aștepta să întâlnești poticneli, exprimări stângace, idei neduse până la capăt. Nu e și cazul de față. *Calvarium* apare ca un text matur, îndelung gândit, atent construit. Avem, de fapt, o construcție monumentală, nivel peste nivel, unde, deși niciun element nu-ți lasă impresia că a fost adăugat la voia întâmplării, îți vine greu, la o primă lectură, să spui ce anume le unește pe toate. Căci e vorba, în *Calvarium*, de mai mult decât de o tramă studențească, de mai mult decât de o cartografiere a unui oraș imaginar suprapus celui real. E un întreg univers personal, cu o dinamică proprie, cu întâmplări care-i au (doar?) ca punct de pornire pe tinerii Daniel și Almira, un cuplu imposibil, care se alătură cu brio altor cupluri damnate ale literaturii.

La final, clar, foarte clar e un singur lucru: *Calvarium* e genul de roman pe care simți nevoia să-l recitești.

Paul Doru Mugur  
*Psihonautica*  
Ed. Curtea Veche  
București, 2009

O carte la fel de greu de clasat după prima lectură este și debutul în proză al lui Paul Doru Mugur. *Psihonautica* reunește proze mult prea îndelung ticluite și șlefuite pentru a se lăsa desferecate cu una, cu două. Sunt genul de povestiri care mustesc de sensuri, bine documentate și (poate mult prea) bine argumentate.

Tema care le unește pare a fi aceea a relativității realului într-o lume dominată de cibernetică. Unele povestiri au tușe fantastice (*zerlendi@shambhala.com*), altele de-a dreptul științifico-fantastice (*Digital Dreams*). Altele sunt schițe SF (*Un telefon de pe Marte*, *HomeAlone5.0*). Cel mai remarcabil text mi s-a părut însă *Pitici pe creier*, o rescriere a *Luceafărului* în cheie... cyberpunk. Dar și *Al șaselea soare*, care descrie o adevărată apocalipsă a virtualului cibernetic.

Paul Doru Mugur ne oferă o surpriză foarte plăcută. Mai vrem!



---

## Corespondență

### Mircea Popa

## Virgil Ierunca în corespondență cu Ovidiu Drimba

Stins în urmă cu câțiva ani la Paris, olteanul Virgil Ierunca (n.16 august 1920 la Lădești-Vâlcea), a fost unul dintre principalii dispeceri ai exilului românesc, una dintre acele personalități magice care, alături de Monica Lovinescu, trebuiau neapărat vizitate de către scriitorii români în trecere prin Paris. Cunoscător ca nimeni altul al realităților românești din țară, Virgil Ierunca urmărea cu viu interes mișcarea literară și artistică pe care a lăsat-o acasă și din care se hrăneau emisiunile sale memorabile de la „Europa liberă”, cum ar fi „Povestea vorbei”, „Revista revistelor literare”, „O seamă de cuvinte”. Volumele publicate de el în exil comunică permanentul dor de țară și de fenomenul românesc, ilustrat și în revistele pe care le-a condus cu gândul la patria din inimă: „Luceafărul” (1948-1949), „Caete de dor” (1951-1960), „Ființa românească” (1963-1968), „Limite” (1969-1986), „Ethos” (1973-1986). A scris și versuri și memorialistică, dar, în cea mai mare parte scrisul său se vrea un „paznic de far” la realitățile dureroase din România, atrăgând atenția asupra derapajelor de ordin politic ale unei literaturi impregnate de „morbil ideologiei comuniste”, și ca atare, șubredă de cele mai multe ori, și urmând regulile unei limbe de lemn, prin care scrisul românesc din timpul puterii ceaușiste s-a compromis nu de puține ori. Cărțile publicate de el vorbesc în același timp de o literatură românească din exil, propunând cititorilor un alt mod de a scrie și a vedea realitatea. În consecință, nu se poate scrie exact și corect astăzi despre perioada 1945-1955 fără să se facă apel la cărți precum *Românește* (1964), *Subiect și predicat* (1993), *Dimpotrivă* (1994), *Fenomenul Pitești* (1990), *Semnul mirării* (1995), adică fără a parcurge textele scrise cu talent și dragoste de adevăr de Virgil Ierunca.

Puținele scrisori pe care le-a schimbat cu Ovidiu Drimba, în intervalul 1973-1976, atestă acest permanent și niciodată ofilit interes al criticului Virgil Ierunca pentru mișcarea literară și artistică de acasă. De aceea, el cere mereu cărți și reviste și e bucuros când primește de

la Ovidiu Drimba, aflat pe atunci la un lectorat român la Torino, dovezi de dragoste, de prietenie, de înțelegere pentru foamea neobosită de informații despre țară și cei care scriu acasă, pe care o dovedește la fiecare pas și în fiecare scrisoare. În Ovidiu Drimba, Virgil Ierunca și-a găsit un interlocutor de nădejde, unul dintre aceia cu care se simțea bine când putea să tăifăsuiască sau să împărtășească opinii și idei.

Reproducem în continuare scrisorile primite de profesorul Ovidiu Drimba de la Virgil Ierunca și aflate în posesia destinatarului, drept pentru care îi aducem mulțumirile noastre pentru că ni le-a împărtășit.

## Scrisori Virgil Ierunca către Ovidiu Drimba

### I

Paris, 23 aprilie 1973

Iubite Ovidiu Drimba,

Îți mulțumesc mult pentru cuvintele calde. Și mie și Monicăi ne pare bine că v-ați întors la catedră, fără nici o dificultate și vă puteți continua astfel opera începută aici.

După cum îți spuneam, nu cred că sunt competent în materie de literatură comparată, deoarece, în exil m-am apucat mai ales de filosofie. Dacă totuși crezi că pot fi util, îți stau cu plăcere la dispoziție. Antologia poeziei populare de Blaga o am și o prețuiesc mult. Revista „Arta” n-o primim. Eu sunt abonat doar la săptămânalele literare bucureștene, așa că dacă în materie de cărți și reviste românești de ai ceva în dublu, ne faci un imens serviciu.

În speranța de a vă revedea la Paris, te rog să transmiți Doamnei omagiile mele, iar pentru dumneata o caldă strângere de mână, cu drag,

Virgil Ierunca

### II

Boite postale 255

Paris 19

Paris, 20 mai 1973

Stimate Domnule Drimba,

Cum să vă mulțumesc pentru frumoasa colecție din „Arta”? Ne-a făcut o mare plăcere, pentru că nu văzusem decât câteva numere, cu

ani în urmă. În felul acesta ne-am putut da seama de evoluția formelor în pictura și sculptura românească actuală.

Ne-am bucura să vă revedem la Paris și să mai stăm la taifas, fie măcar și în fugă.

Încă o dată toate mulțumirile, și omagii Doamnei,

Virgil Ierunca

III

Paris 1 aprilie 1974

Iubite domnule Drimba,

Iartă-mă că îți răspund cu întârziere de câteva zile, dar am fost plecați în vacanță la zăpadă și abia acum ne-am întors. Mă bucur că ți-a sosit – chiar și cu atâta întârziere – publicațiile noastre. (Facem ce putem și cu mijloacele noastre modeste de care dispunem). N-am primit culegerea de studii dantești și mi-ar face plăcere s-o am. Dacă cum, dacă nu prin poștă, pentru că prin meleagurile lui Petru Cercel nu știu cum ar ajunge? Nu insist însă să te deranjez cu poșta, dar lasă-mă să-ți mulțumesc că te-ai gândit.

Ne rămâne să vă revedem la Paris, fiindcă, de departe, Parisul e și el... frumos. Omagii doamnei, iar Dumitale o caldă îmbrățișare,

Virgil Ierunca

IV

Paris, 1 aprilie 1976

Dragă prietene,

Scrisoarea Dumitale mi-a adus aminte de clipele petrecute împreună. Când le vom reface? Mi-a părut bine că ți-a plăcut numărul omagial. Peste câțva timp îți voi trimite și revista „Ethos” (Nu mai eram sigur că te afli – din fericire – la torino. Când ți se întâmplă să ai vreo carte românească în dublu, mi-ai face un mare serviciu dacă te-ai despăți de ea pentru că la Paris nu există nici o librărie cu cărți românești.

Transmite, te rog, omagiile mele doamnei, iar pentru dumneata, un salut cordial,

Virgil Ierunca

[antet tipărit]

Virgil Ierunca, Boite Postale 255

75922, Paris Cedex 19

France

Paris, 31 mai 1976

Dragul meu prieten,

Mulțumesc mult pentru cuvintele de bine și te rog să crezi că dacă posed vreo virtute, aceasta e numai discreția.

Ești foarte drăguț cu cărțile. Ce să spun. Mă interesează mai ales critică, filosofie, poezie, reviste. Nu vreau însă să te dau de cheltuială, pentru că e complicat. Dacă îmi îngădui îți voi lăsa poate o adresă – însă vreau să știu dacă ești de acord – la Torino, unde poți să-mi lași, înainte de a pleca, dublete. Ai cumva, volumul 3 din operele lui Zarifopol? Aș avea nevoie absolută de el.

Altceva ce să mai spun? Cred că mi-ai sporit singurătatea, dacă nu te vei mai întoarce la torino. Cu toată dragostea,

Virgil Ierunca



La împlinirea frumoasei  
vârste de 90 de ani, redacția urează  
Domnului Profesor OVIDIU DRIMBA  
„La mulți ani!”, sănătate și bucurii  
nenumărate.

---

## Interviul Familiei

cu **Gabriel Petric**



„Mesajul muzical nu are  
conținut, ci substanță”

**Radu Lupașcu:** *Îmi face o deosebită plăcere să îți adresez întrebări în cadrul unui interviu ce va lumina... după părerea mea... multe minți în ceea ce privește starea de rock prezentă și probabil viitoare a acestei nații și, nu în ultimul rând, va face cunoscut un pic din istoria ta muzicală, respectiv a trupei Echinox ...*

**Gabriel Petric:** Mă bucur că ne întâlnim din nou și că mai putem depăna pasiunile noastre. Cred, totuși, că în loc de „starea de rock” ar trebui să avem în vedere și în auz „mișcarea de rock”, pentru că iubitorii rockului – adevărații, nu papișorii! – sunt tocmai cei care *n-au stare*. Rockul, până la urmă, nu e...”învârteală”, un termen (i)moral care bălțește pe la noi, ci dinamică, a trupului, dar mai ales a minții. Dacă prin „starea rockului” înțelegi „condiția rockului”, atunci putem discuta liniștiți, doar că termenul „nație” mă cam sperie. E plin plaiul mioritic de profeți care știu ce ni se pregătește, cât și ceasul la care se va decreta la români starea (aici se potrivește!) de (ne)fericire. Or, rockerul nu vrea să fie musai fericit, pentru că, poate, și este deja, ci vrea să fie lăsat în pace. Așa cum nu pui „cătușe florilor”, nu e bine să atentezi la acea dinamică a libertății, la acea energie cosmică a ritmului care irumpe din chitara lui *Hendrix*, din tobele lui *Bonham*, din explozia nucleară *Dream Theater*, din eleganța tumultuoasă a lui *Satriani*, din „filonul aurifer” *Phoenix* sau *Sfinx*, ori din straturile cuantice *Kaki King*...

**R.L.:** *Care a fost prima ta legătură cu muzica rock? Cum te-a „prins”...*

**G.P.:** Aici e o întreagă poveste, deși nu cred că e mult diferită de cea a „generației mele în blugi” (și, deși, în blugi „sunt înfipt” mai degrabă acum decât atunci)

M-am născut într-o luni – *Monday, Monday!* – a anului 1956, odată cu relativa destalinizare și cu revolta anti-comunistă din Ungaria. Firește că, la acea vreme, nu puteam aprecia însemnătatea contextului geopolitic, dar undeva, prin celulele corpului, trebuia să vibreze *Heartbreak Hotel* al lui *Elvis* și, mai ales, *Rock Around the Clock* al lui *Bill Haley and His Comets*, *This Land is Your Land* al lui *Woody Guthrie* sau poemul *Howl* al lui *Allen Ginsberg*. Timpul nu mai avea răbdare cu Ilie Moromete, în schimb se nășteau *Primele iubiri* ale lui *Labiș*.

Anii cei mai tenebroși ai „obsedantului deceniu”, 1951-1953, nu i-am prins, iar pe când regimul Dej își întărea represiunea (1958-1959), mă aflam, mic și fericit, departe de lumea dezlănțuită, într-un sat de pe lângă Deva, unde se auzea doar bâzâitul albinelor, foșnetul grâului și somnul lent al cânepei puse la topit în apele Căianului.

Când am început să mai pricep câte ceva, eram deja la oraș, la Orăștie, în anul de grație 1968, cu toate deschiderile pe care le-a adus, până la închiderea obloanelor din 1971.

Începuturile muzicale au fost...cinematografice. *The Young Ones*, cu *Cliff Richard* și *Shadows*, *In ginocchio da te*, cu *Gianni Morandi*, *Girl Happy* (tradus la noi aiurea, *O fată fericită*) și *Viva Las Vegas* cu *Elvis Presley*, *Dragoste la zero grade*, cu *Iurie Darie*. Mai era și un film ciudat, *Blow-up*, pe care nu-l puteam vedea, având pe afiș inscripția cu litere roșii: „Interzis accesul sub 16 ani!”. Stăteam minute în șir în fața afișului, dar mai ales a celor câteva cadre din film prezentând niște tipi cu plete și chitare electrice atârinate de gât. Mă uitam cu fascinație infinită la tipii ăia rebeli din poză, pentru mine, fructul interzis, neștiind că aveau în față o pagină din istoria rockului: *Yardbirds*, cu *Jimmy Page* și *Jeff Beck*, acesta din urmă într-un act spectaculos de *smashing guitar*, à la *Pete Townshend*.

Rumba *Fort Lauderdale Chamber of Commerce*, cântată de *Elvis* pe marginea piscinei, în *Girl Happy*, ca și *Viva Las Vegas* au fost imboldul romantic decisiv în rugămințile fierbinți adresate părinților de a-mi cumpăra magicul instrument în formă de 8 și cu gâtul lung: CHITARA! Iată-mă, deci, în clasa a VI-a (1968), cu o chitară bulgărească de gât, la care nu știam nici un acord, dar care dădea bine...în oglindă. *Same ol' story!* Puteam să-l imit acum pe *Elvis*, doar piscina și „fata fericită” mai lipseau din peisaj. Repertoriul se amplifică cu hiturile vremii, *Nicola di Bari*, *Giramondo* (versiune *Dan Spătaru*, firește!) sau *Michel Polnareff*, *La poupée qui fait non*.

Apoi, prin 1969-1970, s-au întâmplat niște lucruri cu adevărat miraculoase, care au venit, așa, în avalanșă, și mi-au croit o imagine profundă, de neșters, privind muzica rock. Începuse *Metronomul* lui *Cornel Chiriac*, la *Europa Liberă*, și nu pierdeam o emisiune. Brusc, am trecut de la *În genunchi mă-ntorc la tine*, la *Hush*, *Hey, Joe*, *Satisfaction*,

*All Right Now, Travelin' Band, Fire, Speed King. Shocking rock! Pure and straight!* De la romantism, am trecut la modernism și avangardism. Era atâta energie vital-cosmică în cântecele acelea, încât aș putea zice că a fost Hiroshima pozitivă a vieții mele. Nu conta că habar n-aveam de engleză, iar numele formațiilor erau ortografiate, caligrafic, prin *Carnetul cooperatului: Dip Papăl sau Cridăns Chivatăr Ribabă!* Eram un „child in time” și asta era de ajuns. Apoi a venit *Atom Heart Mother, The Power and the Glory, Fragile, Thick as a Brick*, adâncul acela cerebral al rockului care deschidea ritmurile fundamentale ale trupului către spirit. *Good vibrations!* Culmea e că, prin rock, am ajuns și la muzica clasică, la Beethoven, Wagner, Debussy sau Eric Satie. Ajuns aici, știam că nimeni nu mă va mai putea păcăli în muzică: știam deja pe unde-i sunt rădăcinile și vedeam clar buruienile și florile artificiale care tulburau imaginea. Gurul mi-era *Cornel Chiriac*, fără de care n-aș fi știut mare lucru în domeniu, într-o vreme când, ani de zile, singurul LP original străin (în afara vinilurilor cu *Omega* sau *Illés*) pe care l-am ținut în mână a fost *LA Woman* al *Doors*-ilor!

Aveam însă un mare avantaj. Tata era pasionat de tot felul de aparate electronice. Radio-uri, televizoare (*Rubin 102*, firește), pick-up-uri, magnetofone îmi stăteau la îndemână, prietenește. Cred că am avut primul magnetofon în oraș, iar asta nu era puțin lucru. Umpleam benzi *Orwo* întregi cu emisiunile lui Cornel Chiriac. Și acum mai păstrez benzile cu concertul *Free*, de audio, sau excepționalele emisiuni dedicate lui *Jimi Hendrix*. Din păcate, comentariile sale le-am șters atunci când am aflat că o parte din noi, cei care ascultam *Europa Liberă*, eram în vizorul Securității.

EP-urile cu *Entuziaștii, Cvintetul Mamaia, Sincron, Mondial* sau *Phoenix* au avut și ele un rol special în acea vreme.

Și mai era ceva: spectacolele pe care le dădea trupa *Color* din Petroșani prin anii '70. Nici acum nu pot uita emoția pe care o resimțeam când se dădea la o parte cortina roșie de la Casa de Cultură din Orăștie, iar ei începeau să cânte *Bad Moon Rising* sau *In-A-Gadda-Da-Vida*. Idol îmi era chitaristul solo, un tânăr cârlionțat care făcea show, cânta cu chitara la spate etc., nimeni altul decât viitorul basist la *Phoenix*, *Joshi Kappl!*

**R.L.:** Odată cu pasiunea pentru muzica rock ai aprofundat studiul asupra chitarei electrice? Când ți-ai cumpărat prima chitară și când ai început să cânti?

**G.P.:** Acasă, puneam un microfon în chitara bulgărească, iar din magnetofonul *Tesla* intram în televizorul *Rubin 102*. La „spectacole”, cântam pe chitare împrumutate de la prieteni, celebrele chitare electrice românești *Turist* (bransate la „înfumuratele” – că tot timpul

ieșea fum din ele – *Doina, Delta* sau *Sigma*) sau pe chitare făcute de prieteni ingenioși (*Willy Reitz*, meștere, te salut!) Prima chitară electrică adevărată, un *Ibanez RS-II*, am avut-o târziu de tot și am luat-o de la *Florin Ochescu*.

Am început să cânt cu formația liceului. Se cânta *Gypsy Queen, White Room, Negru Vodă, Tabacco Road*, dar și piese pe care toți le știam, dar nimeni nu știa cine le cântă sau cum se numesc. Mai târziu am dezlegat misterul: *Surfaris – Wipe Out, Rolling Stones – Walking the Dog* (în varianta *Veniți cu noi, veniți cu noi, să dăm în câine c-un pietrol*) sau *Nancy Sinatra – These Boots Are Made for Walking*.

**R.L.:** În perioada studiilor la Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca ai cunoscut trupe rock celebre locale sau muzicieni rock? Ce amintiri păstrezi de atunci?

**G.P.:** Ca student la Litere – între 1975-1979 –, am putut să văd, în concerte, toată floarea rockului românesc. În prim-plan, *Phoenix*, care-și promova *Cantofabule* și *Sfinx*, cu *Lume albă*. Unul din concertele *Phoenix*-ului (cărora li se alăturaseră *Mondial* și *Catena*) – '75? '76? – îmi este viu în minte, poate și pentru faptul că a fost o ocazie unică să-i aud cântând piese străine. Au cântat, între altele, *Doors (Crawling King Snake)* și *Mountain* (sau *West, Bruce and Laing?*), iar aportul lui Kappl era răzbătător. Apoi, au avut diverse apariții cu *Cenaclul Flacăra*, până ce, prin 1977, nu mai rămăsese decât Baniciu și Kappl, să cânte *Mica figaniadă* sau '39 (*Queen*). Publicul întreba insistent „Unde e Covaci?” (acesta era plecat în Olanda), iar Kappl răspundea hâtru: „Zice că mai vin!”.

Apoi m-am răsfățat cu *Experimental Q* și *Modal Q*. Îmi plăceau la nebunie, mai ales că întotdeauna m-a atras latura *prog* a rockului. Puteau fi văzuți des în Clujul deceniului 8, ba la Casa Univesitarilor, ba la Casa de cultură a studenților. Aveam și piesele mele preferate: *Feriga albastră (Experimental Q)* și *Din adâncul pământului (Modal Q)*. Pe chitariștii celor două grupuri, *Valentin Farcaș* și *Cornel Moldovan*, i-am cunoscut mai târziu, prin '85-'86, și chiar am legat prietenie.

Un concert absolut memorabil a fost cel de la Casa de cultură a studenților – 1976, parcă – la care au participat *Experimental Q, Curtea Veche Nr.43* și *Modal Q*. Crema *prog*-ului românesc! Pe *Curtea Veche nr.43* îi vedeam prima oară, iar momentul de improvizație al lui *Sorin Chifiriuc* și *Florin Ochescu* a fost la cel mai înalt nivel artistic. Dacă mai pui la socoteală că mai era și *Mircea Florian* pe acolo, imaginea devine și mai semnificativă pentru „those days”.

Aș evoca aici și concertul *Lokomotiv GT*, din 1977, foarte scurt, de doar 45', cu o Sală a Sporturilor înconjurată de trei cordoane de milițieni, dar răsplătit prin satisfacția de a auzi *Ezúst nyár (Vară argintie)*, de a-i



vedea pe *Gábor Presser* și *Tamás Barta* cântând, totuși, nu în cele mai normale condiții...

**R.L.:** *Între 1980 și 2006 ai fost leaderul grupului art-rock Echinox! Cum a început povestea acestui grup și de ce nu a fost "băgat" în seama de vreo casă de discuri? Au fost încercări, curtuazii ... din partea vreunui producător, sau din partea mass-mediei?*

*Cine erau membrii trupei și ce mai fac ei astăzi?*

*Am ascultat de curând pe YouTube câteva mostre cu trupa Echinox și o pot încadra în "filonul" valoros, dar destul de subțire al rock-ului progresiv românesc... Cu ce alte trupe din acea vreme ai avut contact și care te-a influențat în conturarea acestei expresii muzicale?*

*Piesele cântate erau compoziții proprii sau cântați și cover-uri?*

**G.P.:** *Înainte de a-ți da amănunte despre Echinox, dă-mi voie să-ți relatez un fapt real, care poate fi luat și ca o parabolă.*

Undeva în nordul Africii se află o peșteră. Acolo, la metri sub pământ, vizitatorii au parte de un spectacol mirific-tulburător. În peșteră trăiește o colonie de păianjeni-licurici, niște insecte care, asemenea licuricilor, emit o lumină puternică. Ei bine, acești licurici stau așezați cuminte pe tavanul peșterii. Până aici, nimic deosebit, dar vizitatorul care privește mai atent observă cu uimire că aceste insecte luminoase, care nu văd niciodată lumina zilei, nu stau pe plafonul peșterii în neorânduială, ci sunt grupate așa cum sunt constelațiile pe cer: colonia asta de licurici subpământeni formează o HARTĂ A BOLȚII CERESTI, cu *Carul Mare*, *Carul Mic*, *Orion* etc. Fiecare licurici al tenebrelor joacă rolul unei stele și se rânduiește pe tavanul peșterii asemenea constelațiilor de pe cer!

Mă vei întreba ce are licuriciul cu...prefectura. E simplu: povestea reală de mai sus explică, după mine, ce înseamnă *UNDERGROUND*, adică să fii sub pământ, invizibil, dar să știi exact ce se întâmplă *OVERGROUND*, la suprafață; să cânti undeva într-o pivniță, dar să te orientezi după harta cerească a valorii muzicale, estetice.

E ceea ce s-a întâmplat *Echinox*-ului, care n-a ajuns să fie vizibil, prin vreun CD - s-ar fi numit *Avatar*, zice licuriciul din peșteră - pe piața autohtonă, deși am migălit mii de ore la piesele noastre, acolo, într-o pivniță, unde, e drept, nu ne deranja nimeni. Eram departe de lumea înlănțuită, pentru că *noi eram lumea dezlănțuită!*

*Echinox* ia ființă în 1980, în Orăștie, la poalele Kogaionului, la inițiativa mea (chitară, compoziții, versuri) și a lui *Pompiliu Bota* (da, actualul președinte al Uniunii Naționale a Barourilor din România - aripa paralelă, pe vremea aceea mare fan *Beatles*, vocalist și chitarist, catalizator al creațiilor *Echinox* de atunci). Îi mai aveam alături pe *Cornel Chioveanu* (chitară) și *Jean Petruța* (tobe; era printre pușinii

toboșari din zonă care putea bate ritmuri à la Costin Petrescu!). Mai târziu, ni s-a alăturat la chitară bas *Willy Reitz*. Atunci am pus la punct un soi de operă-rock, *Iarba fiarelor*, pe care am prezentat-o în concerte la Orăștie și Timișoara. Era mai degrabă un folk-rock, cu puternice influențe *Phoenix* și *Jethro Tull*.

După ce Pompiliu Bota pleacă pe drumuri proprii, în trupă sunt cooptați *Emil Balomiri* (ch.bas, voce) și *Călin Ciama „Efendi”* (clape), formulă cu care am participat la festivalul „Constelații rock”, Râmnicu-Vâlcea, 1985. Creațiile din acea perioadă sunt puternic marcate de *new wave* (v.Învingătorul, <http://www.youtube.com/watch?v=A8IsynJJMr8>). Tot atunci am înregistrat un *demo*, cu ajutorul unui prieten chitarist ex-*Echinox*, *Szilagyi Imre*, piesa *At the Watershed (La cumpăna apelor)*, pe versuri de L.Blaga) creație *pop* pe care intenționam s-o trimitem la concursul *Billboard*. După ce vameșii români au ascultat-o și răsascultat-o, au decretat: piesa are 4', iar caseta *TDK* are 90'. Oare nu cumva în celelalte 86' de bandă liberă sunt ceva mesaje criptate adresate SUA? Așa că acea casetă n-a ajuns niciodată la urechile lui *Carlos Santana*, membru în juriul *Billboard*. *Funny, isn't it?*

Prin 1994, suntem în formulă fără clape, cu *Rudy Plasser* la chitară, *Gabriel Hărăguș* la tobe - o adevărată uzină ritmică! - și, mai târziu, *Mihai Butnariu*, vocal. Ultima formulă creativă (deh, proggerii mai cântau și pe la nunți...) a fost cea din 1997, formula cea mai solidă: *Gabriel Petric* (ch.), *Emil Balomiri* (bas, voce), *Florin Demea* (ch.), *Gabriel Hărăguș* (tobe) și *Mihai Butnariu* (voce). Cântam un *prog-rock modal*, cu inflexiuni *heavy-metal*. Piese reprezentative: *Teach Me* (<http://www.youtube.com/watch?v=SA1Z5FLA1Vw>), *In the Mood*, *Salad Days*, *Day after Day* ([http://www.youtube.com/watch?v=7tAFKB\\_94l0](http://www.youtube.com/watch?v=7tAFKB_94l0)), *Cântec de tranziție*, *Camarila (pe o temă de Richie Kotzen)* (<http://www.youtube.com/watch?v=8-TmV58V2Zw>), *Reflector*.

La repetiții încercam *Men at Work*, *Gentle Giant* (singura piesă... abordabilă: *Underground!*), *Dixie Dregs*...Cover-urile din concerte se mișcau în zona *Focus*, *Whitesnake*, *Police*, *Aerosmith*, *Thunder*, *Santana*, *Don Henley*, *Compact*, *Holograf* etc.

Multe piese ample n-au ieșit niciodată din sala de repetiții, între care *Sarea pământului* (cu influențe accentuate *Gentle Giant*), sau *Tărtăria*.

Publicistic, am fost sprijiniți, în „Săptămâna”, de *Florin Silviu Ursulescu* și *Andrei Partoș*.

Stilul formației a fost impus atât de pasiunile cât și de...limitele noastre muzicale. Compozițiile (muzică și versuri) îmi aparțineau integral - dar aportul unui muzician excepțional ca *Milu Balomiri*, în zona aranjamentelor muzicale, sau pecetea unui chitarist virtuoz ca *Florin Demea* sunt imperios menționabile. Tindeam către o muzică de

natură conceptuală („idei manifestate în formă sensibilă”), din zona *prog*-ului, evident, mai ales că toți iubeam trupe ca *Jethro Tull*, *Yes*, *Rush*, *King Crimson*, *Gentle Giant*, *Dream Theater*. Doar două lucruri ne lipseau din recuzita clasică a *prog*-ului: clapele (le-am avut doar în perioada *new wave*) și un anumit nivel de virtuozitate instrumentală (cu care ne luptam, toți fiind auto-didacți). În rest, toate elementele erau la locul lor: armonii insolite, măsuri impare, piese lungi, de 10-20', aranjamente baroce...

Din păcate, nu avem nici o înregistrare profesională, de studio, deși o tentativă a existat, în 1997. Variantele de pe *Youtube* sunt foarte precare la capitolul *sound*...

Prin trupă au mai trecut *Szilagyi Imre*, *Lucian Darie*, *Ioan Lupu „Charlie”*, *Laurean Bran*, *Richard Tauber*, *Harald Tauber*, *Gigi Stauber*, *Ferry Filker*, *Adelina Boloș* (acum cântă cu *Emeric Imre* și *Twisted Cables*), la sunet ne ajutau *Nicky Igna* și chitaristul *Mimi Marcu*, la scenografie *Angela Dumitru*.

Ce mai fac membrii trupei? Clăparul, *Călin Ciama „Efendi”*, a avut o bogată activitate cu *Iris*, *Compact*, *Semnal M* și *Mike and the Blue Spirits*. *Rudy Plasser* cântă la *Slide*. *Florin Demea* e acum chitarist la *Riff*. Basistul *Emil Balomiri* e în Norvegia, a cântat cu *Roy Martin Band*, cu care a colaborat și toboșarul *Gabriel Hărăguș* (*v.Keep on Trying*, [http://www.youtube.com/watch?v=j\\_tZFxV-nh0](http://www.youtube.com/watch?v=j_tZFxV-nh0)) și e implicat, alături de muzicieni străluciți din țara fiordurilor, cum ar fi *Ole Bjørn Berge* și *Geir Milton*, în diverse proiecte.. Subsemnatul, scrie eseuri și cărți de filozofie, iar din când în când, în cerc restrâns, mai oferă câte un recital de *fingerstyle guitar*. La orice oră din zi sau din noapte îți poate spune cele o mie de proiecte ale sale. Unui proiect îi alocă, în general, 10 ani. Socotiți acum...

**R.L.:** *Ai schimba ceva din trecutul tău dacă ai putea face aceasta? Ai alege alt drum?*

**G.P.:** N-aș schimba nimic.Trăim în cea mai bună dintre toate lumile posibile...

**R.L.:** *Printre primele tale articole despre muzica este și acesta: „Anul 1970 în muzica pop. O încercare sinoptică /la cererea cititorilor/, publicat în “Napoca Universitară”, nr. 1-2, 1982.” Ai încercat să mai scrii despre acei ani și după 1989? Este bine să cunoaștem acele începuturi... pot avea un ecou în mintea tinerilor de azi?*

**G.P.:** Articolul acela l-am scris exasperat de precaritatea informațiilor muzicale din acea vreme. Și astăzi cred că acea perioadă din jurul anului 1970 e o piatră de temelie a rockului care merită răsascultată. Există în muzica aceluși timp o inventivitate extraordinară, inspirații

melodice absolut cuceritoare și improvizații debordante, dar mai presus de toate, o onestitate a actului artistic care, în firescul ei inaugural, cu greu se mai găsește azi în pletora de stiluri – multe artificiale, comerciale – ale unor artiști înghițiți de mașina businessului muzical. După 1989, m-am concentrat mai mult pe eseistica literar-filosofică, dar, sporadic, am scris despre „rădăcinile” fenomenului rock și am publicat o metodă de chitară modernă.

**R.L.:** Pregătirea și cultura de profesor de limba și literatura română îți poate oferi privilegiul de a educa și modela caractere... Ai încercat să le atragi în „spațiul” rock?

**G.P.:** La orele mele de română se cântă *Phoenix, Compact, Holograf, Vama Veche, Doru Stănculescu, Mircea Vintilă, Poesis, Pasărea Colibri* ș.a. Liceenii par uneori dezorientați (deh, mai ascultă și prostii...), dar adesea mă surprind plăcut prin bunul lor gust. E plăcut să intri la oră și să auzi pe cineva fredonând *Englishman in New York* sau *Lemon Tree*. Ori să fiu întrebat de discografia *Rage Against the Machine*. Sau să surprind pe vreunul cu chitara mea acustică, nelipsită din cabinet, încercând rifful din *Sweet Home Alabama, Floods, Iron Man* sau *Highway to Hell*. Într-o vreme chiar am avut un grup vocal, *Woodsong*, unde cântam fel de fel, de la *Cat Stevens* la *Nirvana*. „Acum mă mulțumesc să cânt cu ei *Plumb* de Bacovia: melodia de la *The House of the Rising Sun* se potrivește perfect pe metrica bacoviană. Și așa, învățăm și poezia pentru BAC. Când îi surprind pe elevi în flagrant delict de ignoranță, iau măsuri: *Youtube*-ul e mereu la dispoziție! O fostă elevă, acum prin țări străine, mă întreba deunăzi pe *Mess* dacă mai duc casetofonul la oră și pun *Stairway to Heaven. Of course I do!* E drept că și eu mai învăț de la ei: *You and Me (Lifehouse)* și *Fairytale Gone Bad (Sunrise Avenue)* – două piese superbe de rock alternativ – mi-au fost recomandate de „victimile” mele din bănci.

Când au venit *Jethro Tull* prima dată să concerteze la noi, am luat câțiva rockeri împătimiți din liceul nostru, *Aurel Vlaicu*, și i-am dus la București. Așa s-a născut și rubrica de rock a revistei școlii, *Măiastra*, care a debutat cu o cronică la spectacolul trupei lui *Jan Anderson* din 1994!

**R.L.:** Ce legătură este între revista „Echinox” din Cluj și trupa rock Echinox din Orăștie?

**G.P.:** Ucenicia publicistică am făcut-o la revista studentă „Echinox”, al cărei redactor am fost în ultimii ani de facultate. De îndată ce am înființat trupa mea de rock, am botezat-o *Echinox*, dintr-un fel de nostalgie a anilor studenției, dar, poate, și din dorința ca o parte din spiritul rafinat al revistei clujene să se reverse, totemic, asupra muzicii noastre.

**R.L.:** Există vreo contradicție între religie și muzica rock?

**G.P.:** Da și nu. Nu, în măsura în care religia – ca legătură cu transcendentul –, a avut nevoie, din cele mai vechi timpuri, pe lângă *mit*, și de *rit*, acesta însemnând muzică, ritm, dans. Da, în măsura în care religia, în formele ei cristalizate, confesionale, postulează un conflict puternic între carne și spirit. Rockul are o componentă erotică profundă care nu se prea împacă cu asceza religioasă. De aici, însă, până la demonizarea rockului, e o cale lungă. Sigur că acolo unde funcționează deviza "sex, drugs and rock and roll" ne aflăm doar la un nivel formalist, de transă superficială. Aici e doar con-textul simplist al rockului, nu esența sa. Ambiguități există, dar delimitările trebuie făcute. Motivul satanic, prezent în muzica rock, adus ca argument de habotnici sau de adversarii rockului, trebuie și el privit cu prudență. Lăsând la o parte anumite manifestări infantil-teribiliste, în rest nu cred că avem *invocații* ale Răului, ci tragice *citări* sau *simboluri* ale acestuia, în sens baudelairian. Pe de altă parte, trupele de *christian rock*, de rock creștin, dincolo de anumite rezultate remarcabile în plan muzical (*Stryper*, *Matt Redman*) și în pofida unor apologeți ca *Tom Beaudoin*, nu mi se par convingătoare. Cum ar arăta o orientare de rock republican? Sau de rock monarhist? Muzica nu trebuie amestecată cu propaganda, de orice natură ar fi ea. Mesajul trebuie să transpară în mod firesc din actul artistic (vezi *protest song*-urile anilor '60), nu prin program, cincinale sau tematici exclusiviste. MESAJUL MUZICAL NU ARE CONȚINUT, CI SUBSTANȚĂ!

**R.L.:** Ai scris în cartea ta *Tragicul și Creștinismul* că: „Omul se află sub oblăduirea sensului ... „Sensul este temelia existenței. În sens e adevărul și existența ei... Persoana dă sens lucrurilor... După credința creștină sensul absolut necesar pentru toate e în Persoana divină...”. *Starea de rock în România are vreun sens? Suntem doar o rămășiță din rezistența culturală rock începută odată cu opresiunea comunistă...*

**G.P.:** Bună întrebare! Dar problema sensului poate fi pusă în relație, nu doar cu rockul, ci cu arta, în general, post-1989. O radiografie (trans) lucidă a societății românești revelează multă zvăpăială și vulgaritate și un slab contur al contraculturii. Or, rockul autentic asta înseamnă: contracultură, revoltă, E acea *revoltă permanentă* de care vorbea *Albert Camus* într-o carte celebră. Într-o astfel de revoltă s-ar înscrie *Jocul (Phoenix)*, *Somn bizar (Iris)*, *Dematurizarea (Volta)*, *Dumnezeu nu apare la știri (Vama)* sau *Loc lipsă (Luna amară)*. Dar ce impact au? Muzica autentică ar trebui să bată, cel puțin într-o parte a temeliiilor ei, către „poli-tic” (ca să folosesc un joc de cuvinte al lui *Kamol*), nu către politică, ci către *politic*, către acea formă de așezare *solidară* în cetate; să clatine din spoieli, să zdruncine prejudecăți și să dea bobârnace ferme florilor artificiale și aromelor sintetice. Nu prin lozinci sau prin

câte-un *Fuck you!* strigat de pe scenă. Prin trăire, implicare, valoare. Prea adesea folosim sintagma „rock românesc” sau „rock balcanic”, în sens peiorativ și, din păcate, tot adesea, pe bună dreptate. Revolta rockului trebuie manifestată în substanță, nu în mimetisme, mai mult sau mai puțin facile. Rockul nu e vizibil/audibil în media, dar nici nu pare a-și construi o imagine estetică cu impact social ferm. E de lucru...

**R.L.:** Ai publicat numeroase articole și studii în reviste prestigioase din străinătate „*Guitar International*”, și „*Galpin Society Journal*” – Anglia, „*American Lutherie*” – SUA, „*Musikblatt*” și „*Das Instrumentenbau Zeitschrift*” – Germania)... Ce experiențe interesante avem noi românii a le împărtăși?

**G.P.:** E de reținut că toate aceste articole și studii mi-au fost cerute de redactorii-șefi ai revistelor respective. Erau profund interesați în a ști cât mai multe despre condiția chitarei – îndeosebi a chitarei clasice – în România, despre lutierii de aici și alte aspecte legate de istoria și construcția instrumentului. Compozitorul și muzicologul *Lance Bosman*, de la „*Guitar International*”, mi-a povestit că, la ședințele de redacție unde s-a hotărât, în 1987, publicarea articolului meu despre istoria chitarei în România, membrii redacției și-au dat seama, cu jenă, că nu știau aproape nimic despre țări ca România, Bulgaria, Ungaria. În schimb, toți cei cu care am discutat aici, în țară, erau foarte sceptici în legătură cu proiectele mele. Ideea era că nu prea avem cu ce ne lăuda în străinătate, că nimeni nu se va osteni să ne bage în seamă ș.a. Realitatea, până la urmă, a fost, din fericire, alta.

Un lucru amuzant e că, la început, intenționam să public o anchetă (pe care am și demarat-o) despre condiția chitarei rock în România, în faimoasa publicație „*Guitar Player*” (revista americană o văzusem prima dată la un „frumos nebun” al chitarei din Deva, *Mircea Savu*, care se răsfăța cu un *Les Paul Custom* și o *Messa Boogie* care impuneau respect și admirație!) Cum am ajuns pe partea revistelor de chitară clasică îți voi povesti altundeva.

Ce experiențe interesante le putem împărtăși străinilor? Îți dau două exemple.

La începutul anilor '90, un francez, mare amator/promotor de muzică progresivă, m-a vizitat și m-a rugat să-i fac o inițiere în *prog*-ul românesc. I-am dăruit discuri cu *Phoenix* și *Sfinx*. *Zalmoxe* l-a fascinat teribil. A trebuit să-i traduc toate versurile în franceză. I-am dat și o casetă cu trupa *D'aia* din Petroșani și i-am indicat unde poate asculta benzi cu *Experimental Q*. Era ferm hotărât să scoată niște CD-uri cu *Sfinx* și *D'aia* în Franța, la *Musea*. Probleme de copyright și alte disfuncționalități au împiedecat aceste lucruri, dar rar mi-a fost dat să văd un interes mai viu pentru *prog*-ul românesc...



Al doilea exemplu e legat de participarea mea, ca invitat al Universității „Humboldt” din Berlin, în 1991, la Conferința internațională organizată de *IASPM (International Association for the Study of Popular Music)*. Am ținut atunci o comunicare referitoare la condiția muzicii pop și rock în România comunistă dinainte de 1989 (o versiune prescurtată a comunicării, aici: [http://www.freeforessays.com/show\\_essay/12166.html](http://www.freeforessays.com/show_essay/12166.html)). Am avut atunci discuții interesante cu muzicologi din Japonia, Finlanda, Olanda, precum și un interviu la un radio nemțesc, unde le-am pus muzică rock românească. Toți erau interesați de ce se întâmplă pe la noi. Din păcate, însă, noi nu știm să fructificăm acest interes...

**R.L.:** De ce în Ardeal muzica rock are mai mulți adepți decât în alte locuri din România? Este „de vină” numai apropierea geografică?

**G.P.:** N-aș intra aici prea mult în matricea transilvană. Cred că unul din motive este co-existența mai multor etnii, români, maghiari, sași. Până la urmă, e vorba de circulația informației și ambientul multicultural, dar, cine știe?, poate și de spiritul *heavy* (pe românește: „vârtos”) al românului de pe-aici.

**R.L.:** Crezi că în Occident rock-ul, blues-ul, jazz-ul își vor pierde identitatea în acest secol...?

**G.P.:** Foarte probabil. Lucrurile se mișcă repede în jurul nostru. Postmodernismul aduce fuziunea genurilor și stilurilor. Rockul pare nițel obosit, jazzul umblă la *world music*, iar bluesul e încă viu prin calitatea sa de rădăcină. Dar până când?

**R.L.:** Cum justifici depravarea la care s-a ajuns în special la televiziunile comerciale? Termeni ca: vedetă, politician, model, interlop, super, senzațional, extraordinar și-au pierdut conotațiile pozitive sau negative (după caz...)?

**G.P.:** De ani de zile suntem în „tranziție”. La noi, în mod paradoxal, tranziția nu face trecerea de la o stare la altă stare, ci prinde o formă de sine stătătoare. E asemenea unui mutant. Nici laie, nici bălaie, nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, nici rece, nici fierbinte: o struțocămilă care are deja cuiburi solide, unde-și produce ouăle pestrițe și cocoașele gheboase. Nu există criterii valorice! Între V.I.P. și valoare e o prăpastie! Nu există principii (și o societate fără prințipuri carevasăzică...). Suntem tot în zona lui Titu Maiorescu, a „formelor fără fond”. Artă, muzica, e și ea afectată de o astfel de presiune a spoielii și a *ratingului*. Ce e, în definitive, „comercialul” (nu „comerțul”!) decât ambalaj, sclipici, iluzie? Dar ce te poți aștepta de la un „cetățean” a cărui viață interioară se rezumă la „super” și „nașpa”? Și care se holbează la OTV! Păi dacă țara te vrea prost! Tu de ce n-ascuți manelele? Uite d’acia!!!

**R.L.:** *Împărtășim aceeași dragoste pentru marele Nichita! Putem spune că avea o cultură rock?*

**G.P.:** Îți voi da un răspuns indirect, în două părți.

I. L-am văzut pe *Nichita Stănescu* o singură dată, prin anii '70, la Cluj, când a acceptat să recite o poezie în fața studenților Era vorba de poemul *Tocirea*. Așa cum l-a rostit, apăsător, cu rifful acela triadic format din coriambi (soldatul „măr-șă-lu-ia, măr-șă-lu-ia, măr-șă-lu-ia”) a sunat ca o piesă de *Black Sabbath*, un *Iron man*, să zicem. Impresionant!

II. Le-am dat odată o lucrare de control elevilor de clasa a XII-a. Trebuiau să interpreteze versurile lui Nichita: „Leoaică tânără, iubirea/ mi-a sărit în față./ Mă pândise-n încordare/ mai demult./ Colții albi mi i-a înfipt în față/ m-a mușcat leoaica, azi, de față”. Un elev isteț, dar nu prea silitor, mi-a scris pe foaie doar atât: „*Wild thing/ You make my heart sing!*”. Nu l-am mai întrebat dacă e *Troggs* sau *Hendrix*. I-am dat 10!

Continuând acest joc inter-textual, aș spune că cele 11 *elegii* ale sale pot fi traduse prin „necuvintele” piesei *Larks' Tongues in Aspice de King Crimson*. Cu siguranță, spiritul rock există în rostirea poetică nichitastănesciană.

**R.L.:** *Te-ai gândit la un clasament al celor mai bune 10 compoziții rock din toate timpurile?*

**G.P.:** Nu e un top, e un playlist, în ordine aleatorie:

1. *Led Zeppelin - Stairway to Heaven*
2. *Free - All Right Now*
3. *Jimi Hendrix - Voodoo Chile (slight return)*
4. *Eagles - Hotel California*
5. *Yes - Owner of a Lonely Heart*
6. *Oasis - Wonderwall*
7. *Beatles - Let it Be*
8. *Jethro Tull - Thick as a Brick*
9. *Lynyrd Skynyrd - Sweet Home Alabama*
10. *Don Henley - Boys of Summer*

Abia l-am scris, și încep remușcărilor. Ce fac cu *Whole Lotta Love*, *Fields of Gold*, *Oh, Well*, *Here Comes the Sun*, *Hocus Pocus*, *Surfing with the Alien*, *Comfortably Numb*, *Battle of Evermore*, *Little Wing*, *Honky Tonk Woman*, *Jump...?*

**R.L.:** *Ce este un Riff?... parafrazând articolul tău din „Sunete” din anul 2004...*

**G.P.:** N-am să repet ce am spus acolo. Rifful e o țără de muzică, un quasar din lumea ritmic tonală, o repetiție cu dobândă.



**R.L.:** *Ne poți oferi o succintă caracterizare a geniului Hendrix?*

**G.P.:** *Hendrix înseamnă redescoperirea unor arhetipuri pe coardele chitarei electrice, instrument al modernității. Energie elementară prezentată magistral, în "vrie ascendentă", transformarea chitarei în membru corporal, prelungire organică, gata de sărbători dionisiace, cititor de "rădăcini", trăitor "un anotimp în infern", maestru incontornabil al vulcanilor interiori, fertili, dar, vai!, totul cu prețul arderii prea rapide, al combustiei cruto-devoratoare. Parafrazând un vers celebru al lui Ion Barbu: Sfânt trup și hrană sie-și, Hendrix rupea din el!*

**R.L.:** *Citez din cartea ta: "Prima datorie a creștinului: a fi fericit ... A simți adânc nenorocirea condiției omenești...". După părerea ta, cum a evoluat muzica în România și de ce acest declin? Ce se mai poate face?*

**G.P.:** Acest declin e prețul plătit pentru ani de frustrări, în timpul regimului totalitar ceaușist. Din păcate, degringolada era de neevitat. Nebunul nu mai are ochii închiși, îi deschide și se sperie de propriile-i preziceri. Rockul e trăire și mișcare profundă, de aceea el își găsește greu locul într-o societate condusă de incompetenți fuduli și aclamată de naivi duși de val. Mai sunt și probleme de mentalitate. Mă gândesc la aspectul etico-ecologic al fenomenului rock: câți suntem dispuși să adunăm - așa cum fac fanii *Grateful Dead* - gunoaciile rămase în urma concertelor?!

Tot ce se poate face e să nu lăsăm sunetele să se stingă. Așa, poate, se vor așeza instituțiile, armonic, și se vor (re)descoperi energiile autentice.

**R.L.:** *Unul din hobby-urile tale declarate este explorarea internetului! De ce?*

**G.P.:** *J.L.Borges* își imagina paradisul ca o bibliotecă. Cam asta e internetul și pentru mine (poate fi și iadul, firește!). O sursă inepuizabilă de informație prin care pot recupera, rapid, multe lucruri de care n-am avut parte la vremea lor (cărți, muzică, artă plastică, enciclopedii și câte multe altele). *Google Books* sau *You Tube*, ca să dau doar niște exemple frugale, sunt biblioteci redutabile! Mă plimb în hipertextul internetului cu sentimentul că am de înfruntat un labirint. E aici o salvare greu de descris. Dar, atenție, eu vin spre internet din biblioteca tradițională. Am un background classic. Văd internetul ca pe o unealtă. Cartea rămâne sacrosanctă pentru mine. Altfel, dacă pornești *dinspre* internet, pur și simplu nu ți se deschide Biblioteca, poți rămâne prizonier al pălăvrăgelii pe *Mess*, rătăcești prin junglă, iar Fiara te înfulecă...

**R.L.:** *Ultimul cuvânt, te rog să îl adresezi, cititorilor fideli ai site-ului [www.artasunetelor.ro](http://www.artasunetelor.ro).*

**G.P.:** Tocmai vorbeam de virtuțile internetului. Iată că în absența unor publicații „pe hârtie” (dă-mi voie aici să fiu puțin nostalgic după „*Musical Report*” și „*Art & Roll*”), mai numeroase și de calitate, un site ca *artasunetelor* e apă vie în marasmul social de zi cu zi. Personal – dar mie mi se mai adaugă prieteni numeroși! – sunt absolut încântat de conținutul site-ului, de filtrul valoric ridicat în ce privește reperele estetic-muzicale, de ineditul materialelor din sumar, cât și de vioiciunea cu care sunt semnalate evenimente muzicale valoroase. Este evident că tu, *Radu Lupașcu*, binecuvântezi locul, cu dăruire și competență. Iar atâta vreme cât mai avem timp și dorință de muzică bună, nu cred că totul e pierdut. La bună vedere sau auzire în universul mirific al ARTEI SUNETELOR!

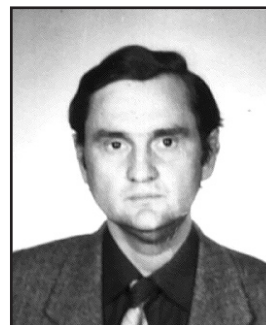
Mulțumesc!

Interviu realizat de *Radu Lupașcu*  
03 martie 2009

---

## Cronica teatrală

### Mircea Morariu



#### Neconcordanțe absolute

Teatrul Național "Radu Stanca" din Sibiu; *Turandot* după *Carlo Gozzi*; Scenariul-*Lia Bugnar*; Regia- *Andriy Zholdak*; Scenografia- *Dragoș Buhagiar*; Muzica- *Vladimir Klykov*; Light-design-ul- *Dragoș Buhagiar* și *Andriy Zholdak*; Video- *Andriy Zholdak* și *Vladimir Klykov*; Cu- *Ema Vețean*, *Florin Coșuleț*, *Constantin Chiriac*, *Cătălin Pătru*, *Pali Vecsei*, *Eduard Pătrașcu*, *Cristina Flutur*, *Veronica Popescu*, *Simina Contraș*, *Vlad Robaș*, *Emöke Boldiszar*; Data premierei - 1 octombrie 2009

Ținând cont de unele experiențe anterioare, la începutul verii trecute, cu prilejul Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu, înaintea spectacolului cu piesa *Woyzeck*, regizat de *Andriy Zholdak* la *Agency Culture* din Ucraina, am pregătit sacul cel mare și am așteptat să se umple. Nu s-a umplut, iar în cronică publicată în nr.8-9-10 din 2009 al revistei *Teatrul azi* am explicat, cred destul de argumentat, dar și fără ocolișuri, de ce s-au petrecut astfel lucrurile.

Între timp, am citit o seamă de reflecții despre funcția, rolul și valoarea repetițiilor, despre cum înțelege *Zholdak* misiunea regizorului, pe cea a actorilor, prezența publicului dar și pe cea a criticilor, reflecții pu-

blicate în volumul *Repetițiile și teatrul reînnoit-Secolul regiei*, apărut sub coordonarea lui *George Banu* la editura bucureșteană *Nemira*. Așa am aflat că în opinia lui *Andriy Zholdak* „regizorul nu e om, el poartă doar costum omenesc, are stomac, inimă, plămâni, dar regizorul este un trimis”, că „regizorul e un penis, o putere, e un zeu al însemințării, al focului, cum spuneau grecii și romanii. Cu sperma, cu forța și pasiunea sa, el trebuie să intre în actorul-vagin și să-l frângă, să se unească cu el”, că „actorul trebuie să facă flori”, că „actorul-vagin este un actor deschis, care lasă să pătrundă în el personajul, partenerul, lumea, mirosurile, regizorul, textul”, că „spectatorii sdunt rechini sătui” în vreme ce „criticii sunt rechini flămânzi... care abia așteaptă să îi mănânce pe artiștii tineri, să sugă sângele din ei, să castreze anumiți regizori sau, dimpotrivă, să se culce cu ei din punct de vedere artistic”. Vă las să descoperiți și alte asemenea citate și să decideți dacă le luați în serios ori le socotiți produsul minții unui teribilist cu orice preț.

În ceea ce mă privește, cum nu am trecut (încă) la canibalism, cum nici vampir nu am devenit, cum nici nu nutresc dorința de a mă culca, fie

și doar din punct de vedere artistic, nici cu Andriy Zholdak și nici cu un alt regizor, fie el român sau străin, ci mă mulțumesc cu spectacolele bune, inteligente, oferite de aceștia, spectacole apte să îmi reînnoiască mereu și mereu dorința de a merge la teatru nu doar fiindcă trebuie și pentru că sunt obligat să scriu un anume număr de cronici pe lună, mărturisesc că am luat drumul Sibiului, locul care mi l-a revelat cu ani în urmă pe directorul de scenă ucrainean, cu cele mai bune intenții, știind că acolo am văzut spectacole precum *Idiotul* sau *Othello?!* semnate de acest regizor, spectacole care au însemnat ceva pentru mine, ca spectator dar și ca om-critic. Am plecat la Sibiu plin de optimism cu atât mai mult cu cât Zholdak ne poftea acum la premiera spectacolului cu piesa *Turandot* de Carlo Gozzi, text pentru care am o anume sensibilitate. Știind, în plus, tot de la Andriy Zholdak că „ pentru actor și pentru regizor este important să aibă un text mare pentru a-și putea lua avânt. Trebuie să le permită să facă multe curbe, dar să nimerească, totuși, într-un oraș”. Iar *Turandot* (de fapt, *Prințesa Turandot*), piesă scrisă de Carlo Gozzi în anul 1762, inspirat fiind de o culegere de povești persane a unui orientalist francez cu o oarecare notorietate în epocă, nu este neapărat un „text mare”, dar o piesă bună este. Ea oferă toate condițiile, atât actorilor cât și regizorului, spre a-și lua cât avânt doresc. Se vede însă treaba că atât de avântat a fost regizorul nostru, iar curbele în care s-a angajat el atât de mari, încât nici de data aceasta, precum în cazul *Woyzeck*, orașul nu a fost atins. Cu toate că, spre deosebire de spectacolul cu minunata piesă a lui Georg Büchner, în cazul de față o bună parte din ceea ce a scris Gozzi

a putut fi auzit pe scenă. Auzit e un fel de a spune. Mai exact, asta s-a petrecut atunci când replicile au fost rostite de Constantin Chiriac, interpretul lui Altoum, în vreme ce el s-a lăsat doar ghicit din gura lui Florin Coșuleț (Calaf), a lui Cătălin Pătru (Barach) ori a Emei Vețean (Turandot) și asta fiindcă Constantin Chiriac dispune de pregătirea vocală și de antrenamentul absolut necesare pentru tonul necondiționat în forță impus celui mai consistent segment al montării, în vreme ce mai tinerii lui colegi, nu. Spun lucrurile acestea cu părere de rău și nu fiindcă de abia aș fi așteptat să îi „manînc” pe junii artiști ori să sug sângerile din ei, cum eronat socotește regizorul.

Nu e mai puțin adevărat că între ceea ce se vede și ceea ce se spune pe scenă e o distanță cosmică. Bună parte din poveste e transferată de regizor în vremea celui de-al treilea Reich, Altoum e o imagine mai mult ori mai puțin aproximativă a lui Adolf Hitler, un Hitler înveșmântat în costum de ss-ist cu zvastică, dar și cu coroana monarhică, tare incoerent însă în dorințele sale. Vrea să termine degrabă cu războiul, cu lupta, cu vărsarea de sânge, dar comandă la telefon noi și noi atacuri, o dorește pe cruda Turandot măritată și cuminiată, dar are față de ea tot felul de porniri incestuoase. Ba chiar și Calaf, și Barach sunt ofițeri naziști nu prea se înțelege bine de ce și pentru ce. De fapt se înțelege. Doar fiindcă așa vrea megavoința directorului de scenă căruia puțin îi pasă de rigoare, de coerență, de logică ori de bun simț teatral. Pentru Zholdak importante sunt numai și numai imaginile. Iar cum „regizorul e o matrioșcă gigantică” acestea sunt bogate, nenumărate, copleșitoare

în sine, teribil dar și cât se poate de gratuite. Vin dinspre actori, dinspre scenografia opulentă a lui Dragoș Buhagiar, dinspre imaginile filmate dar și dinspre muzica de scenă compusă de Vladimir Klykov.

Toate astea se întâmplă până ce Carlo Gozzi, trezit din somn, apare sprinten pe scenă (Pali Vecsei) și în vreo zece minute de spectacol rezumă cam tot ceea ce se întâmplă în piesa lui după ce Calaf a răspuns exact la cele trei întrebări puse de Turandot. Se poate ca regizorul să fi mizat pe contrapunct, tot la fel cum nu e exclus ca, săturat de atâta zgomot și de atâta opulență vizuală, să fi vrut să termine cât mai rapid cu puțință montarea. Sigur sunt doar de un singur lucru. Că nefiind nicidecum un rechin flămând cum credea Zholdak, am părăsit rapid sala ca nu cumva să mi se aplece după meniul atât de sățios servit de voința tiranică a regizorului, meniu în care felul de bază se cheamă-cum altfel? - „neconcordanțe absolute”.

## Ionesco în două dintre piesele lui fundamentale

UNATC București- *Cântăreața cheală* de Eugène Ionesco; Traducerea- Vlad Zografi și Vlad Russo; Regia- Ciprian V. Nechita; Cu- Mădălina Anea, Costin Cambir, Letiția Vlădescu, Marius Ursu, Silviu Debu, Dana Stîngă; Data reprezentației- 4 octombrie 2009

Teatrul Național din București- *Lecția* de Eugène Ionesco; Traducerea- Vald Zografi și Vlad Russo; Regia- Horațiu Mălăele; Scenografia- Horațiu Mălăele și Florilena Popescu; Cu- Horațiu Mălăele, Victoria Dicu, Aylin Cadîr, Diana Stancu; Data reprezentației- 4 octombrie 2009

Doar o singură zi am putut petrece la Galați, unde, între 1 și 8 oc-

tombrie, s-a desfășurat cea de-a XX a ediție e Festivalului de Comedie. O întâmplare fericită a făcut ca în ziua respectivă să pot vedea două spectacole cu piese de Eugène Ionesco- primul cu *Cântăreața cheală*, cel de-al doilea cu *Lecția*, spectacole de calibre diferite, cu interpreți cu experiență scenică substanțial diferită, ambele aducând însă în atenția publicului texte dintre cele mai cunoscute dar și dintre mai dificile din creația unuia dintre cei mai importanți înnoitori ai limbajului dramaturgic din secolul al XX lea.

Exegeza literară socotește *Cântăreața cheală* nu doar piesa de debut a marelui dramaturg. Într-o carte fundamentală- *Eugène Ionesco: teme identitare și existențiale* (Editura Junimea, Iași, 2006), Matei Călinescu urmărește felul în care, în această piesă, rescriere pe tărâm francez a unui text conceput în România- *Englezește fără profesor*- se inserează numeroase mărci de identificare a eului profund ionescian supus trecerii de la un eu la altul. „Regăsim...în *Cântăreața cheală* toate elementele constitutive ale personalității ionesciene, cu obsesiile ei, cu impulsurile ei, cu înclinațiile ei ludice, cu anxietățile ei, cu spaima de moarte”, observă criticul. „Exercițiu spiritual- existențial”, cum o califică același exeget, *Cântăreața cheală* este o „tragedie a limbajului”, o „tragedie a literaturii”, dar și un „triumf al literaturii”. Multiplele valențe ce caracterizează acest prim text pentru teatrul scris de Ionesco îl fac unul nu tocmai lesne de abordat, iar spectacolul studențesc mi se pare mai curând un exercițiu de antrenament care a izbutit să surprindă numai o câtime dintre nenumăratele teme ale partiturii. Tocmai de aceea nu mi se pare deloc nedrept să spun

că montarea de la UNATC, semnată regizoral de Ciprian V. Nechita este și nu este ceea ce s-ar putea numi un spectacol de factură ionesciană. Este, în primul rând datorită facturii sale ludice, o componentă de bază a felului de a scrie a lui Ionesco. Nu este deoarece nu subliniază îndeajuns latura disperată a jocului cu limba la care se angajează dramaturgul. Este, fiindcă evidențiază una dintre temele la care scriitorul francez ținea enorm- aceea a non- comunicării, a însingurării umane, ce dobândește în zilele noastre forme parcă și mai disperate, căci dialogului real dintre oameni i se substituie ersatzul numit comunicare pe internet, cu ființe necunoscute, ersatz ce ne trimite în universuri artificiale. Îi vedem pe domnul și doamna Smith (Mădălina Anea și Costin Cambir), îmbracați sumar, lejer, mimând familiaritatea, împărțind aceeași odaie, însă incapabili să întrețină un dialog real deoarece banalităților emise de soție domnul Smith le preferă pe cele de care ea cunoaște prin intermediul laptopului. Iar domnul și doamna Martin (Letiția Vlădescu și Marius Ursu) socotesc că cel mai potrivit cadou pentru doamna Smith este tot un laptop, conversației reale opunându- i se astfel un joc în patru nu al oamenilor, ci al tastaturilor. Dar *Cântăreața cheală* de la UNATC nu ajunge să fie un spectacol cu adevărat ionescian mai cu seamă fiindcă îi lipsește latura metafizică îndeajuns de subliniată.

Am apreciat firescul colocvial, amplificat de tinerețea interpreților, de pofta lor de joc (care o caracterizează și pe Dana Sîngă, interpreta servitoarei Mary), am fost însă mult mai puțin bucuroasă să constat inabilitatea regizorului în a stabili și

îndruma mișcările personajelor. Cel mai flagrant s-a văzut inabilitatea cu pricina în felul în care e dirijat (mai corect spus, nedirijat) interpretul Pompierului (Silviu Debu). Ținut drept, în picioare, evident stingher, viitorul actor ratează momentul cel mai semnificativ din partitura sa- acela al „bancului” *Guturaiul*.

*Lecția*, al doilea mare text ionescian cronologic vorbind, ne spune același Matei Călinescu, „nu este doar o comedie, ci, cum a indicat însuși autorul, o dramă comică și chiar, așa zice eu, o dramă *cvasi-istorică*”. Spectacolul de la Teatrul Național din București, regizat de Horațiu Mălăele, cu același Horațiu Mălăele în rolul Profesorului este, în bună măsură, refacerea unui spectacol mai vechi purtând aceeași semnătură, coproducție a Teatrului „Nottara” și a, acum, metamorfozatului „Theatrum Mundi” în Teatrul „Metropolis”.

Și acum, ca și atunci, maximul de interes al montării rezidă în felul în care Horațiu Mălăele izbuteste să obțină o multitudine de efecte comice prin exploatarea în nenumărate chipuri ale inflexiunilor vocii sale, dar și a gesticii și mimicii. La început, Mălăele edifică un contrast cât se poate de organic și de reușit între felul trăgănat, leneș, obosit cu care își rostește personajul său replicile și intonația violent- zglobie, parcă împrumutată din specificul limbilor izolante ale Elevei (Aylin Cadîr). Ceva mai încolo replicile Profesorului devin tot mai apăsate, intervin repetițiile, defazajele dintre rostire și mimică. Pe măsură ce se apropie momentul crimei, Profesorul e tot mai energic în fața asaltului sonor la care a fost supus, iar Eleva tot mai devitalizată, mai absentă, crima nefiind decât punctul terminus al unui proces ce

ajunge să fie firesc tocmai prin nefirescul său.

Problema e că, la un moment dat, luat de val, interpretul rolului principal se depărtează destul de mult de textul ionescian, îl împănă cu un exces de estradistic, blocând orice posibilitate ca spectacolul să fie expresia dramei comice la care aspira dramaturgul. De notat evoluția Victoriei Dicu în Marie.

### Funcția...funcționează

Teatrul de Stat din Oradea- Trupa „Iosif Vulcan”- *Tot mort, tot mort?* de *Mark Twain*; Adaptare scenică de *David Ives*; Tradaptarea în limba română și regia artistică- *Petre Bokor*; Scenografia- *Vioara Bara*; Mișcarea scenică- *Maria Mitrache-Bokor*; Cu- *Petre Ghimbășan, Pavel Sîrghi, Lucia Rogoz, Adela Lazăr, Ion Abrudan, Richard Balint, Petre Panciut, Sorin Ionescu, Mariana Vasile, Ileana Iurciuc, Răzvan Vicoveanu, Șerban Borda*; Data reprezentăției- 8 octombrie 2009

După ce stagiunea trecută Secția română (Trupa „Iosif Vulcan”) a Teatrului de Stat din Oradea și-a suprasolicitat forțele punându-se la întrecere cu marele repertoriu, cu rezultate de care e preferabil să nu îmi mai amintesc, se pare că în noul sezon teatral ambițiile sunt ceva mai mici, oricum mai conforme posibilităților colectivului actoresc și mai concordante cu ceea ce oferă spațiul nu tocmai confortabil sau prietenos al Casei de Cultură a Sindicatelor, unde se va juca și în acest an, în așteptarea încheierii lucrărilor de renovare a clădirii-mamă. Sigur că un spectacol (promis) cu *O noapte furtunoasă* impune anumite standarde, dar la fel de sigur e că încercarea e *ab initio* mai puțin dificilă decât cea presupusă de montări ale *Scrisorii pierdute* ori

ale extrem de capricioase piese *D’ale carnavalului*. Vom trăi, vom vedea și... vom comenta.

Așa că deschiderea stagiunii a fost făcută prin prezentarea în premieră pe țară a unei comedii de Mark Twain, adaptată de David Ives, „tradaptată (te pui cu capriciile creatorilor care forțează nonșalant până și granițele limbii române?”) de Petre Bokor. Văzând spectacolul cu evidentă funcție descreștivă, regizat cu mână și gust de profesionist autentic de același Petre Bokor, bun cunoscător al legilor de fier ale vodevilului, pot spune, fără teamă de a greși, că funcția...funcționează. Fiindcă vodevilul, gen „ușor” în clasificările de manual, dar deloc așa când e vorba de edificat scenic, pune serios la încercare atât regizorul cât și trupa. Nu în sensul că ar cere din partea directorului de scenă prestidigitații regizorale ori prea multe indicii că acesta ar gândi... adânc. Din contră. Acesta trebuie să fie un bun meseriaș (iar respectiva categorie e tot mai firav reprezentată în vremea din urmă în teatrul românesc care e, în schimb, suprasaturat de doctori în artele spectacolului), cu apetit pentru comedie, înzestrat cu harul de a întocmi o distribuție adecvată (nici lucrul acesta nu mai e tocmai la îndemână doctorilor cu pricina) și înzestrat cu harul de a o conduce astfel încât spectacolul să aibă ritm, ritm drăcesc dacă se poate, nerv, spirit, „șampanie”. Și toate acestea fără ca el, regizorul, să se vadă prea tare, ba chiar să nu se vadă deloc. Doar să se facă simțit. E ceea ce a reușit în bună parte Petre Bokor, în pofida faptului că nici el, nici scenografa *Vioara Bara* nu au avut la dispoziție pentru montare un buget suficient, iar recursul la „existent” se vede.



Cerrtifică reușita răsul sănătos, deloc vulgar, deloc gros al spectatorilor, care apreciază umorul, satira, parodia, travestiul, successiunea de lovituri de teatru pe care condeiul lui Mark Twain le-a plasat cum trebuie și unde trebuie în textul piesei *Tot mort, tot mort?* și care se regăsesc și în spectacolul orădean. Ceea ce e cât se poate de bine. Iar faptul că publicul românesc, în speță cel orădean, află că ilustrul și popularul scriitor american a scris nu doar proză, ci și literatură dramatică adaugă spectacolului o autentică și deloc de neglijat dimensiune culturală.

Nu încapă dubiu că, dacă aș vrea să fiu cusurgiu cu orice preț, aș putea spune că unii interpreți gesticulează nepermis de mult, comit tautologii, că mai obolesc iar reprezentăției îi scade câteodată ritmul. E evident că lucrurile acestea nu pot scăpa unei evaluări profesioniste a spectacolului. Nu le detaliez pentru că momentan mi se pare mult mai util să subliniez pofta de joc regăsită de care face dovadă fiecare component al distribuției. Că nu toți înregistrează același grad de performanță de antrenament, de experiență, de familiarizarea cu genul și de familiaritatea cu scena și, nu în ultimul rând, de talent ori de cât de ofertant e rolul încredințat. Și la fel de util mi se pare să spun că nici un actor nu joacă funcționărește ori de mântuială. Începând cu Richard

Balint, bun, foarte bun chiar în rolul principal, continuând cu Lucia Rogoz, pe care, în sfârșit, o vedem într-un rol ceva mai consistent, concretizat puțin mai timid la început și ceva mai energic în a doua parte a reprezentației, cu Mariana Vasile și cu Ileana Iurciuc, savuroase în duetul lor comic, cu Răzvan Vicoveanu, pe care îl rețin mai cu seamă pentru modul în care l-a adus în scenă pe jurnalistul Claude Rivière, cu veteranii Petre Panait și Ion Abrudan în evoluția căroră e vizibilă experiența, cu Adela Lazăr, cu Șerban Borda, cu Sorin Ionescu ori cu Pavel Sirghi.

*Tot mort, tot mort?* nu e nici pe departe un spectacol cu care Trupa „Iosif Vulcan” a Teatrului de Stat din Oradea își va vedea împlinit visul de a fi invitată la Festivalul Național de Teatru (de unde lipsește cam de multșor *et pour cause*). Nu e nici un spectacol ce o va ajuta să regăsească gloria pierdută din cauza prostului management ori a sindicalismului greșit înțeles. E, nici mai mult, nici mai puțin, decât un onorabil spectacol „de public”. Iată de ce mi se pare inexplicabil și de neiertat că la a doua reprezentație (cea la care am asistat eu) în sală nu erau mai mult de două sute de spectatori. E simplu, e tare la îndemână să invoci scuza că „orădenii au uitat drumul spre Teatru”. Ceva mai dureros e de răspuns la întrebarea de ce au făcut-o. Cred, sunt sigur că nu (doar) din vina lor.

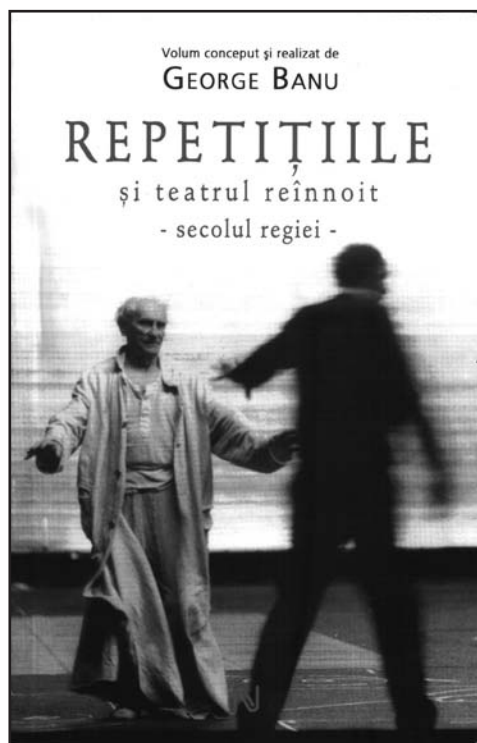


---

## Cartea de teatru

### Mircea Morariu

Repetițiile și teatrul reînnoit  
-secolul regiei-  
volum conceput și realizat  
de George Banu



Întâiul lucru ce se cuvine spus despre cartea *Repetițiile și teatrul reînnoit - secolul regiei - volum conceput și realizat de George Banu*, apărută în vara anului 2009 grație eforturilor conjugate ale Editurii *Nemira* și ale Festivalului Internațional

de Teatru de la Sibiu (FITS 2009), e că ne aflăm în fața unui autentic eveniment. E vorba despre ceea ce aș numi o *carte-școală*, o carte a cărei parcurgere înseamnă ceea ce se cheamă o *lectură obligatorie* pentru orice om preocupat de teatru, mai cu seamă pentru un critic de teatru. Spun și scriu toate acestea în pofida faptului că traducerea în limba română semnată de Mirella Nedelcu-Patureau e departe de a fi una perfectă.

Aflăm dintr-o notiță de interior că volumul reia în parte textele publicate în revista *Alternatives théâtrales*, numerele 52-53-54 din decembrie 1996-ianuarie 1997, sub denumirea *Les répétitions. Un siècle de mise en scène. De Stanislavski à Bob Wilson* și că „într-o formă prescurtată (cartea) a apărut în Franța la Editura *Actes Sud*”. Pentru ediția românească, coordonatoarea acesteia, Alina Mazilu, a făcut apel la criticii Cristina Modreanu, Marina Constantinescu, Doina Modola și Visky András care au scris capitolul *Regizori români în repetiție* în care dau seama, în chipuri și stiluri evident diferite, despre modul în care se desfășoară repetițiile sub conducerea regizorilor Mihai Măniuțiu, Silviu Purcărete, Andrei Șerban și Tompa Gábor.

George Banu nu doar a conceput și realizat volumul. Sub semnătura lui apar interviuri cu Matthias

Langhoff, Didier-Georges Gabilly și Andrei Șerban, dar și trei eseuri – *Elaborarea progresivă a ideilor și... a spectacolelor*, *Repetițiile în secol: perspectivă panoramică* și *Repetiția sau Autoportretul regizorului cu grup*. În acest din urmă text, George Banu face o mărturisire ce mi se pare extrem de semnificativă, plină de tâlc pentru ceea ce înseamnă dinamica profesiei de critic de teatru. Prin anul 1985, când era redactorul șef al revistei *L'Art du théâtre*, alături de alți confrăți, George Banu a scris o declarație de principii a publicației respective, din care sunt decupate rândurile următoare: „Vrem să vorbim despre operă mai mult decât despre procesul de creație. Despre artă decât despre munca teatrală”. De atunci lucrurile s-au mai schimbat în sensul că „opera și-a recâștigat locul său”, iar „astăzi abordăm repetițiile ca...o aventură interioară a teatrului unde orice acțiune nu e legitimă decât prin contribuția sa la împlinirea unui artist sau a unui grup în spațiul producției teatrale”. Altfel spus, în cartea ce face obiectul acestor însemnări criticii serioși și numeroși ce au contribuit la întocmirea ei încearcă să deslușească dinamicul procesului de creație pe care îl reprezintă repetiția și felul în care prin repetițiile cu adevărat creatoare se ajunge la operă. Și asta deoarece – continuă George Banu – „a repeta înseamnă a se angaja în luptă între *identic* și *diferit*”. Iar „lupta aceasta animă în permanență relieful contrastant al repetițiilor în secolul ce a trecut”. În timpul repetițiilor „aventurile abundă, personalitățile se dezvăluie, comunitățile se constituie sau explodează, pe scurt, procesul de creație e acompaniat de fapte de viață în chiar inima teatrului”. Căutările și aventurile, întâmplările

și descoperirile pe care le presupun repetițiile se confundă cu procesul consolidării artei regiei. Repetiția „este în primul rând o practică de creație”. Și tot repetiția „ne invită să medităm la relația pe care fiecare o dorește cât mai bună între *unu* și *multiplu*, între regizor și grup”. Iar în studiul intitulat *Repetițiile în secol: perspectivă panoramică* tot George Banu observă că în secolul al XX-lea „fiecare contestare a ceea ce e vechi în teatru antrenează, în mod explicit... o remaniere a repetițiilor. A contesta practicile instaurate de precursori capătă sensul unei critici a procesului de creație și, în consecință, a rezultatelor sale practice”.

Din păcate, limba română, altminteri atât de bogată și de expresivă, prin cuvinte precum *a repeta* și *repetiție* nu e îndeajuns de generoasă, dar și de riguroasă spre a surprinde cu exactitate ceea ce se petrece în timpul repetițiilor la teatru. Mai cu seamă aspectul *creator* al repetiției e eludat. În fapt, indiferent de felul în care înțelege să gestioneze o repetiție pentru oricare dintre regizorii cu expunere despre care e vorba în carte, *a repeta* înseamnă, în spațiul teatral al secolului al XX-lea, nu a stagna, nu a bate pasul pe loc, nu a fi egal cu ceva anume, ci tocmai a te afla în căutarea noului și a refuza monotonia. A repeta – scrie Odette Aslan în studiul *A repeta. To rehearse. Ensayar, Proben* – înseamnă „a se înfrunța cu opera, cu regizorul (Grotowski vorbea despre o luptă corp la corp), cu partenerul, cu un dispozitiv ostil. Înseamnă a se lupta cu zgomotele, cu un ecleraj brutal, cu toate problemele tehnice. Înseamnă, în primul rând, a se aventura pe terenuri noi, a se întreba de ce și cum. A-și pune întrebări despre sine și des-

pre lume. A se topi într-o activitate de grup și a-și proteja libertatea. A împărți, a da, a se epuiza. A se reculege, a culege idei, materiale. A progresa, a trece de stadiul maturității și a redeveni copil”.

Pentru omul obișnuit a *repetă* și *repetiție* înseamnă sinonimul egalului cu sine însuși, al monotoniei, al autocitării. În teatrul secolului al XX-lea, notează aceeași Odette Aslan, „repetiția, odinioară *reputată* (din păcate, cuvântul e doar unul dintre multele nefericit alese de traducătoare n.m. M.M.) ca ingrătă și plictisitoare, devine faza care produce cea mai mare satisfacție, cea mai desăvârșită în complexitatea și stările sale sufletești, în tunelurile sale deprimante și în bucuria invențiilor sale. Și reprezentația este cea care devine în realitate repetiția de fiecare seară a aceleiași partituri. Nu se mai investește în același fel, nu se mai caută, nu se mai repetă, se repetă”.

Socotesc că în această frază a lui Odette Aslan sunt concentrate rostul și substanța cărții. Ea justifică, cred, pe deplin afirmația mea potrivit căreia lectura volumului conceput și realizat de George Banu este una absolut obligatorie. Și tot ea a funcționat, în ceea ce mă privește, asemenea *madeleinei* lui Proust.

Să mă explic. La scurtă vreme după ce am început să scriu cronică de teatru, către sfârșitul anului 1984, regizorul Alexandru Darie, și el la vremea începuturilor sale în profesie, pe atunci angajat al Teatrului de Stat din Oradea, se apucase să repete la spectacolul *Porțile*. Acesta era numele sub care autoritatea de partid admisesese să fie jucată piesa lui Mihail Săulescu *Săptămâna luminată*. Darie m-a invitat să iau parte la repetițiile ce se desfășurau din pricina lipsei de

spațiu din teatru la Liceul „Gojdu”. Așa am descoperit, alături de directorul de scenă, de scenograf (Maria Miu), de câțiva actori orădeni (Nicolae Toma, Mariana Vasile, Cristian Șofron, Emil Sauciuc) sensul adânc al cuvântului *repetiție*. Răstimp al întrebărilor, al ezitărilor, al „prostiilor” frumoase și pure, al încercărilor, al soluțiilor. *Repetiția – un eveniment al cunoașterii* – am spus, poate aflat încă sub influența citirii cărții *Lectura – un eveniment al cunoașterii* a profesorului meu de Teoria literaturii de la Universitatea din Cluj, Ion Vlad. Am asistat apoi la premieră, atunci când, vorba lui Odette Aslan *nu se mai repetă* cu bucurie, cu emoție, chiar dacă știam că spectacolul nu e perfect, că plătește un preț prea mare unei teatralități căutate. Eram însă mai cu seamă preocupat de felul în care ceea ce vedeam că se petrece pe scenă *repetă* ceea ce *se repetase* în cele câteva săptămâni de repetiții. Din varii motive, spectacolul a avut parte doar de o singură reprezentație. Nu am mai putut să văd în ce măsură alte reprezentații ar fi *repetat* ceea ce a oferit prima.

În 1986, același Alexandru Darie m-a invitat la repetițiile pentru spectacolul *Amadeus*. Aproape seară de seară o urmărisem pe Maria Miu creând pe coli mari, de bloc de desen, costumele și decorurile viitorului spectacol. Prima repetiție la care am luat parte era una *de noapte*. Întâia ce se defășura în decorurile pictate, ca la operă, la a căror naștere din creionul Mariei Mius asistasem. Când am intrat în sală, am făcut un pas înapoi, șocat de ceea ce vedeam pe scenă. Era un decor fabulos. Apoi, în zilele și nopțile următoare am văzut cum se nasc pe mai departe luminile, cum „se fixează” jocul actorilor, cum

„se fac” muzica și mișcările. La premiera din iunie am fost fascinat. Și *Amadeus* a fost un spectacol „cu peripeții”. Am urmărit vreo 28 de reprezentații, unele la sediu, altele însoțind trupa în turneu. După 1990, când s-a reluat spectacolul, cu o distribuție ușor modificată sau tot mai modificată, am văzut alte și alte reprezentații ale spectacolului a cărui naștere o văzusem. Dar niciodată nu m-am mai bucurat la fel precum în momentul ultimului *șnur*. Nu mai eram un spectator inocent. Urmăream încordat fiecare moment, eram concentrat să văd dacă fiecare nouă „pânză” cade la timp, dacă replica

era dată așa cum fusese hotărât în repetiții, dacă totul merge perfect din punct de vedere artistic și tehnic. Ajunsesem, fără să vreau, ceea ce George Banu numește într-o altă carte a sa (cf. *Scena supravegheată-De la Shakespeare la Genet*, Editura Polirom, Iași și Editura *UNITEXT*, București, 2007) *un supraveghetor*.

Citind cartea *Repetițiile și teatrul reînnoit - secolul regiei*, o carte cu o structură altminteri extrem de compozită, mi s-au confirmat ipoteze, mi-au fost clarificate idei, mi-au fost răscolite amintiri. Nu sunt oare toate acestea însemnele unei cărți cu adevărat valoroase?. Neîndoielnic, da!

---

## Cronica muzicală

### Adrian Gagiu



#### Festivism aniversar

În decursul acestui an, și anume în februarie, Filarmonica de Stat din Oradea a împlinit 60 de ani de existență (primul concert a avut loc la 19 februarie 1949). De aceea, deschiderea noii stagiuni simfonice a căpătat un plus de festivism, pe lângă noul început anual pe care îl reprezintă și pe lângă includerea în program a uneia dintre culmile geniului uman, Simfonia a IX-a în re minor op. 125 (1824) de Ludwig van Beethoven. Acest concert inaugural al noii stagiuni a avut loc în 17 septembrie în sala Enescu-Bartók a filarmonicii, cu participarea corului pregătit de Lászlóffy Zsolt și a soliștilor vocali Borsos Edith, Maria Pop, Szilágyi Zsolt și Cristian Hodrea, totul sub bagheta lui Romeo Rîmbu.

S-au rostit nelipsite discursuri de la prilejuri festive, din partea conducerii instituției gazdă (prin noul director Todor Albert) și a autorităților locale reprezentate de prefectul Gavrilă Ghilea, precum și un mesaj din partea ministrului Culturii, Teodor Paleologu. După concert, în cadrul unei

festivități prezentate de actorul Daniel Vulcu, s-au înmănat diplome „pro musica” și „pro meritis” unor foști directori, dirijori, instrumentiști, coriști și membri ai personalului administrativ și tehnic (unora dintre aceștia, *post mortem*) care au adunat decenii în slujba Filarmonicii. Momentul nu a fost însă lipsit de sincope, fiica fostului director Alexandru Firez și văduva fostului dirijor de cor Avram Geoldeș criticând, mai mult sau mai puțin argumentat, uitarea în care ar fi fost cu-fundați aceștia.

În privința interpretării, ea ar putea fi considerată pe scurt corectă și cuminte, fără să-și fi asumat riscuri de expresivitate prin diferențieri dinamice și prin agogică. Fiind vorba însă de pasionalitatea și focul muzicii beethoveniene, rezultatul e totuși cam aseptice. Ca de obicei pe la noi (la Oradea și în restul României), la aceasta a contribuit din plin și *sound*-ul vocal produs în primul rând de modul de emisie a sunetului la corzi, cu vibrato cam mare și mai ales pe toată durata oricărui sunet, ceea ce anulează caracterul distinct și incisiv al muzicii clasicismului, mai ales a lui Bee-

thoven. „Cu cât e mai amplu sau mai emfatic (*grander*) sunetul, cum e cazul cu instrumentele moderne, cu atât e mai puțin percutant, iar interpretarea mai inadecvată”, spune sir Roger Norrington, unul din dirijorii contemporani specialiști în muzica veche, inclusiv în cea a lui Beethoven.

Concertul ar fi fost, deci, cuminte (ceea ce în cazul lui Beethoven sună cam...), adică *s-au cântat toate notele*, dar unde e *interpretarea* și unde e focul care trebuie transmis auditorilor, în afara celor care aud prima oară această muzică, sau nu o cunosc suficient, sau ascultă superficial și ca atare se bucură surprinși de orice? Dar cât de cuminte a fost să se altereze textul partiturii beethoveniene, făcând un *piano subito* pe ultimul acord din prima parte, astfel că ultimul cuvânt tăios al temei reluate în unison și *fortissimo*, printr-un procedeu tipic autorului, e anulat de această licență inutilă? Dar nesincronizarea atacurilor în „fanfara înspăimântătoare” (vorba lui Wagner) care deschide ultima parte, dar neomogenitatea de sonoritate a cvartetului solistic?

Nu e vorba de cărcoteală aici, ci de dorința de mai bine, altfel ne vom tot complăce ca niște provinciali că e bine că mai există Filarmonica

din Oradea (ceea ce în unii ani din istoria ei chiar a fost o realizare) și că mai vine publicul la concerte. Poate că această aniversare va însemna și un nou început, odată cu noua conducere, care să și aplaneze conflictele penibile care dezbină de ani buni ansamblul simfonic. În lumea adevăratei muzici n-au ce căuta orgoliile, mândăria, șovinismul, luptele sindicale și scandalurile în presă. Un act artistic real e un act de grație și de dăruire, care să-i unească pe toți cei prezenți.

Poate că și finanțatorul, Consiliul Județean Bihor, va răsplăti creșterea valorică a corului filarmonicii în anii recenți nu doar prin discursuri și diplome, ci și prin reîncadrarea lui cu normă întreagă. Poate că se va mai cânta și ceva muzică românească la această filarmonică dintr-un oraș din România. Poate că moștenirea lui Dittersdorf și a lui Michael Haydn va fi valorificată în mod real și artistic, eventual chiar printr-un ansamblu specializat în muzică veche, prin care Oradea să se remarce cu adevărat în țară și în lume, racordându-se ca o voce distinctă și specifică la circulația valorilor muzicale. Pentru toate aceste speranțe, urări și gânduri bune, La Mulți Ani Filarmonicii orădene!

---

# ZRF 19

## în imagini



Ioan Moldovan deschizând ZRF 19





Ileana Mălăncioiu citind din *Urcarea Muntelui*



Ileana Mălăncioiu alături de George Vulturescu, Vasile Dan, Alexandru Seres, Ioan Moldovan, Traian Ștef și Romulus Bucur





Minerva Chira ascultând vocile poeziei



Aurel Pantea, pregătindu-se să citească din *Negru pe negru*



Jos pălăria (lui Ion Mureșan) în fața poezilor Vasile Dan, George Vulturescu și Andrei Bodiu



Horia Ursu și Radu Aldulescu împovărați de poezia din jur



George Vulturescu și cartea lui



Dimitru Augustin Doman, gata să dicteze, Ion Zubașcu, gata să noteze





Ion Mureșan și Andrei Bodiș - două a(l)itudini



Andrei Bodiș, Adrian Lăcătuș și Săluț Horvat o scară de surâsuri



Ion Zubașcu cântând cântece arhaice



Florin Ardelean „ars” un pic de gloria premiului Samarinean

---

## Astoria orădeană rememorând atmosfera de dinainte de '89



În așteptarea cafelei, berii și surprizelor



Traian Ștef evocându-l pe Radu Enescu

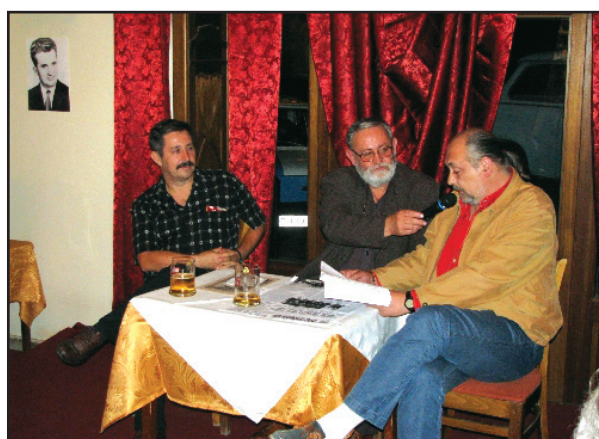




Mircea Chirilă și Ioan Moldovan supravegheați de portretul tovarășului



Mircea Pricăjan și Marius Miheț, „famiști” de astăzi



Poetul Ioan Radu Văcărescu a venit de la Sibiu ca să citească în Astoria din Oradea



Din tributul plătit „iepcii”



Un tovarăș vigilent teleportat în Astoria de acum



Ion Davideanu, un „astorian” perpetuu





Ion Zubașcu amintindu-și studenția orădeană



„Muncitorul poet”, un rol de prestigiu odinioară



Poezia a învins tirania

**Alexandru Seres**



## Desant orădean sau poetii la prima bere cu tata

„De trei ani de zile, un grup de elevi și studenți orădeni se întâlnesc în fiecare sâmbătă să discute literatură și, mai ales, să creeze. Când alții de vârsta lor stau la televizor sau „pă net”, acești câțiva tineri, cunoscuți deja sub denumirea Clubul de poezie Sala 07, sunt cu pixul în mână, așezați în cerc, scriind un vers, tăindu-l, apoi altul și tot așa până iese ceva.” Așa începea e-mailul prin care era anunțată lansarea unei nemaivăzute cărți de poeme, apărută la Editura Brumar, scrisă de tineri de la colegiile orădene Emanuil Gojdu și Mihai Eminescu. Ceea ce unora ar fi putut pă-



Claudiu Komartin  
(foto: Al. Seres)

rea doar o joacă de adolescenți de-a poezia, s-a dovedit a fi până la urmă un lucru cât se poate de serios. Cei patru au tot scris la versuri, au tăiat și au scris din nou. Până le-a ieșit.

Pe 25 septembrie, în sala mare a Primăriei Oradea, patru membri ai clubului și-au lansat volumul de poezie *jamais vu sau la prima bere cu tata*, ei numindu-se Andrei Pinteș, Dumitru Vlad, Adrian Mălăieș-Popescu și Alexandru Drăgan. Nu e puțin lucru să ajungi din Sala 07 a colegiului Emanuil Gojdu în sala mare a Primăriei – și s-o mai și umpli până la refuz! - cu o lansare de carte. Lucru remarcat și de profesorul Dorel Tifor, care nu a ezitat să declare că „Oradea se întoarce la cultură!” (semn că fusese oleacă plecată prin alte părți), remarcând totodată că în poezia tinerilor autori „se simte uneori livrescul, fapt lăudabil ținând cont de vârsta lor”. Marius Miheș a ținut să sublinieze, la rândul său, că în versurile acestor tineri poeți nu există o dimensiune a morții - „moartea este undeva într-un sertar, în timp ce ei se joacă de-a internauții și de-a dragostea”, iar Mihai Vieru a remarcat absența clișeului, chiar dacă pe alocuri își face simțită prezența o anumită prețiozitate ori

ostentație. Iar dacă la toate acestea adăugăm că, de pe coperta a patra a volumului, poetul Cladiu Komartin găsește de cuviință să ne

povestească despre bucuria de a citi aceste poeme, se prea poate să fi asistat la nașterea unei noi generații de poeți orădeni.

## Claudiu Komartin și câțiva boșorogi frustrați

N-aș fi crezut niciodată că sunt în stare să plec de la o ședință de cenaclu, cu un invitat de marcă, din cauza unor capete pătrate, pătrunse de propria lor importanță. S-a întâmplat la sfârșitul lunii septembrie, la Cenaclul de la Bibliotecă, invitat fiind poetul Cladiu Komartin.

Lucrurile au debutat bine la Seminarul de poezie contemporană al cenaclului, Cladiu s-a dovedit o persoană plină de bun-simț și un excelent interlocutor. Discuții lejere (dar de ținută, totuși), despre poezie în general și cărțile lui Cladiu Komartin - *Un anotimp în Berceni*, în special. Dan Popescu și Mihai Vieru l-au prezentat pe tânărul bucureștean, cu trei volume la activ (două dintre ele premiate). O intervenție a unuia dintre cenacliști a dus discuțiile spre mizerabilism și generația douămiistă (ce termen oribil), generând controverse în jurul poeziei erotice. Cladiu a pus foarte bine problema, arătând că nu trebuie să fim pudibonzi și să respingem poezia doar pentru că ea conține cuvinte considerate obscene. Apoi însă lucrurile au degenerat din cauza câtorva distinși domni, pe care îi voi numi în continuare boșorogi frustrați, și care înțeleg prin poezie ceva care

e de pus în vitrină, printre bibelouri și cristaluri, și care se admiră cu ochi umezi și batista la nas. De fapt, boșorogii nu voiau altceva decât să se asculte vorbind, în frustrarea lor lirică și erotică. Ceea ce au și reușit, punând întrebări tâmpite lui Cladiu și apoi nelăsându-l să răspundă, cu întreruperi zgomotoase și jenante, interminabile.

N-am mai suportat și am plecat, rușinat că, din cauza unor dinozauri senili, orădenii s-au făcut de cacao, demonstrând din nou cât sunt de penibil-provinciali. Păcat, Cladiu Komartin venise la Oradea plin de entuziasm - mai ales că moșise volumul de debut a patru tineri foarte talentați, *jamais vu sau la prima bere cu tata...*



Lansare de carte în sala mare a Primăriei Oradea (foto: Al. Seres)

---

Parodia fără frontiere

**Lucian Perța**

Daniel Pișcu

Obiecte I

(din „Familia”, nr .5/2009)

Cum optzeciștii-se-odihnesc la masă,  
așa și mie de poem îmi pasă—  
poemu’ când și-n titlu-i aforism,  
inspiră-n aste vremuri la turism.

Mă cheamă munții, păsările, tot,  
eu stau la masă pân’ mă doare-n cot—  
nu merg la draga-mi să nu-i fac deranj,  
ci stau și-nvârt cuvintele-n melanj

cu obiectul muncii—pixul meu oranj !

Flore Pop

Testament

(din „Familia”, nr.5/2009)

Ce să mai înveți de-acum că toate limbile Europei deja le-am deprins?  
Ți-au fost lăsate de fapt ție moștenire de fiecare ins  
ce ca un gigant a trecut în istorie prin Bichigiu,  
făcând posibilă venirea ta cu prestigiu.  
Țara ta, indiferent de Pretexte, să știi,  
e Năsăudul. Acolo ai scris primele poezii,  
acolo ți-a răsărit și steaua de veghe,  
acolo la sărbători încă-s fetele-n zeghe  
și-acolo, după ce vei comunica suficient  
cu toată Europa pe teme de drept,  
cu dreptul înainte marș să revii.  
Asta e rațiunea ta de a fi.  
Dă-le naibii de poezii !

Daniel Săuca

Dantrene & danțuri târzii

(din „Familia”, nr.5/2009)

\*\*\*

Răsfoiesc Caietele Silvane —  
toate sunt pline de gândaci  
cu câte cinci pene roz, năzdrăvane —  
așa-i la Zalău, ce să-i faci !?

\*\*\*

mi s-a rătăcit muza  
prin cartierul vestic—ei, bine,  
poate revine cu scuza  
că a îmbătrânit..  
nu, că nu mai ține !

Teofil Răchițeanu

Am fost jefuit...

(din „Familia”, nr.6/2009)

Săriți, dragi cititori,  
Am fost jefuit  
De o vreme  
De efulgurațiile  
Din poeme

De Tărâmul meu de Rouă  
Din zori  
Și, în sfârșit,  
Partea mea de dragoste—  
De-mi vine să urlu uneori

Capac la pacoste,  
Toți criticii spun  
Că așa ne este  
Dat nouă,  
Poeților ardeleni

Aceste rânduri adun  
Și vouă vi le trimit,  
Tineri poeți ardeleni.  
Nu vă-ncredeți în vise,  
Scrieți de-acum  
Cu ușile-nchise !

Liviu Apetroaie

Ierarhie

(din „Familia”, nr.6/2009)

am fost întotdeauna premiantul

am știut mereu s-adun de sub papirus  
alegorii cum alții nu au știut  
și geometric am privit deșertul  
literaturii noi—de jos în sus—  
o altă ierarhie am putut  
doar să propun, da-ncetul cu încetul,  
voi spune tot ce voi avea de spus  
și ajutat de prieteni la ăst greu,  
chiar străzi purta-vor mâini  
numele meu!

Viorica Răduță

secvențe de plecare

5

(din „Familia”, nr.6/2009)

dintr-un psalm uscat începe să crească poemul —  
privesc într-acolo bucuroasă,  
lipsa de psalmi va distruge sistemul

oleo, dar acum ce o să fac ?  
sigur voi fi trasă  
la răspundere—nu puteam să tac ?  
patimile după mine vor începe curând,  
prieteni—șerpi deja, se-ndreaptă spre mine  
ca un corp subtil limbile lor șuierând...

Ion Scorobete

## Identitate

(din „Familia”, nr.6/2009)

onorată instanță,  
în peregrinările mele prin literatură  
am avut și am purtat cu prestanță,  
zi și noapte,  
probele pot să se vadă,  
o sumedenie de pseudonime,  
numai și numai că să pot face față  
muzelor mele și criticilor—  
păsări de pradă—

am rămas de multe ori pe baricada cu îngeri

mânat de un zbor interior  
am făcut nenumărate plângeri  
în problema geometriei zăpezilor,  
semnate, apăsate ușor,  
totdeauna altfel, desigur,  
dar întotdeauna,  
chiar bolnav de zona zoster,  
rog să se rețină și sper  
să se verifice pe-ndelete,  
când a fost vorba de poezie,  
am semnat doar Ion Scorobete!